

KUNNALLISVALTUUTETUN ROOLI

Voitto Helander

Tarkastelutehtävä

Taustaa

Politiikan tutkimuksessa on viime vuosikymmeninä ryhdytty yhä yleisemmin soveltamaan metodeja, teorioita ja malleja, joita sosiologit ja sosiaalipsykologit ovat tuoneet yhteiskuntatieteiden piiriin. Perinnäisiin poliittisiin instituutioihin ja aatteisiin suuntautuneen huomion ohella on siten tutkimuksen polttopisteeseen tullut poliittinen ihminen käyttäytymispiirteineen. Tarkastelun kohteena useimmiten ollut poliittisen 'massan' käyttäytyminen, milloin äänestäjäjoukkona, joukkotiedotuksen vastaanottajana tai poliittisen ryhmän ja organisaation jäsenenä.¹

Käyttäytymistieteissä yleisiä menetelmiä on sovellettu myös poliittisen 'eliitin' tutkimuksessa. Poliittisten instituutioiden toimintaan on saatu lisävalaistusta analysoimalla esimerkiksi yksityisten päätöksentekijäin käyttäytymistä. Edustuslaitoksiin kohdistunut käyttäytymistutkimus on edennyt lähinnä kolmea tietä, jotka eroavat sekä kysymyksenasettelun, aineiston keräämistä että analyysikeinon suhteen.² Tutkimuskohteina ovat olleet edustuslaitosten jäsenten demografiset ominaisuudet, yksilökäyttäytyminen poliittisena päätöksentekijänä tai kollektiivinen päätöksenteko edustuslaitoksen piirissä. Myös oma kansanedustuslaitoksemme on ollut viime vuosina vilkkaan mielenkiinnon kohteena, osittain kaikistakin mainituista näkökulmista tarkasteltuna.³

Amerikkalaisen tutkijaryhmän laajassa, neljän osavaltion lainsäädäntöjärjestelmään kohdistuneessa analyysissä tutkimuksen teoreettisen kehyksen muodosti lainsäätäjän roolin kuvailu.⁴ Tutkijat perustelevat lähtökohtaansa seuraavasti: »tutkimuksemme perusväittäjä on . . . että lainsäätäjät ja monet muut henkilöt näissä yhteisöissä liittyvät tiettyjä käyttäytymisnormeja näihin aseisiin, ts. odottavat tiettyntyyppistä käyttäytymistä lainsäätäjiltä yksinkertaisesti siitä syystä, että he ovat lainsäätäjiä ja että huomattava osa lainsäätäjien käyttäytymisestä on roolikäyttäytymistä, joka liit-

---

Kirjoittaja on valmistunut filosofian kandidaatiksi Turun Yliopistosta vuonna 1965 ja hoitaa Suomen Akateemisen Raittiusliiton toiminnanjohtajan virkaa.

tyy lainsäätäjän roolikäsityksiin.»⁵ Lainattuun kohtaan kiteytyy osuvasti tämänkin tarkastelun teoreettiset kehukset, vaikka tutkimuskohde onkin monessa mielessä etäällä mainitusta osavaltiolainsäätäjiin kohdistetusta laajasta ja monisyisestä haastattelututkimuksesta. Seuraavassa on tarkoitus kuvata ylintä paikallishallinnollista päätösvaltaa käyttävän elimen toimintaa analysoimalla kunnallisvaltuutetun roolia. Pyrkimyksenä on valottaa kunnallisvaltuutetun asenteita ja käyttäytymistä valtuutettuna, toisaalta erilaisten ryhmien edustajana, toisaalta poliittisenä päätöksentekijänä. Roolia kartoitetaan siten sekä valtuutetun roolikäsitysten että ilmiikäyttämisen pohjalta.⁶ Ennen näitä ongelmia tarkastellaan kuitenkin, mitä teitä valtuutetun status on saavutettu, mikä edellyttää huomion kohdistamista valtuutetun kunnallispoliittiseen uraan.

Aineisto ja menetelmä

Tutkimuksen perusaineisto käsittää Turun kaupungin, Loimaan kaupungin ja Alastaron kunnan kaikkien valtuutettujen haastattelut. Näytteen suuruus nousi lähes sataan (Turku 53 + Loimaa 23 + Alastaro 21 = 97). Tutkitut valtuustot ovat harkinnanvaraisesti valittuja eikä niiden voida katsoa olevan 'tyypillisiä' kuntamuotojensa edustajia, mikä seikka luonnollisesti rajoittaa havaintojen yleistettävyyttä. Tutkimus pyrkiikin edustamaan lähinnä tilastollista vertailua.⁷ Koska kukin valtuusto on ajateltu elimelliseksi kokonaisuudeksi, vertailu on rajoitettu kahteen perusmuuttujaan, kuntamuotoon ja puolueryhmään. Muutamat valtuustoryhmät olisivat jääneet liian pieniksi tilastollista tarkastelua silmälläpitäen, minkä vuoksi ne on yhdistelty porvaristoksi ja vasemmistoksi.⁸ Seuraavasta asetelmasta käy ilmi tutkittavien valtuustojen poliittinen edustavuus muutamiin muihin yksiköihin verrattuna.

	Porv.	Sos.dem.	SKDL	Yhteensä
Koko maa	60.0	20.6	19.4	100.0
Turun ja Porin lääni	58.9	20.3	20.8	100.0
Kaupungit ja kauppalat ..	44.2	33.4	22.4	100.0
Maalaiskunnat	63.2	18.0	18.8	100.0
Turku	39.6	26.4	34.0	100.0
Loimaa	43.5	17.4	39.1	100.0
Alastaro	66.7	—	33.3	100.0

Haastattelut suoritettiin helmi-maaliskuussa 1964, siis valtuustokauden viimeisenä vuonna hyvissä ajoin ennen syksyllä käytyä uutta vaalitaistelua. Lomakkeen kysymykset olivat miltei kaikki avovastauksisia, minkä ansiosta saatiin mahdollisimman paljon tietoa ennestään verraten niukasti kartoite-

tulta alueelta, mutta toisaalta erilaajuisten ja usealle dimensiolle ulottuvien vastausten luokittelu toi mukanaan lisäongelmia.

Valtuustotoiminta tutkimuskunnissa

Karkeana mittana valtuustotoiminnan volyymia arvioitaessa voidaan pitää vuosittaista kokousten ja niissä käsiteltyjen asioiden määrää. Suuresta, luonnollisesti myös valtuutettujen roolikäyttäytymiseen vaikuttavasta eroista kuntamuotojen kesken antavat kuvan seuraavat luvut vuodelta 1962:

	Turku	Loimaa	Alastaro
kokouksia	20	10	5
pöytäkirjoihin merkityjä pykäläiä	663	177	111

Päätöksentekoon valtuustossa vaikuttavat olennaisesti voimasuhteet puolueryhmien kesken. Erityisen merkityksellisiä ovat tärkeissä kysymyksissä esille tulevat määräenemmistö ja -vähemmistö samoin kuin yhteistoiminta valtuustoryhmien kesken. Turussa ja Loimaalla oli sekä porvarillisilla ryhmillä yhdessä että kansandemokraateilla yksinään määrävähemmistö. Kummassakin valtuustossa sosiaalidemokraatit toimivat vaa'an kielinä enemmistöpäätöksissä. Alastarolla taas maalaisliiton ja kokoomuksen muodostamalla yhteisporvarillisella ryhmällä oli määräenemmistö. Puolue-rajojen yli ulottuvaa virallista yhteistoimintaa oli vain Loimaan ja Alastaron porvarillisilla valtuutetuilla. Turun valtuustossa oli täydellinen puoluejakautuma kaikkien kuuden ryhmän esiintyessä siellä erillisinä.

Valtuutettujen väestölliset tunnuksset

Jotta voitaisiin saada kuva valtuutetun roolista edustajana ja päätöksentekijänä, tarkastellaan aluksi, minkälaisia henkilöitä paikallishallintomme päätöksentekijät ovat väestöllisiltä piirteiltään. On tähdennetty, että edustuslaitosten jäsenten sosiaalisen taustan selvittely luo puitteet, minkä pohjalta näiden käyttäytymistä voidaan analysoida ja tulkitä.⁹ Kansallisten edustuslaitosten tutkijat ovat havainneet, että tärkeimpiin luottamustoimiin valitut poliittiset johtajat kuuluvat suurelta osalta eri väestöryhmiin kuin heidän kannattajansa, ts. edustajistot heijastavat varsin heikosti valitsijakuntainsa koostumusta.¹⁰

Tutkitusta näytteestä voitiin kuntamuodot, puolue ryhmät ja asianomaisten kuntien väestörakenne huomioon ottaen tehdä mm. seuraavat johtopäätökset:

- Kunnallisvaltuutetuista kuuluu suurempi osa vanhimpiin ikäluokkiin kuin paikallisesta väestöstä;
- Porvarillisten valtuutettujen keski-ikä kaikissa tutkimuskunnissa on korkeampi kuin sosialististen;
- Naisten osuus ei yhdessäkään valtuustossa kohonnut yli neljänneksen;
- Ruumiillista työtä tekevien valtuutettujen osuus kaikissa tutkimusvaltuustoissa on jäänyt vain murto-osaksi verrattuna ryhmän osuuteen kunnan koko väestöstä;
- Ylimpien yhteiskuntakerrosten ja muutamien ammattiryhmien edustus oli poikkeuksellisen suuri kaikissa valtuustoissa;
- Valtuutettujen opintosuoritustaso kohosi kaupungissa huomattavasti korkeammaksi kuin maalaiskunnassa ja porvarillisissa ryhmissä korkeammaksi kuin vasemmistolaisissa.

Taulukko 1 Valtuutetun lähisukulaisten luottamustoimet kunnallis-hallinnossa *

	Turku			Kaikki
	Porv.	Sos.dem.	SKDL	
Lähisukulainen valtuuston jäsenenä	43	57	22	40
Lähisukulainen lautakunn.	14	7	17	13
Lähisukulaisilla ei luottamusteht. kunn. hall.	43	36	61	47
	100	100	100	100
	(21)	(14)	(18)	(53)

	Loimaa			Alastaro		
	Porv.	Vas.	Kaikki	Porv.	Vas.	Kaikki
Lähisukul. valtuuston jäs.	50	33	41	57	14	43
Lähisukul. lautakunnassa	10	8	9	14	14	14
Lähisukulaisilla ei luottamusteht. kunn. hall.	40	59	50	29	72	43
	100	100	100	100	100	100
	(10)	(13)	(23)	(14)	(7)	(21)

* Koska tutkimuksessa on käytetty vakiomuuttujia, tapausten lukumäärää (n) ei ole myöhemmin merkitty näkyviin. Mikäli prosenttiarvot avovastauksisten kysymysten kohdalla ylittävät sadan, tämä on merkitty taulukon otsikossa symbolilla (+).

Poliittinen sosiaalistuminen ja kunnallispoliittinen ura

Edellä tehdyt havainnot valtuutettujen sosiaalisista taustapiirteistä antoivat lähinnä poikkileikkauskuvan siitä, millaisia valtuustot olivat tutkimus-hetkellä. Seuraavassa asetetaan pääpaino niiden ryhmätekiäjöiden tarkas-

telulle, joiden ajatellaan luoneen puitteet valtuutettujen etenemiseen kunnallispoliittisella uralla.

Useissa äänestyskäyttäytymiseen kohdistuneissa tutkimuksissa on tähdennetty sitä osuutta, mikä pienryhmillä, etenkin perheellä, on nuoren henkilön puoluevalintaan. Kodin vaikutus ei rajoitu vain puoluevalintaan; sen on todettu ulottuvan myös poliittiseen aktiivisuuteen ja johtajuuteen.¹¹ Siksi tutkimuksessa pyritään valottamaan poliittisen aktiivisuuden ja luottamustointien periytyvyyttä paikallishallintomme piirissä. Valtuutetuilta tiedusteltiin, oliko heidän isänsä tai joku muu perheenjäsen kuulunut kunnallisvaltuustoon tai toiminut jossakin muussa kunnallisessa luottamustehtävässä ennen kuin haastateltava itse tuli kunnalliselämän piiriin.

Poliittisen aktiivisuuden periytyminen näyttää olevan samansuuntaista kaikkien tutkimusvaltuustojen kohdalla (taulukko 1). Kahdella viidesosalla valtuutetuista joku perheenjäsen, suurimmalla osalla isä, on ollut varhemmin mukana valtuustotyössä. Sangen monilla on ennen aktiivista uraansa ollut kontakteja kunnallispolitiikkaan, sillä ainakin lautakuntatasolla toimineita perheryhmän jäseniä on ollut vähintään puolella valtuutetuista. Puoluejakautumien tarkastelu osoittaa, että luottamustointien siirtyminen samassa suvussa on yleisempää porvarillisten kuin vasemmistolaisien valtuutettujen kohdalla. Turun valtuuston sosiaalidemokraateilla luottamustehtävien periytyminen on kuitenkin ollut tavallisempaa kuin kaupungin porvarillisessa ryhmässä. Poliittisella perhetaustalla näyttää näin ollen olevan huomattava vaikutus kohoamiseen kunnallispoliittisella uralla.

On kuitenkin mahdollista, että poliittinen aktiivisuus ja luottamustehtäviin osallistuminen samoin kuin koko poliittinen sosiaalistumisprosessikin ovat riippuvaisia useista ryhmä- ja yksilötekijöistä. Minkä tekijäin tuloksena valtuutettu itse pitää lähtöään kunnallispolitiikkaan? Haastateltavilta tiedusteltiin: 'Miten luonnehtisitte joutumistanne mukaan kunnallispolitiikkaan? Miten tulitte lähteneeksi alkuun?' Annetut vastaukset voidaan karkeasti ottaen sijoittaa kolmeen pääkategoriaan: viittauksiin valtuutetun 1) pienryhmään 2) johonkin järjestöön tai 3) yksilöllisiin tekijöihin.

Tavallisimmat pienryhmät, joihin valtuutetut viittasivat, olivat perhe, tuttavapiiri, työryhmä tai kyläkunta. Tällaisten ryhmien vaikutukseen ehdokkaaksi nimeämiseen ja valtuustoon lähtemiseen viittasi Turussa ja Loimaalla puolet vastaajista, Alastarolla joka kolmas. Niiden osuutta tähdennetään useammin kaikkien tutkimusvaltuustojen porvarillisissa kuin vasemmistolaisissa ryhmissä. Edelliset viittasivat useimmiten ystäväpiiriin, jälkimmäiset työryhmään alkuunlähtöä tukevana pienryhmänä (taulukko 2).

Toisen laajan taustavoiman kunnallispolitiikkaan lähtemiselle loivat erilaiset järjestöt. Tällainen oli ennen muuta puoluejärjestö, mutta varsin

usein mainittiin myös urheiluseura tai ammattiyhdistys, johon valtuutettu on kuulunut jäsenenä tai luottamushenkilönä. Kaikissa tutkimuskunnissa vähintään kaksi kolmannesta mainitsi, että häntä oli tietyn järjestön taholta pyydetty ehdokkaaksi. Tällainen järjestöjen aktiivinen kasvatus- ja lähestymistoiminta on ominaista ennen muuta sosialistisissa puolueissa. Edelleen on syytä panna merkille, että puoluejärjestö mainitaan useammin virikkeen-antajana kauppara- ja maalaiskunnissa kuin kaupungissa, vaikka puolue-toiminta muissa suhteissa näyttelee edellisissä huomattavasti vähäisempää osaa.

Kolmas pääryhmä on luokiteltu yksilöllisiksi tekijöiksi. Alkuunlähtöä on tällöin motivoitu lähinnä kahdella tavalla: toiset perustelivat lähtöään viittaamalla omaan henkilökohtaiseen kiinnostukseensa, toiset taas altruistisella pyrkimyksellä korjata epäkohtia ympäristössään. Yksilöllisten tekijäin osuus eri puolueiden valtuutettujen vetäjinä kunnallispolitiikkaan vaihtelee eri tutkimuskunnissa epäsystemaattisesti.

Varsin monet valtuutetut tähdensivät, että heidän alkuunlähtönsä oli ollut pakon sanelema, koska kunnallisesta luottamustoimesta ei voi ilman laillista estettä kieltäytyä. Tästä huolimatta useimmat valtuutetut olivat tyytyväisiä luottamustoimiinsa.

Taulukko 2 Alkuunlähtö kunnallispolitiikkaan (+)

	Turku			
	Porv.	Sos.dem.	SKDL	Kaikki
Pienryhmä	58	50	45	51
Järjestö	52	71	90	70
Yksilölliset tekijät	72	14	28	42

	Loimaa			Alastaro		
	Porv.	Vas.	Kaikki	Porv.	Vas.	Kaikki
Pienryhmä	80	31	53	42	—	29
Järjestö	50	93	69	64	86	71
Yksilölliset tekijät	40	39	39	42	28	38

Taulukko 3 Luottamustoimet puolueessa ennen valtuustoa

	Turku			Kaikki
	Porv.	Sos.dem.	SKDL	
Ei luottamustoimia puolueessa	38	14	22	26
Vain paikallisia luottamustoimia	43	72	45	51
Vähintään piiriportaan luott.t.	19	14	33	23

	Loimaa			Alastaro		
	Porv.	Vas.	Kaikki	Porv.	Vas.	Kaikki
Ei luottamustoimia puolueessa	70	29	48	57	43	52
Vain paikallisia luottamustoimia	20	64	43	22	57	34
Vähintään piiriportaan luott.t.	10	7	9	21	—	14

Vaikka poliittisilla puolueilla ei ole virallista asemaa sen paremmin valtiokoneistomme kuin kunnallisen itsehallintommekaan piirissä, kehitys on vähitellen vienyt siihen, että ratkaisut myös kunnallishallinnossa tapahtuvat suurimmaksi osaksi puolueyhöimien toimesta. Puolueöiminta tulee korostuneesti esiin jo valtuustoeöhdokkaiden asettelussa ja vaalikampanjan järjestelyssä. Mahdollisuudet tulla valituksi ilman puoluejärjestön myötävaiikutusta ovat varsin rajoitetut, minkä vuoksi puolueista riippumattomien valtuutettujen osuus onkin viime aikoina jäänyt yhä vähäisemmäksi.¹²

Valtiollisten edustuslaitosten jäsenten taustatekijöitä tarkasteltaessa on tähdennetty paikallisten puoluejärjestöjen merkitystä esivalmennuskenttänä poliittiselle uralle. Toiminta paikallisessa puoluejärjestössä harjaannuttaa politiikan pelisääntöihin ja toisaalta eteenpäin pyrkivä politiikko voi tällä tavoin solmia henkilökohtaisia tuttavuuksia. Aktiivisen puoluejärjestötoiminnan merkitys käy hyvin ilmi eduskuntamme jäsenistön koulujana politiikkaan.¹³ Puolueöyö näyttää olleen sangen yleinen lähtökohta myös kunnallisiin edustustehtäviin valituilla. Turkulaisvaltuutetuista kolme neljästä oli toiminut ennen valtuustoon tuloaan ainakin puolueensa paikallisportaan luottamustehtävissä (taulukko 3). Loimaalla ja Alastarolla aktiivinen puolueöyö näyttää esittäneen pienempää osaa, sillä vain joka toinen valtuutettu oli toiminut sen piirissä. Puoluejakautumien vertailu osoittaa, että kaikissa tarkastelukunnissa porvarilliset valtuutetut olivat vasemmistolaisia harvemmin hoitaneet puolueöhtäviä. Eroa selittäänee toisaalta se, että sosialististen puolueiden pienet perusjärjestöt tarjoavat enemmän mahdollisuuksia hoitaa luottamustoimia kuin porvarillisten puolueiden toimialueeltaan melko laajat paikallisyhdistykset,¹⁴ toisaalta edellisissä ryhmissä vaaditaan paikallisiin edustajistoihin pyrkijältä aktiivisempaa osallistumista puolueöimintaan kuin jälkimmäisissä.

Paitsi aktiivinen toiminta järjestöelämän piirissä myös paikallishallintolisiin luottamustehtäviin osallistuminen on osoittautunut merkittäväksi pohjakouluksi valtiolliseen elämään.¹⁵ Yhteisten asioiden hoitaminen paikallisella tasolla harjaannuttaa vaativampien hallinto- ja edustustehtävien hoitoon.¹⁶ Mutta kunnallinen itsehallintojärjestelmämme pystyy myös omassa keskuudessaan perehdyttämään jäseniään päätöksentekotoimintaan jo ennen val-

tuustoporrasta. Tätä koulutusfunktiota täyttävät ensi sijassa kunnalliset lautakunnat. Niiden toimisektori on tosin verraten suppea ja spesifinen, mutta toisaalta päätöksenteko muutamissa lautakunnissa tapahtuu melko itsenäisesti.

Taulukko 4 Hallinnolliset luottamustoimet ennen valtuustoa

	Turku			Kaikki
	Porv.	Sos.dem.	SKDL	
Ollut luottamustoimia	62	86	72	72
Ei luottamustoimia	38	14	28	28

	Loimaa			Alastaro		
	Porv.	Vas.	Kaikki	Porv.	Vas.	Kaikki
Ollut luottamustoimia ..	80	85	83	86	86	86
Ei luottamustoimia	20	15	17	14	14	14

Taulukko 5 Turkulaisten valtuutettujen pyrkimys valtiollisiin edustustehtäviin

	Porv.	Sos.dem.	SKDL	Kaikki
Ent. tai nykyinen kansanedustaja	14	29	17	19
Ollut ehdokkaana edusk.vaaleissa	53	43	55	51
Tuntee mielenk., ei ollut ehd.	—	7	17	7
Ei halua valtioll. edustusteht.	33	21	11	23

Turun valtuutetuista kolme neljänestä oli toiminut hallinnollisissa luottamustehtävissä samoin kuin puoluejärjestössä ennen valtuustoon tuloaan (taulukko 4). Kauppalan ja maalaiskunnan kohdalla kunnallisissa tehtävissä toimiminen näyttää olleen vieläkin yleisempää kuin kaupungissa ja samalla huomattavasti yleisempää kuin mukanaolo puolueen luottamustehtävissä. Puolueryhmien erojen tarkastelu osoittaa, että sosialististen puolueiden valtuutetut ovat myös hallinnollisten luottamustointien osalla saaneet pohjakoulutusta useammin kuin porvarilliset valtuutetut, vaikka erot tässä kohden ovatkin verraten pienet.

Kunnallispolitiikka siis toimii eräänä poliittisen nousun väylänä. Pyrkimystä kohota poliittisella uralla tiedusteltiin valtuutetuilta kysymällä: 'Tuntisitko mielenkiintoa toimia myös valtiollisissa elämässä esimerkiksi asettumalla ehdokkaaksi valtiollisissa vaaleissa?' Turun kohdalla pyrkimys käyttää valtuustoa poliittisen kohoamisen väylänä näyttää ilmeiseltä (taulukko 5). Joka viides valtuutettu oli joko tutkimushetkellä tai oli aikaisemmin ollut eduskunnan jäsenenä. Näiden lisäksi puolet kaikista kaupunginvaltuuston jäsenistä oli ainakin kerran ollut ehdokkaana eduskuntavaaleissa tulematta kuitenkaan valituksi. Osa tähän ryhmään kuuluvista oli toiminut presidentin valitsijamiehinä. Vain vajaa neljännes kaikista valtuutetuista ilmoitti, että he eivät tunne mielenkiintoa pyrkiä valtiollisiin edustustehtäviin. Mutta var-

sin monet heistäkin ilmaisivat olleensa halukkaita, 'mikäli kysymys olisi esitetty pari vuosikymmentä sitten'. Viimeksi mainittu seikka selittää ainakin osaltaan puolueiden keskisiä eroja, sillä monet porvarilliset valtuutetut olivat tulleet poliittiseen toimintaan siksi vanhoina, että he katsoivat epämielekkääksi pyrkiä enää eteenpäin poliittisella uralla.

Vaalitoiminnan luonnetta pyrittiin selvittämään tiedustelemalla valtuutetuilta sekä joukkotiedotusvälineiden käytön että henkilökohtaisen vaalimainonnan osuutta viimeksi pidetyissä kunnallisvaaleissa. Tarkastelu kohdistettiin sanomalehdistön, kiertokirjeiden ja lentolehtisten käyttöön sekä vaalipuheiden pitämiseen. Propagandan laatua sen paremmin kuin sen määrääkään ei lähemmin pyritty analysoimaan.

Taulukko 6 Vaalimainonta edellisissä kunnallisvaaleissa (+)

	Turku	Loimaa	Alastaro
Lehti-ilmoituksia	100	87	48
Kiertokirjeitä t. lentolehtisiä	67	52	19
Vaalipuheita	87	22	5
Ei mitään yllä mainittua	—	13	48

Taulukko 7 Jäsenyys ja luottamustoimet puoluejärjestöissä

	Turku			
	Porv.	Sos.dem.	SKDL	Kaikki
Enint. jäsen	24	7	22	19
Paikall.os. luott.teht.	38	43	50	45
Vähint. piirik. luott.teht.	38	50	28	36

	Loimaa			Alastaro		
	Porv.	Vas.	Kaikki	Porv.	Vas.	Kaikki
Enint. jäsen	50	23	35	46	29	38
Paikall.os. luott.teht.	40	46	43	18	57	34
Vähint. piirik. luott.teht.	10	31	22	36	14	28

Lehti-ilmoittelussa kuntamuotojen kesken esiintyvät erot johtuvat lehdistön käyttömahdollisuuksista. Kaikilla turkulaisvaltuutetuilla oli ollut ilmoituksia päivälehdissä, alastarolaisista vain puolella. Erot lentolehtisten käytössä, mihin vaalimainontamuotoon turvauduttiin huomattavasti vähemmän, olivat samansuuntaiset (taulukko 6).

Ehkä selvimmän kuvan valtuustoehdokkaan omakohtaisesta aktiivisuudesta antavat hänen eri tilaisuuksissa pitämänsä vaalipuheet. Yhdeksän kymmenestä turkulaisvaltuutetusta oli pitänyt puheen, suurin osa useitakin. Nekin, jotka eivät olleet puhuneet, olivat estyneet siitä jonkin sattuman,

kuten sairauden tai matkan vuoksi. Loimaalla viidennes ja Alastarolla ainoastaan yksi valtuutettu ilmoitti käyttäneensä tällaista propaganda-muotoa kunnalliseen edustajistoon pyrkiessään. Näin ollen näyttäisi siltä, että etenkin puheiden muodossa tapahtuva vaalitoiminta kuuluu olennaisesti kaupunkilaisvaltuutetuksi pyrkivän rooliin, kun taas maalaiskunnassa aktiivinen vaalitoiminta tuntuu supistuvan vähiin. Aktiivisen vaalityön vähäistä merkitystä maalaiskunnassa osoittaa jo sekin, ettei puolet Alastaron valtuutetuista käyttänyt ollenkaan tässä tarkasteltuja vaalimainontamuotoja.

Valtuutettu edustajana

Idealistisen käsityksen mukaan kansan valitsevat luottamusmiehet ovat toimissaan riippumattomia edustusinstituution ulkopuolisista voimista. Myös kunnalliskysymysten tutkijat ovat tähdentäneet, että valtuutettujen tulisi tehtävässään olla niin omien kuin ryhmänsäkin intressien yläpuolella. Käytäntö on kuitenkin melkoisesti loitontunut tästä ihanteesta. Kuullessaan jäsenenä tai luottamushenkilönä moniin järjestöihin valtuutettu joutuu toimimaan niiden asettamien päämäärien hyväksi myös valtuustossa ollessaan.¹⁷ Vuorovaikutus ei kuitenkaan ole yksisuuntaista: toisaalta valtuutettu saa järjestöltään tukea ja ohjeita päätöksentekoa varten, toisaalta hänen täytyy tietysti määrin edustaa jäsenyhteisöjensä tarkoituseriä. Valtuustotoimissaan valittu edustaja tosin on muodollisesti vapaa ulkopuolisista voimista, mutta pääsy valtuustoon samoin kuin uudelleenvalintakin ovat suuresti riippuvaisia näiden voimien tuesta.

Ratkaisevinta osaa niin valtuustoon pyrittäessä kuin siellä toimittaessakin näyttelevät puoluejärjestöt. Niiden käsissä on vaalitoiminnan käytännöllisen järjestelyn ohella myös jokapäiväinen valtuustotoiminta. Valtuustopaikan saavuttamiseksi ja säilyttämiseksi ehdokkaiden ja valtuutettujen täytyy edustaa puoluejärjestöään. Tämän sidonnaisuuden selvittämiseksi tarkasteltiin valtuutettujen jäsenyyttä ja asemaa puoluejärjestössä.

Johtotehtävien hoitamista puolueorganisaation eri tasoilla pyrittiin mittaamaan kysymällä valtuutetulta: 'Onko Teillä tällä hetkellä luottamustoimia puoluejärjestössä?' Vain kaksi Loimaan valtuutettua ilmoitti, etteivät he kuuluneet jäsenenä mihinkään puolueeseen. Viidennes turkulaisista ja vastaavasti kaksi viidennestä Loimaan ja Alastaron valtuutetuista oli jäänyt järjestössään jäsenasteelle (taulukko 7). Vähintään piiriportaan edustustehtäviin puolueessaan oli Turussa yltänyt yli kolmannes ja muissakin tutkimuskunnissa noin neljännes valtuutetuista. Puolueryhmien keski-erot tutkimuskunnissa ovat sikäli yhdensuuntaiset, että suurempi osa porvarillisista kuin vasemmistolaisista valtuutetuista on jäänyt jäsentasolle. Turun sosiaalidemokraattisilla valtuutetuilla näyttää olleen vahvimmat

siteet puoluejärjestönsä, sillä peräti puolet heistä toimi järjestönsä valtakunnallisissa edustustehtävissä. Löyhimmät siteet puolueisiin taas oli Loimaan porvarillisella ryhmällä, jonka edustajista puolella ei ollut luottamustehtäviä missään portaassa. Voimakas puolurooli näyttää siten olevan tyypillinen kiinteärakenteista joukkopuoluetyyppiä edustavien sosialisti-puolueiden valtuutetuille sekä kaupunkilaisvaltuutetuille yleensä.

Mutta myös muut kuin varsinaiset puoluejärjestöt pyrkivät vaikuttamaan siihen, minkälaisia henkilöitä valtuustoihin valitaan ja minkäsuuntaisia päätöksiä he siellä tekevät. Seuraavassa tarkastellaan etupiirijärjestöjen henkilöedustusta valtuustoissa. Etupiirit on ryhmitelty kaupan ja teollisuuden, maatalouden sekä työntekijöitten järjestöihin. Ammattiyhdistyksillä, maataloustuottajajärjestöillä sekä työnantajajärjestöillä osoittautui olevan runsaasti edustajia valtuustoissa, sillä vain kymmenesosa kaikkien valtuustojen jäsenistä ei kuulunut mihinkään mainitunlaisista järjestöistä. Toisaalta on huomattava, ettei läheskään kaikilla tässä etupiirijärjestöiksi katsotuilla ole sanottavia intressejä valvottavanaan kunnallisella tasolla.

Merkityksellisempää sen sijaan lienee tarkastella, missä määrin valtuutetut hoitavat luottamustehtäviä selvästi etupoliittisissa järjestöissä. Työntekijäpuolen intressit ovat varsin vahvasti edustettuina etenkin Turun kansandemokraattisessa ryhmässä, jonka jäsenistä neljä toimi tutkimus- hetkellä ammattiyhdistysten virkailijoina. Alastaron valtuustossa taas oli voimakas maataloustuottajaedustus, sillä valtuuston kaikki maanviljelijä- jäsenet olivat tuottajajärjestöissä johtoasemissa, heistä neljä valtakunnallisissa luottamustehtävissä.

Taulukko 8 Jäsenyyksien määrä epäpoliittisissa yhdistyksissä

	Turku			
	Porv.	Sos.dem.	SKDL	Kaikki
0—5 järjestöä	24	57	50	42
6—10 »	24	22	22	23
Yli 10 »	52	21	28	35

	Loimaa			Alastaro		
	Porv.	Vas.	Kaikki	Porv.	Vas.	Kaikki
0—5 järjestöä	40	92	70	64	100	76
6—10 »	20	8	13	15	—	10
Yli 10 »	40	—	17	21	—	14

Taulukko 9 Kokouksissa käynti kahden kuukauden aikana

Kokouksia	Turku	Loimaa	Alastaro
Alle 10	—	22	57
10—30	40	65	43
Yli 30	60	13	—

Tarkastelu valtuutettujen osallistumisesta epäpoliittisten yhdistysten toimintaan suunnattiin lähinnä kolmeen aspektiin: millaisiin järjestöihin valtuutettu kuului, mitä tehtäviä hänellä niissä oli sekä miten monessa järjestössä hän oli jäsenenä. Osallistumisen volyymi vaihteli kuntamuotojen kesken voimakkaasti. Turun valtuutetuista kolme viidennestä oli vähintään kuuden epäpoliittisen yhdistyksen jäsen. Sen sijaan Loimaalla kolmella kymmenestä ja Alastarolla vain joka neljännellä oli näin monta jäsenyyttä puolueiden ja epäpoliittisten järjestöjen ulkopuolella (taulukko 3). Näin suuren paikkakuntien keskiarvon selittävät osaltaan tarjolla olevat osallistumismahdollisuudet; suuressa kaupungissa toimii huomattava joukko tällaisia järjestöjä, kun taas maalaiskunnassa osallistumismahdollisuudet ovat hyvin rajalliset. Erot puolueyhdistysten kesken olivat niin ikään selvät. Kaikissa tutkimuskunnissa oli useammilla porvarillisten kuin sosialististen ryhmien valtuutetuilla yli viisi järjestöjäsenyyttä. Kunta- ja puoluekohtaiset erot käyvät havainnollisesti ilmi toteamuksesta, että Turun porvarillisten ryhmien kaikilla valtuutetuilla oli yli kaksi, kun taas Alastaron kansandemokraateista kenelläkään ei ollut kahta useampaa jäsenyyttä. Muut ryhmät sijoittuivat skaalassa näiden välille.

Kun tarkastellaan luottamustehtävien tasoa, havaitaan, että valtakunnallisia luottamustoimia oli lähes puolella Turun valtuutetuista eli useammalla kuin oli samantasoisia tehtäviä puoluejärjestönsä piirissä. Vastaavasti myös Loimaan ja Alastaron valtuutetuista useampi oli saavuttanut valtakunnallisen edustustehtävän epäpoliittisissa kuin poliittisissa järjestöissä.

Haastattelulomakkeeseen ei varsinaisesti sisällynyt kysymystä siitä, minkälaisiin yhdistyksiin valtuutetut kuuluivat. Useimmat vastaajat mainitsivat kuitenkin myös niiden järjestöjen nimet, joissa heillä oli huomattavia luottamustehtäviä. Annettujen vastausten perusteella jäsenyydet näyttävät keskittyneen verraten harvojen yhdistysten piiriin. Useimmiten tulivat esille urheiluseurat, raittiusjärjestöt, erilaiset hyväntekeväisyysjärjestöt sekä uskonnolliset yhdistykset ja kansainväliset ystävyysjärjestöt.

Valtuutetun roolia kartoitettiin myös osallistumisen useuden pohjalta. Haastateltavilta tiedusteltiin: Miten monessa kokouksessa olette käynyt kahden viime kuukauden aikana? Koska kaikki valtuutetut eivät pystyneet palauttamaan mieleen tarkkaa kokousmäärää kyseiseltä ajanjaksolta, tiedusteltiin heiltä viikon normaalia kokousmäärää, jonka perusteella arvioitiin kahden kuukauden määrä. Erot tutkimuskuntien kesken muodostuivat melko selviksi. Ainoallakaan Turun valtuutetulla kokousmäärä ei kahden kuukauden aikana jäänyt alle kymmenen, kun taas Alastaron valtuuston jäsenistä kolmella viidestä se ei noussut kymmeneenkään (taulukko 9). Kaupunginvaltuutetuista kolmella viidestä oli ollut havaintokautena yli kolmekymmentä kokousta. Puolueyhdistysten keskiarvo oli kaikkien valtuustojen kohdalla pienet.

Paitsi järjestöjäsenyyksien ja -aseman perusteella valtuutetun edustusroolia selvitettiin myös hänen omien käsitystensä valossa. Edustustehtävää suorittaessaan valtuutettu voi olla yhteydessä vain pieneen osaan kannattajistaan — yksistään siitakin syystä, ettei hän voi tarkoin tietää, ketkä ovat hänen henkilökohtaisia kannattajiaan. Seuraavassa tarkastellaan, millainen kuva valtuutetulla on niistä ryhmistä, joiden edustajana hän paikallisessa edustajistossa toimii ja miten hän itse kokee niiden taholta tulevat käyttäytymisodotukset.

Huomattavassa määrin yhteiskuntaluokkien pohjalle rakentuva puoluejärjestelmämme antaa mahdollisuuden tarkastella valtuutetun edustusroolia subjektiivisen luokkasamastumisen valossa. Haastateltavilta tiedusteltiin, katsoiko hän lähinnä kuuluvansa työväestöön, talonpoikaistoon, keskiluokkaan vain ylimpään yhteiskuntakerrokseen. Valtuutettujen luokkasamastuminen näyttää seuraavan melko selvästi puoluerajoja. Sosialistiselle ideologialle perustuvien työväenpuolueiden kannattajien joukosta vain perin harva katsoi kuuluvansa muuhun kuin työväestöön. Vastaavasti maalaisliiton kaikki valtuutetut samastuivat talonpoikaistoon, muiden porvarillisten puolueiden valtuutetut taas lähinnä kahteen ylimpään yhteiskuntakerrokseen (taulukko 10).

Yhteiskuntaluokkaan perustuvaa edustusroolia pyrittiin täsmentämään tiedustelemalla valtuutetun käsitystä valitsijakuntansa luokkakoostumuksesta: 'Oletatteko äänestäjienne kuuluvan samaan yhteiskuntaluokkaan kuin Te itse?' Yleishavaintona Turun ja Loimaan osalta voidaan todeta, että useimmat vasemmisto- kuin porvarivaltuutetut katsoivat kannattajiensa tulevan siitä yhteiskuntaluokasta — työväestöstä — johon ensiksi mainitut itsekin samastuivat. Sen sijaan ne valtuutetut, jotka olettivat saaneensa äänestäjiä joko 'kaikista yhteiskuntaluokista' tai 'etupäässä muista kuin omasta luokastaan' lukeutuivat miltei poikkeuksetta kokoomukseen tai kansanpuolueisiin korostaen samalla puolueidensa luonnetta yleispuolueina.

Taulukko 10 Valtuutettujen luokkasamastuminen

	Turku			
	Porv.	Sos.dem.	SKDL	Kaikki
Ylin kerros	24	—	—	9
Keskiluokka	76	29	6	40
Työväestö	—	71	94	51

	Loimaa			Alastaro		
	Porv.	Vas.	Kaikki	Porv.	Vas.	Kaikki
Ylin kerros	10	—	4	7	—	5
Keskiluokka	60	—	26	29	—	19
Talonpoikaisto	30	—	13	64	9	47
Työväestö	—	100	57	—	91	29

Taulukko 11 Valtuutetun käsitys edustusryhmästään (+)

	Turku			Kaikki
	Porv.	Sos.dem.	SKDL	
Oma puolue	57	63	22	47
Tietyn ammatin harjoittajat ..	33	14	11	21
Tietyn alueen asukkaat	10	7	6	8
Koko kunnan asukkaat	10	21	11	13
Muut	19	7	67	32

	Loimaa			Alastaro		
	Porv.	Vas.	Kaikki	Porv.	Vas.	Kaikki
Oma puolue	10	61	39	7	43	19
Tietyn ammatin harjoittajat ..	30	—	13	43	14	33
Tietyn alueen asukkaat	30	23	26	36	57	43
Koko kunnan asukkaat	30	8	17	29	—	19
Muut	20	23	22	7	29	14

Valtuutetun omakohtaista käsitystä edustustehtävästään pyrittiin valottamaan kysymällä, katsoiko hän lähinnä edustavansa oman puolueensa kannattajia, tietyn ammatin harjoittajia, tiettyä työtä tekeviä, tietyn alueen asukkaita vai joitakin muita kuntalaisryhmiä. Kaupungin- ja kauppalanvaltuutetuista puolet katsoi edustavansa oman puolueensa kannattajia, maalaisvaltuutetuista vain viidennes (taulukko 11). Viimeksi mainitun kuntamuodon edustajille taas oman kulmakunnan asukkaat muodostivat merkittävimmän edustusryhmän. Turussa puolet porvarillisista ja viidennes kansandemokraattisista valtuutetuista katsoi edustavansa oman puolueensa kannattajia, kun taas Alastarolla suhde puolueisiin oli vielä jyrkemmin päinvastainen. Kaikissa tutkimuskunnissa tuli huomattavasti suurempi osa kansandemokraattien kuin porvarillisten ja sosiaalidemokraattien vastauksista kirjajaan 'muut' kategoriaan. Enin osa näistä edustuksista oli ideologissävyyisiä: 'vähävaraiset', 'työtätekevät' ja 'palkansaajaväestö' mainittiin useimmin viiteryhmänä. Porvarillisilla valtuutetuilla vastaavasti tietyt väestöryhmät, kuten vanhuksat, nuoriso, tai naiset, täyttivät 'muut' kategorian.

Kunnallislaki ja erityisasetukset sekä valtuuston työjärjestys määräävät ne normit, joissa valtuustotoiminnan on tapahduttava.¹⁸ Edustuslaitoksen sisäiset normit, politiikan pelisäännöt, puolestaan ohjaavat yksityisten valtuutettujen käyttäytymistä eri tilanteissa. Millaisena valtuutettu näkee tehtävänsä kunnallisena luottamusmiehenä? Valtuutetuille esitettiin hyvin yleisluonteinen kysymys: 'Mitä pidätte tärkeimpänä tehtävänäne kunnallisvaltuutettuna?' Annetut vastaukset, jotka yleensä olivat verraten laajoja, voitiin luokitella sen mukaan, sisälsivätkö ne viittauksen jonkin asian edistämiseen tai jonkin henkilöryhmän edustamiseen tai molempiin.¹⁹

Tämän karkean kolmijaon mukaan käy ilmi, että puolueelinjojen kesken on havaittavissa selviä eroja valtuustotehtävän määrittelyssä. Kaikissa tutkimuskunnissa toistuu sama suuntaus; porvarillisten puolueiden edustajat viittaavat enimmäkseen asiakysymysten edistämiseen, kun taas sosialististen puolueiden, etenkin SKDL:n, valtuutetut näkevät tehtävänsä erilaisten henkilöryhmien edustajina (taulukko 12). Mikäli näihin pääkategorioihin sijoitettuja vastauksia eritellään lähemmin, havaitaan niissäkin selviä puoluekohtaisia eroja. Niinpä henkilöedustusryhmiä, lapsia, nuoria, vanhuksia ja naisia, katsovat edustavansa lähinnä sosiaalidemokraattiset ja porvarilliset valtuutetut. Porvarilliset jäsenet mainitsevat usein myös 'koko kunnan asukkaat' tai sellaiset ideaaliryhmät kuin 'kristikansan' ja 'raittiusväen'. Vasemistolaisilla, lähinnä kansandemokraateilla, on 'vähävaraisten' tai 'työtätekevien' etujen ja oikeuksien puolustaminen useimmiten johtavana päämääränä valtuustotyössä. 'Oman kulmakunnan asukkaat' tai 'valitsijakunta' esiintyvät edustusryhmänä useammin maalaisvaltuutetuilla kuin muilla.

Taulukko 12 Valtuutetun arvio tehtävästään

	Turku			
	Porv.	Sos.dem.	SKDL	Kaikki
Tiettyjen henkilöryhmien edustaminen	5	43	56	32
Tiettyjen asioiden edistäminen	85	43	22	53
Molemmat tehtäväryhmät	10	14	22	15

	Loimaa			Alastaro		
	Porv.	Vas.	Kaikki	Porv.	Vas.	Kaikki
Tiettyjen henkilöryhmien edust.	—	62	35	21	86	43
Tiettyjen asioiden edistäminen	70	7	35	58	—	38
Molemmat tehtäväryhmät	30	31	30	21	14	19

Asiaryhmistä sosiaalipoliittiset kysymykset toistuivat useimmiten vasemistovaltuutettujen vastauksissa. Eniten tulivat esille asunto-, sairaala- ja työllisyyskysymykset. Porvarillisella puolella taas nähtiin muita tärkeämpinä ennen muuta kunnallistalouteen sekä kunnallistekniikkaan liittyvät tehtävät.

Kuhunkin rooliin liittyy joko yksi tai useampia vastarooleja. Olemalla yhteydessä näiden vastaroolien esittäjiin henkilö saa kuvan siitä, mitä häneltä siinä asemassa ollen edellytetään. Valtuutetun informaatioyhteys valitsijakuntaan ja sen alaryhmiin jää melko niukaksi; hän ei läheskään aina voi olla selvillä siitä, miten 'kenttä' reagoi hänen kannanottoihinsa. Saattaa käydä niin, että väärät arviot aiheuttavat tällöin konflikteja valtuutetun käyttäytymisen ja siihen kohdistuneiden odotusten kesken. Ehkä kysymyksen 'Oletatteko äänestäjienne näkevän tehtävänne valtuutettuna samalla tavalla kuin Te itse?' yleisluonteisuudesta johtui, että verraten

pieni osa valtuutetuista, Turussa neljännes, Alastarolla viidennes ja Loimaalla vain kaksi valtuutettua, arvioi toimintaansa kohdistuvien odotusten poikkeavan hänen omasta käyttäytymisestään. Ne turkulaisvaltuutetut, jotka kokivat rooliristiriitoja, katsoivat poikkeusten johtuvan ennen muuta siitä, etteivät valitsijat ymmärrä heidän tekemiään kompromissiratkaisuja. Alastarolaiset taas katsoivat kulmakuntaintressien aiheuttavan useimmiten konflikteja.

Valtuutettu päätöksentekijänä

Valtuutetun edustus- ja päätöksentekoroolit kuuluvat kiinteästi yhteen. Etenkin valtuustotoimintaan kytkeytyvä tiedotusprosessi liittyy kumpaankin tässä erotettuun valtuutetun osarooliin. Siten valtuutetun valitsijakunnalle lähettämä tiedotus täyttää suurelta osalta hänen edustustehtäväänsä asetettuja toimintaodotuksia, kun taas hänen kannattajakunnaltaan saamansa informaatio antaa usein olennaista tukea päätöksenteolle valtuustossa. Kun valtuutetun roolia päätöksentekijänä seuraavassa analysoidaan, huomio suunnataan valtuutettuun informaation lähteenä ja vastaanottajana sekä hänen asenteisiinsa ja käyttäytymiseensä valtuustoryhmän jäsenenä.

Päätöksentekijänä valtuutettu joutuu toimimaan suhteellisen irrallaan niistä käyttäytymisodotuksista, joita hänen valitsijakuntansa ja erilaiset jäsenryhmät häneen kohdistavat. Tämän vuoksi valtuutettu pyrkii luomaan kontakteja niihin ryhmiin, jotka mahdollisesti muodostavat hänen äänestäjäkuntansa tai ainakin keskeisimmän osan siitä. Näin hän saa toisaalta etukäteisinformaatiota kentän taholta ja toisaalta riittävän varmuuden päätöksenteon pohjaksi. Yhteydenpitoa on tähdennetty myös valtuutettuun puolueen taholta kohdistetuissa formaalisissa käyttäytymisvaatimuksissa.

Yhteyttä valitsijoihin tarkasteltiin toisaalta pienryhmien, kodin ja työpaikan, toisaalta poliittisesti merkityksellisten järjestöjen, puolueen ja ammattiyhdistyksen osalta. Edellisten suhteen yhteydenpito ei ole sidottu aikaan eikä sääntöihin, jälkimmäisissä taas kontaktit tapahtuvat formaalisemmin ja säännöllisemmin kuin pienryhmissä. Kuten aikaisemmin todettiin, kodilla ja työympäristöllä on tuntuva merkitys poliittisen sosiaalistumisen edistäjänä ja kannustimena valtuustouralle. Näiden taustaryhmien merkitys on huomattava myös jatkuvien kontaktien muodossa. Työpaikan laatu määrää suurelta osalta tällaisten yhteyksien mahdollisuuden. Eräiden työpaikkojen, esim. koulujen ja virastojen normit eivät salli juuri lainkaan poliittisten kysymysten tuomista niiden piiriin. Yksinäisammattit taas eivät anna mahdollisuutta työpaikkaselostuksille, joten osalle valtuutetuista kysymys on ollut epärelevantti. Turun ja Loimaan kohdalla porvarillisten valtuutettujen muita pienempi informaatio-suhde näyttää johtuvan paljolta

ensiksi mainitusta syystä, kun taas Alastaron kaikkienkin valtuutettujen vähäinen työpaikkakeskustelu valtuustoasioissa johtuu ensi sijassa yksinäis-ammateista (taulukko 13).

Keskusteluaktiivisuus ammattijärjestöissä vahvistaa toisaalta kuuluvuutta niihin, toisaalta se osoittaa, missä määrin järjestöillä on intressejä kunnallispolitiikassa. Siten Turun vasemmistolaisvaltuutetut, jotka kuuluivat miltei poikkeuksetta työntekijäin ammattijärjestöihin, ja Alastaron porvarilliset valtuutetut, jotka puolestaan kuuluivat maataloustuottajajärjestöön, ilmoittivat muita enemmän keskustelevansa valtuustoasioista näissä järjestöissä.

Taulukko 13 Selostukset ja keskustelut valtuustotoiminnasta (+)

	Turku			
	Porv.	Sos.dem.	SKDL	Kaikki
Kotona	76	57	83	74
Työpaikalla	52	79	72	66
Ammattijärjestössä	43	50	56	49
Puoluejärjestössä	81	93	100	91

	Loimaa			Alastaro		
	Porv.	Vas.	Kaikki	Porv.	Vas.	Kaikki
Kotona	70	100	87	64	86	71
Työpaikalla	60	77	70	14	43	24
Ammattijärjestössä	40	31	35	57	28	48
Puoluejärjestössä	30	100	70	71	57	67

Puoluejärjestöissä osoitetussa informaatioaktiivisuudessa esiintyy poikkeuksia sekä kunnittain että puolueyhmittäin. Informaatio oli voimakainta Turussa, jossa yhdeksän kymmenestä valtuutetusta ilmoitti antavansa selostuksen perusjärjestössään. Loimaalla ja Alastarolla vastaavasti kaksi kolmannesta valtuustojen jäsenistä oli keskustellut kunnalliskysymyksistä puolueyhdistyksessään. Turussa ja Loimaalla ovat vasemmistolaiset ja Alastarolla porvarilliset valtuutetut aktiivisimmin kosketuksissa puolueosastoihinsa. Erot johtunevat puolue toiminnan yleisestä aktiiviteetista.

Kunnallisasiain tuntijat ovat tähdentäneet sitä merkitystä, mikä kunnallispoliittisten päätösten tiedottamisella kunnan asukkaille on demokration tehokkaan toiminnan kannalta. Voidaan kysyä, miten päätöksentekijät itse katsovat toimiensa tulevan tunnetuiksi niiden keskuudessa, joita ne lähinnä koskevat. Tämän kysymyksen selvittämiseksi valtuutetuilta tiedusteltiin: 'Mitä tietä arvellette äänestäjienne parhaiten saavan tietoja Teidän ja valtuustoryhmänne toiminnasta?'

Suurimmat erot arvioitujen tietokanavien tehokkuudesta esiintyivät kuntamuotojen kesken. Turun lähes täydellinen puoluelehtikatanta aiheutti

sen, että kaupunginvaltuuston jäsenistä peräti yhdeksän kymmenestä, porvarillisten ryhmien kaikki edustajat, pitivät lehteä ensisijaisena kannattajilleen menevän tiedon välineenä (taulukko 14). Lehdistön käytön hankaluus aiheuttaa sen, että Loimaalla ja Alastarolla arviot tehokkaimmista tietokanavista ovat ratkaisevasti erilaiset kuin Turussa.

Taulukko 14 Tiedotuskanavat valtuustoasioissa (+)

	Turku			Kaikki
	Porv.	Sos.dem.	SKDL	
Lehdistö	100	93	78	91
Kokousselostukset	14	21	33	23
Henkilökohtainen yhteys	5	7	5	6
Julkiset tilaisuudet	5	7	11	8
Kokousten seuraaminen	—	—	5	2
Muu	—	—	—	—

	Loimaa			Alastaro		
	Porv.	Vas.	Kaikki	Porv.	Vas.	Kaikki
Lehdistö	30	15	22	29	43	33
Kokousselostukset	20	31	26	36	29	33
Henkilökohtainen yhteys	50	39	43	64	—	43
Julkiset tilaisuudet	—	8	4	—	14	5
Kokousten seuraaminen	—	23	13	—	29	10
Muu	10	15	13	21	—	14

Vähintään neljännes valtuutetuista kaikissa tutkimuskunnissa piti järjestöjen, lähinnä puolueiden ja etupoliittisten painostusryhmien kokouksissa annettuja valtuustoselostuksia tehokkaimpina kommunikaatiokanavina äänestäjäkuntaan. Henkilökohtaisen yhteyden merkitys arvioitiin varsin pieneksi anonyymissä kaupunkiyhteisössä. Kauppalan ja maalaiskunnan kohdalla sen taas katsottiin muodostavan tärkeimmän informointitien. Edellisiä vähäisemmiksi arvosteltiin julkisissa tilaisuuksissa sekä valtuuston istunnoissa saadut tiedot.

Puoluekohtaisten erojen tarkastelussa voidaan havaita, että kokousselostukset näyttelevät merkityksellisintä osaa kiinteärakenteisten vasemmistopuolueiden ja maalaisliiton kohdalla. Henkilökohtaisten kontaktien ottoa valitsijoihin taas arvostetaan muita enemmän Loimaan ja Alastaron porvarillisissa ryhmissä.

Kunnallisen julkisuusperiaatteen mukaan kuntalaisille on taattu mahdollisuus seurata valitsemiensa luottamusmiesten toimintaa ja asioiden valtuustokäsittelyä, vaikka heillä ei ole mahdollisuutta osallistua omakohtaisesti päätöksentekoprosessiin. Positiivisessa mielessä tämä julkisuusperiaate palvelee välittömän demokratian tarpeita. Negatiivista siinä puolestaan on se, että ulkopuolisille tarjoutuu näin tilaisuus vaikuttaa välil-

lisiin keinoin päätöksentekoon: kokousta seuraava yleisö saattaa toimia tilapäisenä painostusryhmänä.

Lehteriyleisön vaikutusta päätöksentekotilanteeseen pyrittiin valottamaan kysymyksellä: 'Arveletteko ulkopuolisten kuulijain vaikuttavan valtuutettujen puheenvuorojen käyttämiseen ja niiden sävyyn?' Kautta linjan porvarilliset, mutta myös useat sosiaalidemokraattiset valtuutetut olivat sitä mieltä, että kuuntelijat vaikuttavat asioiden käsittelyyn. Etenkin Turussa lehteriyleisön vaikutusta pidettiin selvästi havaittavana. Vieläpä monet osoittivat vaikutuksen kohteenkin; porvarillisista yli puolet totesi, että lehteriyleisö 'vaikuttaa vasemmistoon' tai 'vaikuttaa kommunisteihin, jotka silloin tällöin haalivat väkeä valtuuston kokouksiin salin täydeltä! Sen sijaan suurin osa kaikkien kuntien kansandemokraateista katsoi, että kuunteleva yleisö vaikuttaa vain joissakin tapauksissa tai ei vaikuta lainkaan.

Valtuutetuilta ei suoraan tiedusteltu, minkälaisissa kysymyksissä ulkopuolisella yleisöllä on parhaat mahdollisuudet vaikuttaa puheenvuoroihin ja samalla päätöksentekoon. Monet kaupunkilaisvaltuutetut huomauttivat kuitenkin, että erityisesti palkka-asiat houkuttelevat joskus runsaastikin kuulijoita seuraamaan asioitten käsittelyä. Maalaiskunnassa taas eri kulmakuntien tiekysymysten todettiin keräävän yleisöä lehtereille tavallista runsaammin.

Paitsi ulospäin suuntautuvan tiedotuksen lähteenä valtuutetun roolia päätöksentekijänä pyrittiin kuvaamaan myös informaation hankkijana. Koska valtuustoasiat ovat kunnallishallituksen valmistelemina, valtuuston esityslistaan sisältyy kunnallishallituksen ehdotukset ratkaisuiksi. Tästä huolimatta valtuutettu joutuu monissa tärkeiksi katsomissaan kysymyksissä hankkimaan lisätietoja päätettävistä asioita. Mitä lähdeettä hän tällöin pitää luotettavimpana ja pätevimpänä?

Valtuutetut luottivat suuressa määrin oman ryhmänsä eri tehtäviä hoitavien kykyihin ja mahdollisuuksiin toimia lisätietojen lähteenä. Erityisesti kunnallishallitukseen kuuluvat ryhmätoverit näyttivät olevan tässä mielessä avainasemassa. Kolmannes Alastaron ja puolet Loimaan valtuutetuista ilmoitti kääntävänsä oman ryhmän kunnallishallituksessa olevan edustajan puoleen. Sitä paitsi ennen valtuuston istuntoa pidettävässä ryhmäkokouksessa ryhmän kunnallishallituksessa olevat jäsenet selostavat päätettäväiksi tulevien asioiden taustaa. Myös lautakuntien jäseniltä saatu lisäinformaatio on useimmiten peräisin oman ryhmän piiristä, sillä suurin osa tämän lähteen käyttäjistä ilmoitti hankkivansa tietoja 'oman ryhmän lautakunnissa olevilta jäseniltä'. Lautakuntajäsenten asiantuntemusta käytettiin useimmiten hyväksi Turun valtuustossa (taulukko 15).

Toisena huomattavana tietolähteenä käytetään kunnan palkattuja viranhaltijoita, joiden velvollisuuksiin kuuluu tietojen antaminen niitä pyytävälle kuntalaisille.²⁰ Miltei poikkeuksetta tällaisena virkamiehenä mainittiin

kunnallinen sihteeri tai hänen johtamansa kunnan kanslia. Kunnan toimihenkilöitä käytettiin lisäinformaation lähteenä eniten Turussa, jossa lähes puolet ilmoitti kääntyvänsä kunnallisen viranhaltijan puoleen. Porvarilliset valtuutetut näyttivät vasemmistolaisia useammin käyttävän tätä tietä tietojen hankkimiseksi. Etenkin teknillisissä kysymyksissä samoin kuin lääkintähuoltoa ja muita erikoisaloja koskevissa asioissa neljännes turkulaisista ja kuudennes loimaalaisista valtuutetuista ilmoitti kääntyvänsä alan asiantuntijain puoleen luodakseen itselleen riittävän tietopohjan päätöksentekoa varten. Erittäin suurta aktiivisuutta lisätietojen hankinnassa osoittivat ne kaupungin- ja kauppalanvaltuutetut, jotka sanoivat hankkivansa tietoja 'niiltä yksityisiltä tai ryhmiltä, joiden intressejä asia välittömästi koskee', tai 'tutustumalla kysymyksen paikan päällä'.

Taulukko 15 Lisätiedot käsiteltävistä asioista (+)

	Turku			Kaikki
	Porv.	Sos.dem.	SKDL	
Oman ryhmän kh:ssa olev. jäs.	38	43	39	40
Oman ryhmän jäseniltä yleensä	10	—	—	4
Alan lautakunnan jäseneltä . . .	19	36	28	26
Kunnan viranhaltijoilta	48	36	39	42
Niiltä, joita ko. asia koskee . . .	29	14	22	23
Tutustumalla paikan päällä . . .	19	7	28	19
Kirjallisista lähteistä	5	7	22	11
Asiantuntijoilta	19	14	33	23
Muualta	5	21	22	15

	Loimaa			Alastaro		
	Porv.	Vas.	Kaikki	Porv.	Vas.	Kaikki
Oman ryhmän kh:ssa olev. jäs.	30	69	52	29	43	33
Oman ryhmän jäseniltä yleensä	40	8	22	14	57	28
Alan lautakunnan jäseneltä . . .	—	—	—	43	—	28
Kunnan viranhaltijoilta	20	8	13	36	29	33
Niiltä, joita ko. asia koskee . . .	30	15	22	14	—	10
Tutustumalla paikan päällä . . .	—	23	13	—	—	—
Kirjallisista lähteistä	10	8	9	14	—	10
Asiantuntijoilta	30	8	18	7	—	5
Muualta	10	8	9	—	—	—

Samoin kuin edustuslaitoksissa yleensäkin, myös kunnallisissa kysymyksissä ratkaisut tapahtuvat paljolti ennen valtuustojen istuntoja pidettävässä ryhmäkokouksissa. Toimiessaan näin pääasiassa ryhmien edeltä tehtyjen päätösten koordinoimispaikkana kunnallisvaltuuston tehtävänä on palvella yhtä hyvin vapaan keskustelun kuin varsinaisen päätöksenteonkin foorumina.

Yksityisen päätöksentekijän vapautta sitoo huomattavassa määrin hänen oma ryhmänsä. Tämän ei kuitenkaan tarvitse merkitä sitä, etteikö val-

tuutetulla olisi mahdollisuutta vaikuttaa ratkaisuihin ryhmän sisällä ja samalla välillisesti myös valtuuston päätöksiin, niissäkin kysymyksissä, joissa ryhmän normit vaativat häneltä tietynsuuntaista kannanottoa. Valtuustoryhmän päätösten sitovuus valtuutetun käyttäytymisessä ja ratkaisuissa vaihtelee toisaalta ryhmän normien, toisaalta päätettävien kysymysten mukaan. Voidaan kysyä, miten yksityinen valtuutettu kokee ryhmänsä normit ja missä määrin hän on tietoinen niistä sallittavista poikkeamisista?

Tässä yhteydessä ei ole mahdollista selvittää kaikkia niitä siteitä, joilla valtuustoryhmät liittyvät vastaaviin puolueisiin. Eduskuntaryhmien osalta liittymisen puolueisiin on tähdennetty olevan siinä määrin voimakasta, että edellisiä voidaan pitää jälkimmäisten osina. Kiinteästä yhteydestä valtuutettujen ja puoluejärjestöjen kesken on osoituksena aikaisemmin havaittu valtuutettujen aktiivinen osallistuminen puolueytyöhön ja heidän asemansa puoluehierarkiassa. Tätä käsitystä näyttää tukevan myös se, että muutamien valtuustoryhmien kokoukset pidettiin vastaavan puolueen paikallisjärjestön kokouksen yhteydessä. Ryhmäkokousten pitäminen oli kaikissa valtuustoryhmissä sidottu valtuuston kokouksiin: kokoontuminen tapahtui jokaisen valtuuston istunnon edellä, mikä on luonnollista, sillä tällöin kaikki ovat ehtineet perehtyä kokouksen esityslistaan. Ryhmäkokouksessa voidaan näin ollen keskustella kunnallishallituksen esityksistä ja samalla harkita ryhmän yhteistä kannanottoa.

Ryhmäpäätösten syntymistä pyrittiin tutkimuksessa kartoittamaan vain karkeasti. Valtuutetuille esitettiin melko yleisluonteinen kysymys: 'Tehdäänkö ryhmässänne ryhmäpäätöksiä?' Ensiksi on todettava, että kaikissa valtuustoryhmissä tehtiin ryhmäpäätöksiä ainakin joissakin asioissa. Vastauksen lähempi analyysi osoitti kuitenkin muutamia eroja puolueeryhmien ja kuntamuotojen kesken. Tavallisimmin tähdennettiin, että yksilön vakaumusta koskevat asiat jätetään ehdottomasti ryhmäpäätösten ulkopuolelle. Siten raittiuskysymykseen ja uskonnolliseen vakaumukseen liittyvät asiat eivät yleensä sisälly ryhmäpäätöksiin sen paremmin porvarillisissa ryhmissä kuin sosiaalidemokraateillakaan. Kansandemokraatit sen sijaan ilmoittivat joskus tekevänsä sitovia päätöksiä myös vakaumus­kysymyksissä. Maalais­valtuustossa taas kulmakuntaa koskevat kysymykset ovat rajoittaneet ryhmäpäätösten aikaansaamista; asuinpaikasta johtuvat intressit vaikuttavat kaikkien puolueiden valtuustoryhmissä yhteisten, jäseniä enemmän tai vähemmän sitovien päätösten tekemiseen.

Yleistä pyrkimystä ryhmäkoheesioon tarkasteltiin tutkimuksessa esittämällä valtuutetuille kysymys: 'Pyritäänkö ryhmässänne ryhmäyhtenäisyyteen?' Kannanottoa yhteisesiintymispyrkimyksestä koetettiin valottaa tähän kytketyllä lisäkysymyksellä: 'Mitä hyötyä tai haittaa katsotte siitä olevan?' Vastaukset edelliseen kysymykseen olivat poikkeuksetta myöntäviä. Ryhmäyhtenäisyyden vaatiminen näyttää voimakkaimmalla kansandemokraa-

teilla.²⁰ Toisen äärimmäisyyden suhtautumisessa ryhmäsiintymiseen muodostivat kokoomuksen ja kansanpuolueen valtuutettujen vastaukset, joista sangen monissa tähdennettiin valtuutetun riippumattomuutta ryhmän enemmistön kannasta.

Tarkasteltaessa valtuutettujen arviointia ryhmäyhtenäisyyden hyöty- tai haittavaikutuksista on otettava huomioon, mitä yhtenäisyys kullekin valtuustoryhmälle merkitsee. Niukan enemmistön varassa toimivalle ryhmälle yksimielisyys on tuntuvasti välttämättömämpää kuin pienelle oppositiolle. Samoin määräenemmistöä tai -vähemmistöä edustaville ryhmille yhtenäisen linjan saavuttaminen on hyvin tärkeää. Valtuutettujen vastaukset osoittavat, että ryhmäyhtenäisyyttä pidetään olennaisena, sillä vain perin harvat näkivät sen yksinomaan haitallisena tai sitovana. Niinpä ei yksikään turkulaisista valtuutetuista pitänyt sitä yksinomaan haitallisena. Ainoastaan neljännes valtuutetuista kaikissa tutkimuskunnissa katsoi ryhmäyhtenäisyydessä olevan joitakin haittatekijöitä ja heistäkin suurin osa näki siinä myös positiivisia puolia. Tavallisin perustelu ryhmäyhtenäisyyden negatiiviselle tulkinnalle oli, että sen katsottiin liiaksi sitovan valitun luottamusmiehen yksilöllistä vapautta. Porvarillisissa ja sosiaalidemokraattisissa ryhmissä nähtiin yhtenäisyys myös enimmäkseen positiivisena, vaikka usein eri perustein kuin ääriivasemmiston taholla. Suurin osa niistä, jotka pitivät ryhmän yhtenäisesiintymistä hyödyllisenä, perustelivat kantaansa sillä, että ryhmä on tällöin voimakkaampi ulospäin. Usein viitattiin siihen, että 'enemmistö on ryhmän takana' tai että 'selvyys päätöksestä tulee jo edeltäpäin'.

Selvimpänä valtuutetun itsensä kokema käyttäytymisvaatimus samoin kuin hänen muihin ryhmän jäseniin kohdistamansa odotukset heijastuvat äänestyskäyttäytymisessä, jossa mielipide-erot on pelkistetty dikotomisiksi. Valtuutetuilta tiedusteltiin: 'Pidättekö välttämättömänä, että jokainen ryhmänne jäsen äänestää aina oman ryhmänne mukana?' ja 'Pidättekö itse välttämättömänä äänestää ryhmänne mukana vai katsotteko oikeudeksenne äänestää oman harkintanne mukaan?' Luonnollista on, että johdonmukaisesti asennoituva vastasi joko myönteisesti tai kielteisesti kumpaankin kysymykseen, ts. hänellä on samat vaatimukset itseensä kuin muihinkin ryhmän jäseniin nähden. Tämä kävikin ilmi annetuista vastauksista. Myös eri ryhmien äänestysvaatimukset seurasivat linjoja, jotka edellä havaittiin yleisistä ryhmäyhtenäisyysvaatimuksista. Luokkaan 'ryhmän mukana' sijoitetut vastaukset olivat sisällöltään yhtenäinen ryhmä. Sen sijaan kategoriaan 'ei aina ryhmän mukana' kuului vastauksia, joissa koheesiovaatimukset ilmaistiin eri tavoin. Osa katsoi yksilöllisen päätöksentekovapauden ulottuvan hyvinkin laajalle alueelle, kun taas toisissa vastauksissa puhuttiin päätöksenteon jostakin osa-alueesta. Tässäkin yhteydessä kaupunkilaisvaltuutetut viittasivat henkilökohtaiseen vakaumukseen, lähinnä raittiuspoliittisiin kysymyksiin liittyviin kannanottoihin. Maalaisvaltuustossa kat-

sottiin omaa kulmakuntaa koskevista asioista vastaavasti mahdolliseksi poiketa ryhmäenemmistön kannasta. Puoluerhymien kesken havaittiin selvät erot oman ryhmän jäseniin kohdistuvissa äänestysodotuksissa. Voimakain vedenjakaja tässä kulki sosiaalidemokraattien ja kansandemokraattien välillä viimeksimainittujen useimmiten vaatiessa ryhmän enemmistön kannanottoa kaikilta ryhmän jäseniltä ja kaikissa kysymyksissä. Alastaron kansandemokraattien lievä yhtenäisyysvaatimus perustuu edellä mainittuun kulmakuntalokalismiin.

Loppupäätelmiä

Kunnallinen edustus ja päätöksentekofunktio eroavat hyvin huomattavasti siirryttäessä kuntamuodosta toiseen, vaikka yleensä kuntamuotojen keskisten erojen on katsottu jatkuvasti kaventuneen.²² Tätä eroa selittää paljolta se, että valtuuston työmäärä kaupunki- ja maalaiskunnissa poikkeaa melkoisesti. Eroja valtuutettujen käyttäytymisessä aiheuttavat myös monet muut tekijät, mihin viittaa mm. se, että tutkimuksessa tarkastellun kauppalakunnan valtuutetut ovat monin kohdin sekä taustaominaisuuksiensa että käyttäytymisensä puolesta lähempänä yli kaksikymmentä kertaa suuremman kaupungin kuin asukasmäärältään samansuuruisen maalaiskunnan valtuutettuja. On mahdollista, että kaupungistuneen kuntamuodon luottamusmieheltä odotetaan erilaisia ominaisuuksia ja toisenlaista toimintaa kuin maalaiskunnan valtuutetulta. Valtuustopaikan saavuttaminen ja säilyttäminen edellyttävät erilaisia ryhmäsuhteita ja arvostuksia kaupungistuneen kunnassa kuin maalaiskunnassa. Melkoisen selvä osoitus edellä mainitusta on se, että puolue- ja painostusryhmätoiminnan osuus on huomattavasti pienempi maalaiskunnassa kuin kaupungissa. Kaupunginvaltuustossa korkea ryhmäkoheesio saattaa ulottua epäpoliittisiin ratkaisuihin.

Samalla tavalla voidaan toisen vakionmuuttujan, puoluetustan, kohdalla havaita selviä eroja valtuustoryhmien kesken niin taustaominaisuuksien kuin arvostusten ja ilmiikäyttämisenkin osalta. Näyttää siltä, että puolueroolia paikallishallinnossamme sävyttävät pikemminkin puoluerakenteeseen liittyvät kuin varsinaiset aatteelliset tekijät. Siten kiinteärakenteisissa puolueissa kohoaminen edustustehtäviin ja toiminta valtuustossa tapahtuvat eri pohjalta kuin löyhärakenteisissa. Tämä piirre, mikä kaupunkimaisissa kunnissa merkitsee usein jakoa porvarillisiin ja sosialistisiin ryhmiin, on näkyvissä yhtä hyvin poliittisessa sosialisatiossa, puolueaktiivisuudessa ja vaalityössä kuin myös kommunikaation lähettämisen, tietojen hankkimisen ja ryhmäpäätösten kunnioittamisessa.

Voidaan ajatella, että ratkaisevaa osaa valtuutetun käyttäytymisessä päätöksentekotilanteessa samoin kuin hänen arvostuksissaankin näyttelevät

ne selvästi ilmaistut tai hänen muista syistä sisäistämänsä odotukset, joita valtuuston ulkopuoliset voimat, informaalinen tai muodollinen jäsenyys tietyissä ryhmissä, tuovat mukanaan. Kannanotto päätöksentekotilanteessa merkitsee tällöin vaihtoehtoisten seurausten arviointia. Siten on mahdollista, että maalaisvaltuutetun 'epäpoliittisuus' omaa kulmakuntaa koskevissa ratkaisuisissa on hänelle vain poliittisen kentän erivahvuisten jännitteiden maksimoinnin tulos. Vastaavasti taas kaupunkilaisvaltuutetun roolikäsitykset saattavat pohjautua puoluejärjestön, oman etujärjestön tai yhteiskuntaluokan enemmän tai vähemmän selvästi ilmaistuihin käyttäytymisvaatimuksiin.

Paikallishallintoamme voidaan tuskin pitää yhtenäisenä järjestelmänä, sillä jokainen kuntayksikkö muodostaa oman uniikkinsa, joka saattaa funktionaalisesti erota melkoisesti vastaavan muotoisesta naapurikunnastakin. Tässäkin tutkimuksessa havaittuja eroja voidaan vain karkeasti ja varauksin yleistää. Toisaalta kuitenkin saattaa olla olemassa tiettyjä perusodotuksia, jotka kohdistuvat eri kuntamuotojen ja erityyppisten puolueiden valtuutetuihin päätöksentekijöihin ja edustajiin. Näiden suhteellisen pysyvien perusodotusten sekä niihin pohjautuvan käyttäytymisen tunteminen auttaa osaltaan selittämään paikallishallintomme päättävien elinten toimintaa.

LÄHDEVIITTEITÄ JA HUOMAUTUKSIA

¹ Kirkpatrick, Evron, M., *The Impact of the Behavioral Approach on Traditional Political Science*, teoksessa Ranney Austin (ed), *Esseys on the Political Behavior*, Glencoe, Ill., 1962, s. 12—15.

² Wahlke, John C., *Behavioral Analysis of Representative Bodies*, yllämainitussa Ranneyn teoksessa s. 173—174.

³ Viime vuosien eduskuntatutkimuksista mainittakoon esim. Noponen, Martti. *Kansanedustajien sosiaalinen tausta Suomessa*. Helsinki 1964, Nousiainen, Jaakko, *Eduskunta aloitevallan käyttäjänä*, Porvoo 1961, Nyholm, Pekka, *Suomen eduskuntaryhmien koheesio vuosien 1948—1951 vaalikaudella ja vuoden 1954 valtiopäivillä*, Helsinki 1961, Tervasmäki, Vilho, *Eduskuntaryhmät ja maanpuolustus valtiopäivillä 1917—1939*. Helsinki 1954, vrt. myös Pesonen, Pertti, *Studies of Finnish Political Behavior*, em. Ranneyn teoksessa, s. 231—234.

⁴ Wahlke, John C., Eulau, Heinz, Buchanan, William & Ferguson, LeRoy, C., *The Legislative System. Explorations in Legislative Behavior*, New York 1962.

⁵ Wahlke ym. mt. s. 9.

⁶ Roolin käsitteestä ja sen tulkinnoista ks. Allardt, Erik & Littunen, Yrjö, *Sosiologia* 2 p., Porvoo 1961 s. 16—17, Eskola, Antti, *Rooli, Yhteiskuntatieteiden käsikirja II*, Keuruu 1964, s. 562 sekä mainittu Wahlke ym., s. 7—28.

⁷ Vertailevan kokonaisanalyysin perusteluista, ks. Wahlke ym. mt. s. 455—458.

⁸ Tätä valtiollisessa politiikassa osin vanhentunutta jakoa on kunnallispolitiikassa pidetty edelleen keskeisenä. Vrt. Borg, Olavi, Monipuoluejärjestelmän ideologisten peruserojen kuvaamisesta, *Politiikka* 1/1963 ja Nousiainen, Jaakko, Suomen poliittinen järjestelmä, 2. uud. p., Porvoo 1963, s. 358.

⁹ Esim. Noponen, mt. s. 11.

¹⁰ Tämä havainto on tehty myös oman eduskuntamme osalta, vrt. Noponen mt.

¹¹ Wahlke ym. mt. s. 82—83, Verba, Sidney, *Small Groups and Political Behavior*, Princeton 1961, s. 33—37, Rantala, Onni, *Konservatismi ja sen kannattajat*, Tampere 1960, s. 164.

¹² Puoluepolitiikan yhä kasvavaa merkitystä kunnallishallinnossa on useassa yhteydessä tähdennetty. Vrt. Holopainen, Toivo, Puolueiden vaikutus kunnallishallinnossa ja niiden asennoituminen eräisiin kunnallisiin peruskysymyksiin, *Politiikka* 1961, s. 114. Tähän viittaa myös Hoikka, Paavo, Hallinnon ja erityisesti kunnallishallinnon perspektiivejä, *Politiikka* 1/1965, s. 22.

¹³ Noponen, mt. s. 258—259, vrt. myös Dogan, Mattei, *Political Ascent in a Class Structure: French Deputies 1870—1958*. Teoksessa Marvick, Dwaine (ed.), *Political Decision-Makers*. Clencoe III. 1961.

¹⁴ Vertailun vuoksi mainittakoon, että SKDL:n Turun kunnallisjärjestykseen kuului v. 1960 n. 30 perusjärjestöä (SKP:llä oli kaupungissa samaan aikaan 70—80 perusjärjestöä). SDP:llä oli 33 jäsenyhdistystä ja TPSL:llä 13. Kokoomukseen kuului seitsemän kansallisseuraa sekä kaksi nais- ja kolme nuorisoyhdistystä (Flemming, Tarja, Nikkari, Marja & Niskanen, Esko, *Turun poliittiset yhdistykset*. Turun Yliopiston valtio-opin laitos, eripainossarja A n:o 1, 1961, s. 64).

¹⁵ Noponen mt. s. 250—253.

¹⁶ Vrt. Modeen, Tore, *Det kommunala förtroendeuppdraget*, Åbo 1962, s. 51.

¹⁷ Itkonen Rieti & Valliniemi, Pirkko, *Kunnallismiehen käsikirja*, 5. uud.p., Porvoo 1955, s. 58.

¹⁸ Valtiohan suorittaa kunnalliseen päätöksentekoon nähden paitsi laillisuus- osittain myös tehokkuusvalvontaa. Vrt. Rytkölä, Olavi, *Kunnallishallinto, Yhteiskuntatieteiden käsikirja* I, Keuruu 1963, s. 317—318.

¹⁹ Vrt. Wahlke ym. mt. s. 267—286.

²⁰ Kuuskoski, Reino, *Kunnallislaki*, 4. p., Porvoo 1960, s. 172—174.

²¹ Myös eduskuntatasolla SKDL:n ryhmän koheesio on todettu muita korkeammaksi. Vrt. Nyholm, mt.

²² Rytkölä, mt. s. 310.

LENIN — MARXISMENS CICERO

Svante Kuhlberg

I kampen om den politiska makten i samhället har man traditionellt använt sig av två metoder: tvång eller (och) övertalning.

Övertalningen har som det fysiska tvångets verbala och psykologiska variant i alla tider spelat en första rangens roll i formandet av samhällets politiska ansikte. Sålunda kan man beteckna övertalningskonsten såsom retorik eller värtalighetskonst (ars oratorio) i klassisk bemärkelse, och såsom politisk talkonst, propaganda och agitation i dess moderna bemärkelse.

Övertalningskonsten har alltsedan antikens dagar varit föremål för ett systematiskt studium. De forna grekernas spekulativa sinne var fascinerat av att språket kunde användas på så många olika sätt. De betraktade språket inte bara som ett instrument för sanningen eller ett konstnärligt uttrycksmedel, utan också som en övertalningsmetod. I sitt studium av det mänskliga språket intresserade sig grekerna i själva verket framförallt för de rent praktiska sidorna hos språket såsom konst och maktfaktor i det politiska livet.

Därvid kom de till att språkstilen var den bästa och främsta övertalningsmetoden: En central ställning i denna fråga intar givetvis Aristoteles retorik, som till denna dag kan tjäna som handledning för den politiske talaren och propagandisten:

»Emedan retorikens hela uppgift består i att framtvunga en bestämd åsikt, bör talaren vinnlägga sig om stilen inte som något som i sig innesluter sanningen, utan som någonting oundvikligt. Stilens förtjänst består i dess klarhet; som bevis kan det faktum tjäna, att om talet inte är tillräckligt tydligt, når det inte sitt ändamål.»¹

Lika aktuella och universella är Ciceros idéer om språkstilen i politikens tjänst. Av den som vill ha framgång i det politiska livet kräver Cicero, att »han må tala så, att han övertygar, bereder nöje och vinner för sig åhöraren».²

Liksom alla andra europeiska länder, stod ej heller Ryssland främmande för antikens retoriska traditioner.

Svante Kuhlberg avlade politices kandidatexamen vid Helsingfors universitet år 1962. Han sköter för närvarande en assistentsbeaktning i Allmän Statslära vid Åbo Universitet.

Det första teoretiska arbete i Ryssland angående dessa frågor var M. V. Lomonosovs »Korta handledning i värtalighet», som utkom år 1748. Lomonosov grundade sitt verk på hela det omfattande material som hopats sedan Aristoteles' tid, varvid hans strävan var att underställa de retoriska reglerna de politiska behoven.³

En av Rysslands mest lysande talare på 1800-talet var den berömda advokaten A. F. Koni, författare till arbetet »Den juridiska och politiska värtaligheten.»

Också många av hans idéer har tillämpats av de påföljande generationernas ryska talare. I sin definition av värtalighetskonsten underströk Koni speciellt betydelsen av det ryska språkets ordvändningar och den ryska skönlitteraturens gestalter och scener såsom övertalningens hjälpmedel.⁴

I sin helhet omfattade den traditionella retoriken de mest varierande element. Den bestämde på en gång reglerna för kompositionen och stilen, den hänförde sig till logiken genom studiet av dialektiken och argumenteringen, till mimiken genom studiet av gesterna och diktationen. Retoriken summerade m.a.o. upp de regler och föreskrifter som är ägnade att ge maximal effekt åt det politiska talet och vilka är oundgängliga för varje politisk talare och propagandist som vill vinna inflytande över sina åhörare resp.läsare.

1. Lenin och den klassiska traditionen

Den klassiska talkonstens fortsättare och mästare i det socialistiska Ryssland och samtidigt grundaren av kommunismens talkonst var V l a d i m i r I l j i č L e n i n.

Ehuru Lenin — liksom senare tiders folktribuner i allmänhet — inte hade utbildats till politisk talare vid någon retorisk skola såsom antikens och medeltidens talare, var han väl förtrogen med det antika arvet.

Det är nämligen känt, att Lenin redan i gymnasiet ingående studerat de klassiska språken, ett intresse som han senare hängivet odlade under sina universitetsår och därefter under sin revolutionära verksamhet både i Ryssland och utomlands. Under studietiden meddelade han undervisning i latin och grekiska, vilka var hans favoritämnen under alla studieråren i gymnasiet.⁵

N. K. Krupskaja — hans hustru — omtalar i sina memoarer, att han ofta konsulterade de romerska talarna när han förberedde sina politiska tal.⁶

Dessa och många andra vittnesmål tyder på att de antika fädren otvivelaktigt spelat en stor roll i hans utbildning till politisk talare av sådan gigantisk kaliber. Därtill kom hans djupa förtrogenhet med den ryska klassiska litteraturen och världslitteraturens pärlor, varom mera i ett senare kapitel.

I centrum för den antika retoriken stod dock närmast frågor av mera formell natur, dvs. sådana som hänförde sig till själva stilen i talet och därmed förbundna fenomen och inte så mycket till dettas innehåll. I denna fråga skiljer sig Lenins talkonst uppenbart. Hans talkonst lade framförallt an på själva innehållet i talet, medan dess stilistiska utformning kom först i andra hand. Den följde s.a.s. automatiskt med innehållets struktur beroende till vem och i vilket syfte talet adresserades.

Lenin följde m.a.o. inte slaviskt några föreskrivna retoriska regler och sökte inte underställa sina tal vissa formler, såsom brukligt var i den antika och isynnerhet i den medeltida retoriken. Tvärtom, han tillgodogjorde sig pragmatiskt av de retoriska reglerna för att stärka själva innehållet.

Ordet var för Lenin ett medel i hans politiska konst, ett verktyg i hans revolutionära kamp. Språket intresserade honom därför närmast ur dess kommunikativa sida såsom ett dialektiskt och praktiskt hjälpmedel för uppnåendet av politisk makt.

Man kan med full rätt påstå, att Lenins tal var ett av de effektivaste och mäktigaste medel med vars tillhjälp bolsjevikpartiet förmådde vinna hegemoni över de konkurrerande partierna samt vinna massorna över på sin sida både under och efter oktoberrevolutionen. Från oktober 1917 till november 1922 höll Lenin mera än 320 offentliga tal framför de mest olikartade folkskikt. Enbart t.e.x. den 1 maj 1920 uppträdde Lenin sex gånger på tribunen. Under sovjetmaktens tid talade Lenin sammanlagt 250 gånger i Moskva.

Såsom studieobjekt är Lenins talkonst därför av största intresse, isynnerhet som den murade grunden till kommunismens hela propaganda och agitation.

Studiet av Lenins talkonst har emellertid tillsvidare nästan helt nonchalerats såväl i väst som i öst.

I Sovjet föreligger visserligen ett antal mindre studier av olika sidor av hans språkbruk och lära om språket och stilen, men i de flesta fall lider de av metodologiska brister eller ytlighet och kan endast betraktas som forskningsmaterial.⁷

Detta förunderliga sakförhållande beror på att »retoriken» tillsvidare varit ett politiskt mycket ömtåligt begrepp i Sovjetunionen.

Termen »retorik» har nämligen i Sovjetunionen fått en ännu mera pejorativ innebörd än i västerlandet. I ett litterärt lexikon heter det, att retorik är en »fördömande definition av ett pompöst till det yttre vackert, men innehållslöst tal osv.»⁸

Denna negativa inställning går paradoxalt nog tillbaka till själve — Lenin. I polemiken med sina motståndare brukade han stämpla dessas tal såsom »retorik» och skrävleri.

Härav följde att man redan på hans tid kom att bannlysa retoriken inte endast som praktik i ovannämnda bemärkelse, utan också som själva teorin om vältalighetskonsten, som man i den revolutionära iver stämplade såsom varande antimarxistisk och formalistisk. Denna missuppfattning har alltsedan dess ständaktigt hållit i sig. Den gängse attityden till vältalighetskonsten illustreras av en sovjetisk författare på 30-talet på följande sätt:

»Strävande till att förintna klassamhället och följaktligen klasskampen, övervinner och eliminerar det revolutionära proletariatet under den ideologiska kampens gång mot bourgeoisin och dess agentur varje slag av pompöst talande och retorik såsom ett vapen för klassförtrycket och exploateringen utan att i dess ställe skapa någon som helst ny retorik.»⁹

Denna radikalt avvisande inställning till vältalighetskonsten ledde naturligtvis till att alla försök till ett studium av Lenins talkonst ur den retoriska synvinkeln tidigare var omöjliga i Sovjet. Försök i denna riktning gjordes visserligen på 20-talet av en grupp författare förenade i den s.k. »konstens vänsterfront» (Levyj front iskusstv), men dessa fördömdes såsom formalistiska.¹⁰

Först på allra senaste tid har den klassiska retoriken åter tagits till omprövning. Detta beror på att man i sovjetiska partikretsar insett de retoriska övertalningsmetodernas stora värde för skolningen av propagandister och agitatorer. I en bok om vältalighetskonsten från 1963 heter det sålunda:

»Man bör säga att bland en del av propagandisterna, agitatorerna och lektorerna har den åsikten slagit rot, att de retoriska metoderna nödvändigtvis är något konstlat, påhittat, pompöst. Några sammanbinder dem med fraseologi, politiskt smattrande och allehanda »försköningar» av talet. Allt detta är naturligtvis ett förargligt missförstånd.»¹¹

2. Den leninska propagandan och agitationen

Enär »propagandan» och »agitationen» i föreliggande studium betraktas som den klassiska retorikens fortsättning i sin nya ideologiska form i Sovjetunionen, är det först skäl att definiera dessa begrepp.

Medan begreppen »propaganda» och »agitation» i västerlandet fått en särdeles dålig klang, är de i Sovjetunionen högst respektabla och respekterade, i det vardagliga språkbruket mycket ofta förekommande ord.

I Stora Sovjetencyklopedin definieras propagandan »såsom det muntliga och skriftliga förklarandet och spridandet av marxismen-leninismens idéer och kommunistpartiets politik bland partimedlemmar och alla arbetande medborgare.»¹²

Agitationen åter innebär en »politisk verksamhet som riktas på att influera de breda massornas medvetande och sinnesstämning genom spridandet av bestämda idéer och lösen.»¹³

Om såväl propagandan som agitationen är övertalningsmetoder, vari skiljer de sig då från varandra?

Lenin svarar på denna fråga genom att understrycka deras olika karaktärer av argumentering — en mera invecklad hos propagandisten och en enklare och lättbegripligare hos agitatorn. Skillnaden består inte i metoden att konkretisera en viss fråga (metoden är en och densamma), utan i sättna att konkretisera den i motsvarighet med den sociala praktikens villkor och krav, som bestämmer det ifrågavarande talets karaktär (till vem, varför och under vilka förhållanden talet adresseras).

Om vi som exempel tar frågan om arbetslösheten, så är det propagandistens uppgift att marxistiskt-leninistiskt förklara den kapitalistiska karaktären av kriser, att ange orsaken till deras »oundviklighet» i det moderna kapitalistiska samhället och bevisa nödvändigheten av dettas omvandling till ett socialistiskt samhälle osv. Med ett ord, han måste ge »många idéer», så många, att alla dessa idéer genast i sin helhet kommer att tillägnas av blott ett relativt fåtal av åhörarna.

Agitatorn som talar om samma fråga tar det för alla hans åhörare mest kända och mest framträdande exemplet, »låt oss säga »huru en arbetslös familj hungrar ihjäl», »huru pauperiteten växer» osv, — och inriktar alla sina krafter på att med tillhjälp av detta för var och en kända faktum ge massan »en idé»: idén om meningslösheten i motsättningen mellan tillväxten av kapitalet och tillväxten av pauperiteten och söker på detta sätt framkalla massans missnöje och indignation mot denna orättvisa.

Därvid överlämnar agitatorn åt propagandisten att ge en fullständigare förklaring av denna motsättning.¹⁴

I »Bulletinen för Pressbyrå vid RVSR:s Politiska Styrelse» från den 27 april 1920 formulerades reglerna för agitationen sålunda:

»Agitator!

1. Kom ihåg att du helgat dig åt en stor sak — att i de arbetandes själar så kommunismens frön. Du fyller den endast om du gett den alla dina krafter och all din tid.

2. Kom ihåg, du vill lära andra — studera därför ihärdigt själv. V lever i världsrevolutiones dagar, då händelserna avlöser varandra blixtnabbt, — följ med dem och sätt dig in i dem.

3. Endast praktiken och arbetet på dig själv lär dig att tala väl och att meddela dina erfarenheter åt andra. Börja från en handfull, sluta med en tusenhövdad hop.

4. Tala aldrig utan att du förberett dig för ditt tema. Finn material till den givna frågan tidningen, broschyren, boken. Tala alltid med konspiration i handen.

5. Tala sedan du tänkt igenom temat och inte om du blott snappat upp fraser i tidningar eller broschyrer. Tala livligt och endast om det du själv

väl förstått och om det du är övertygad. Endast då kommer man att tro dig.

6. När du talar kom väl ihåg ditt tema och avvik inte mycket från detta. Du skall ha med dig konspektet och om du tappat tanken, må du utan att blygas titta in i detta och fortsätta. Detta är bättre än om du glömt din plan och börjar tala om det som kommer på tungan.

7. Tala med enkla, folkliga ord och glöm bort de utländska som du inhämtat ur boken.

8. Anför i ditt tal mera exempel, fakta; använd dig mindre av allmänna, intetsägande och för alla uttråkande mötesfraser.

9. Lyssna noga till åhörarna. Om man upphör att lyssna till dig, betyder detta, att du bör ändra på ditt tal, anföra ett tydligt exempel, meddela ett faktum.

10. Tala aldrig alltför länge: det tröttar ut.

11. Skrik ej. Anpassa din röst efter åhörarnas antal. En skrikande röst tröttar fort ut och har en obehaglig verkan på hörseln. Vänj dig vid att behärska din röst.

12. Kom med lösen endast då, när åhörarna är medryckta.

13. När du slutat ditt föredrag, må du efter en liten paus öppna en diskussion kring föredragets tema. Inbjud åhörarna att ställa dig frågor, fråga själv dem om någonting rörande ditt tema. Må de ställa sina frågor i ordningsföljd, låt inte diskussionen urarta i ett oorganiserat pratande. Var lugn.

14. Avbryt inte frågeställaren, låt honom yttra sig följ uppmärksamt med honom, tänk efter och ge honom ett uttömmande svar. Om du inte vet, vad du bör svara, säg, att du besvarar hans fråga imorgon; du må aldrig kvitta hans fråga med tomma fraser.

15. Gå bort då, när åhörarna är tillfredsställda med diskussionen. Om de är upprörda av någonting, lugna ner dem och avlägsna dig som deras vän.

16. Lär dig behärska massan. Låt dig inte hänföras av den. Detta kan uppnås genom självdisciplin och kallblodighet. Behärska alltid dig själv, var fast och lugn, då kommer du att hålla åhörarna i dina händer.

17. Finn dig allastans vänner och värv dem för kommunisternas led.

18. Kom ihåg att du inte är befälskap, inte makten, utan endast den mest medvetna bland dina kamrater. Kom ihåg att du utgått ur deras led.

19. Agitator! Kommunistiska partiet och ryska revolutionen har gett dig en stor uppgift — att bygga en revolutionär arbetarrepublik. Du är skyldig att vara en byggare, skapare. Kom ihåg detta.»¹⁵

Typiskt för den leninska propogandan och agitationen är dess passionerade, offensiva karaktär.

Största delen av Lenins tal och skrifter hänför sig också till den agitatoriska genren. Själva rubrikerna till hans artiklar låter ofta som sloganer och lösen: »Maximum av oförsynthet och minimum av logik», »Vi bör lära oss av fienden», »Hellre mindre men bättre», »Tvekan ovanifrån, beslutssamhet nedanifrån», »Må arbetarna besluta» osv.

Kännetecknande för hans tal är vidare en viss allmän emotionell ton. Han har nästan alltid framför sig å ena sidan sina motståndare och fiender och å andra sidan en stum massa som han söker påverka och övertyga. Därvid blir hans tal färgade å ena sidan med en ton av löje och ironi, å andra sidan av kategoriska, energiska påståenden. Sina tal slutar han oftast med lösen och slagord. Konsten hos varje propagandist och agitator består också enligt Lenin i att man »på bästa möjliga sätt söker påverka det givna auditoriet genom att för detta göra en känd sanning om möjligt mera övertygande, om möjligt lättare att fatta, om möjligt åskådligare och djupare inpräglingsbart.»¹⁶

Propagandans och agitationens styrka såg Lenin framförallt i dess höga idétrohet. I en rad arbeten såväl från perioden före oktoberrevolutionen som efter denna, underströk Lenin betydelsen av den revolutionära teorin såsom den ideella grundvalen för den bolsjevikiska propagandan och agitationen, ty »utan ett klart och genomtänkt idéinnehåll urartar agitationen i fraseologi, medan ett riktigt teoretiskt beslut tillförsäkrar agitationen en varaktig framgång.»¹⁷

Härvid faller det sig av sig självt, att detta idéinnehåll i propagandan och agitationen alltid skulle framställas såsom det enda vederhäftiga och sanningsenliga i motsats till motståndarnas propaganda och agitation som skulle betecknas som bluff och lögn.

»Vår propaganda», heter det sålunda hos Lenin, »har alltid sagt och säger arbetarna och bönderna sanningen, medan all annan propaganda säger dem en lögn.»¹⁸

Vilken första rangens betydelse Lenin gav åt formulerandet av själva idéinnehållet i propagandan och agitationen för att dessa skulle ha framgång, tillstod han i sitt föredrag vid IX partikongressen, där han sade: »Om våra motståndare sagt och erkänt att vi gjort underverk i utvecklandet av agitationen och propagandan, så bör detta inte förstås på ett yttre sätt att vi haft många agitatorer och att vi slösat med mycket papper, utan detta bör förstås på ett inre sätt, att den sanning som innehölls i denna agitation trängde in i allas huvuden. Och från denna sanning kan man inte avvika.»¹⁹

Lenins talkonst uppmärksammade inte endast talets och talarens funktioner i den muntliga kommunikationen, utan beaktade i lika hög grad kommunikationens »tredje dimension» — auditoriet.

För att bolsjevikernas propaganda skulle ha framgång, var det vidare nödvändigt att dess språkbruk skulle vara enkelt och begripligt för arbetarna och bönderna. Detta krav på enkelhet och begriplighet var också en naturlig grundförutsättning för att marxismens idéer skulle kunna anammas av de breda massorna. Lenin omformulerade — kan man säga — den aristoteliska satsen: »om talet inte är tydligt, når det inte sitt ändamål» med satsen: »maximum av marxism = maximum av popularitet och enkelhet.»²⁰

Närmare bestämt måste kommunisterna »kunna tala enkelt och klart på ett för massan begripligt språk och definitivt kasta bort den tunga artillerin av lärda termer, utländska ord, inlärda, färdliga, men ännu obegripliga för massan, obekanta lösen, definitioner och slutledningar. Man bör utan fraser, utrop med fakta och siffror i händerna kunna förklara socialismens och den aktuella ryska revolutionens frågor.»²¹

Samtidigt kämpade Lenin mot ett billigt populariserande av propagandans idéinnehåll. Självt sökte Lenin aldrig underordna sig arbetarnas dialekt och därmed sänka propagandans ideella nivå. Lenin krävde uttryckligen, att propagandan inte skulle få sänka sig till den outvecklade åhöraren eller läsaren, utan dess uppgift var att försiktigt höja massans allmänna nivå av politiskt medvetande.²²

För att nå detta ändamål skulle propagandisten lära sig nalkas massan »tålmodigt och försiktigt för att lära sig förstå varje skikts, yrkes och socialgrupps säregenheter, psykologiska särdrag och graden av deras medvetande.»²³

Detta psykologiska sätt att nalkas massan beroende på dess sammansättning, skulle i sin tur bestämma frågan om propagandans differentiering — en av hörnpelarna i Lenins retoriska lära. Som exempel på huru propagandan bör differentieras, anger Lenin begreppet »republik»:

»Om republiken bör varje socialdemokrat alltid tala var han än skulle hålla ett politiskt tal. Men om republiken måste man kunna tala: om den får man inte tala på samma sätt på ett fabriksmöte och i en kosackby, på ett studentmöte och i en bondstuga, från III Dumans tribuns eller från ett utländskt organs sidor . . .»²⁴

Som ett korollarium till detta krav följde, att propagandan inte fick vara schablonmässig. Ett urskillningslöst användande av den revolutionära frasen kunde nämligen skada propagandan, ty varje lösen »hade förmågan att fastslå mera än nödvändigt.»²⁵

Ett rätt valt lösen i det rätta ögonblicket gjorde däremot propagandan speciellt effektiv (se t.ex. »lösen om freden» samt »lösen om jorden» vilka var en politisk fullträff för bolsjevikerna).

Propagandan måste vidare vara flexibel, pragmatisk och realistisk, annars kunde den urarta i tomma ord och fraser — klichéer utan reell

innebörd och relevans, såsom t.ex. franska revolutionens slagord mycket snart kom att göra.

Vädrande denna fara, varnade Lenin sina partimän för ett dogmatiskt synsätt på politiken och krävde, att det »sunda förnuftet» måtte avgöra i prekära situationer. I annat fall skulle »t.o.m. verkliga revolutionärer gå under (inte i det yttre nederlagets mening, utan i sin saks inre undergång) endast i det fall — men skulle göra det säkert — ifall de förlorade sin nykterhet och inbillade sig att den »stora, segerrika, mondiala» revolutionen garanterat kunde och borde kunna lösa alla och varjehanda uppgifter i alla situationer och på alla verksamhetsområden på ett revolutionärt sätt.»²⁸

Huru förhöll det sig då med Lenins eget propagandaspråk?

Under sin tidigare revolutionära verksamhet i emigrationen riktade sig Lenin närmast till »yrkesrevolutionärerna» och den revolutionära intelligention, varför hans språkbruk rörde sig på ett högre, mera teoretiskt plan. Allteftersom revolutionsrörelsen spreds och kom att omfatta allt vidare kretsar, undergick hans språkbruk också en utveckling. Den »sänkte» sig till den nivå som hans auditorium hade.

Speciellt lättfattligt och enkelt blev hans språkbruk vid tiderna för revolutionerna 1905—06 och efter 1917, då de breda massorna kom i rörelse.

En utmärkt illustration i detta avseende är hans broschyr »Till landsbygdens fattiga» (1903), vars ändamål var att bland bondebefolkningen popularisera det social-demokratiska partiets — som det ännu då kallades — program.

Redan vid en flyktig betraktelse av broschyrens komposition och stil kan man inte undgå att lägga märke till huru ytterst uppmärksamt Lenin tagit i beaktande både den låga allmänbildningen och det politiska medvetandets nivå hos dem till vilka broschyren var ämnad. Karakteristiskt för broschyrens stil och komposition är dess förklarande natur, d.v.s. omsorgen om att innehållet och de uttryckta idéerna utan ansträngning skulle kunna anammas av dess läsare och detta ändamål nådde Lenin i maximal grad.

En metodfråga: om engång broschyrens uppgift var att popularisera det leninska partiprogrammet bland bönderna, så hade det inte varit tillräckligt att för detta ändamål på ett klart och enkelt sätt förklara programmet punkt för punkt och samtidigt påvisa huru värdefullt detta också vore för bönderna?

Detta hade väl varit en metod. Lenin tillgrip dock en annan. Han ägnade broschyrens hela innehåll åt en analys av bondelivets problem som han erbjöd sig att lösa på ett för bönderna lyckligt sätt. Den leninska metoden gick härvid ut på att på ett intimt sätt anknyta det social-demokratiska programmet till sådana frågor som stod i centrum för böndernas intresse. Detta ökade naturligtvis broschyrens attraktionskraft på bönderna.

Till sin komposition består broschyren av två element: ett analyserande och ett förklarande. Som hjälpmedel använde sig Lenin av statistiska fakta.

Stilistiskt sett är broschyren till sitt allmänna språkbruk enkel och lättfattlig för att maximalt kunna påverka sin läsekrets. Hälften av underrubrikerna uttrycks i form av frågor, vilket är ett vedertaget sätt att fånga läsarens uppmärksamhet.

Vidare finner man i broschyren metoden att ställa en fråga i motsats till en annan, d.v.s. kontrastverkan, vilket ytterligare ökar broschyrens påverkningskraft.

Trots att broschyrens syntaktiska uppbyggnad är tillräckligt lätt ökade Lenin dess lättfattlighet genom att i texten insätta parenteser och logiska accenter. I broschyren påträffas många dialektismer som användes av bönderna, medan utländska ord förekommer endast om det är absolut nödvändigt och i så fall försedda med ryska förklaringar som ständigt återkommer tillsammans med det upprepade ordet.

Utländska ord som försetts med rysk förklaring är bl.a.: parti, socialism, social-demokraterna, proletärerna, bourgeoisin, territorium, organisation, organisera, organisera sig, Kooperation, program, progressiv skatt o.a.

De utländska orden förklaras på följande sätt: antingen sätts de ryska orden i parentes eller tvärtom, först ges det ryska ordet och i parentes de utländska eller så skapas en hel sats som förklaring på en term: arbetarförbund (arbetarparti);

att välja röstberättigade deputerade till riksduman (parlament);

en stor del av territoriet, dvs. av hela jorden;

organisation, dvs. förbund, förening;

kolossal, dvs. väldig, som ej kan omfattas;

program — detta betyder en kort, klar och precis förklaring av allt det som partiet söker uppnå och för vilket det kämpar;

bourgeoisie (borgare) — betyder egendomsbesittare;

bourgeoisin är alla egendomsbesittare tillsammans;

bourgeoisin och proletariatet är detsamma som egendomsbesittare och arbetare, rika och fattiga, människor som lever på annans arbete och människor som för betalning arbetar för andra.²⁷

3. Lenin på tribunen

I början på revolutionära kriser finns det ögonblick då massan tvekar osäker om vad den bör göra liksom vore den skrämmd av de följer dess djärvhet kommer att få. Om på talartribunen då uppträder en man som finner det rätta ordet för den rådande situationen och om detta ord når djupet av massans kollektiva medvetande, utlöses omedelbart massans passioner. Denna omständigheternas demagog som satt massan i rörelse stiger därefter ned från sin piedestal och försvinner in i massans djupa led. Hans roll är

spelad, han har varit vältalig en gång i sitt liv och blir aldrig mera en folktribun.

Lenins talkonst var inte sådan. Han var inte en ögonblickets geni som plötsligt kom och försvann utan att någon knappast kände honom.

Lenin var en »yrkesrevolutionär» med stora medfödda talanger för sitt 'yrke', vilka han ständigt finslipade och utvecklade under sin politiska kamp.

Lenin var en mästare i att övertyga och t.o.m. i de mest kritiska situationer utgick han som segrare över sina mottalare.

G. M. Kržižanovskij beskriver i sina memoarer om Lenin ett tal som denne hållit och vilket ger en mycket god föreställning om det leninska ordets oerhörda påverkningskraft på massorna.

Kržižanovskij skriver, att Lenin en gång berättade för honom huru kusliga ögonblick han upplevt under ett tal från sin tidigare Smolnaperiod. Han höll då ett tal om de aktuella dagsfrågorna vid frontmännens stora möte i den väldiga manegebyggnaden i Petrograd. Redan då han banade sin väg upp till katedern, kände han på sig att auditoriet var fientligt inställt till honom. Alltifrån talets början var han omringad av en suspekt skara till tänderna beväpnade män färdiga till allt . . .

»Vladimir Iljič berättade (för Kržižanovskij — S. K.) huru det under talets skarpa moment kring honom laddade upp sig till en hotfull atmosfär: ännu ett ögonblick och massan skulle slita honom i bitar. Men han teg om huru allt slutade med stormiga applåder.»²⁸

Lenin visste inte endast vad han ville ha sagt, utan också huru man borde göra det.

Kännetecknande för hans tal är deras konsekventa, järnhårda logik, deras helgjutenhets och sammantryckthet. I sina tal koncentrerade sig Lenin alltid bara på en eller ett par frågor.

Hans patos kommer mera fram i innehållet än i intonationen, som är förvånansvärt jämn och lung. En säregenhet i hans diktion är den ryska intelligentians »r», som tydligt kommer fram i några skivinspelningar av hans tal. Lugnt, utan att anstränga rösten, men övertygande och graverande ljöd hans stämma: han sökte inte vinna för sig åhörarna genom att tala snabbt, utan genom att klart och enkelt framställa sina idéer. Logiken i hans tal är »något torr, men däremot griper den grundligt med sig auditoriet, elektrifierar detta småningom och fångar det slutligen till sista man.»²⁹

Av gester använde sig Lenin endast då, när han ville betona särskilt viktiga ställen i sina tal. Han talade alltid med entusiasm och inlevelse liksom strävande framåt och höll sig under talets gång ständigt smått i rörelse som om ville han ge åhörarna möjlighet att bättre sätta sig in i och första tanken i det han just sagt. Han talade inte endast »ex cathedra», utan utnyttjade vilka tribuner som helst när situationen så krävde. Berömt

är hans uppträdande från tornet till en pansarbil på Finländska järnvägsstationen i Petrograd den 3 april 1917.

John Rid, en amerikansk journalist, som bevitnade oktoberdagarnas händelser i Petrograd, beskriver den talande Lenin så här:

»En kort, kraftig figur med ett flintskalligt och kupigt, starkt satt huvud. Små ögon, stor näsa, en bred nobel mun, en massiv haka, rakad men redan med ett framträngande litet skägg, vilket var så känt tidigare och i framtiden. En sliten kostym, en aning för korta byxor. Ingenting som skulle påminna om en massans avgud, enkel, älskad och högaktad så som kanske få ledare i historien blivit älskade och högaktade. En ovanlig folkledare, ledare uteslutande tack vare sitt intellekt, främmande för något som helst stoltserande, som ej påverkades av stämningar, fast, okuvlig, utan effektsökande passioner, men som besatte en mäktig kunskap om huru de mest invecklade idéer kunde levereras med de enklaste ord och ge en djup analys av den konkreta situationen därvid kombinerande en skarpsinnig flexibilitet med en vågad djärvhet hos förståndet . . .

Lenin talade brett öppnande sin mun som om han smålog; hans röst var en aning skrovlig — inte oangenäm, utan den lät som om han förvärvat sig den genom en mångårig vana att tala så jämnt, att det verkade som om han kunde tala utan ände . . .

När Lenin ville understryka sin tanke, böjde han sig lätt framåt. Ingen gestikulering. Tusentals enkla ansikten tittade spänt på honom fyllda av beundran.»³⁰

Ett annat ögonvittne skildrar Lenins talkonst på följande sätt:

»Han talar blott ca. tio minuter, men ni ser tydligt att denne talare redan helt och hållet fått makten över och på sitt sätt tjugat denna massa som i honom borrar in sina blickar med det spända uttrycket av tusentals ögon . . . Framför oss står utan tvivel en mäktig folktribun. Med järnhård logik utvecklar han inför åhörarna sin analys över de händelser som spelas upp inför deras ögon och det blir klart för alla, att en annan tolkning av dessa händelser kan man inte ge lika litet som man kan betvivla att två gånger två är fyra.»³¹

En klassisk maxim lyder: *fiunt oratores, nascuntur poetae*. Lenin var ej heller något undantag. Sin talarbana började han i Kazan-universitetet där han ledde en hemlig marxistisk studentgrupp och var en av ledarna för ett studentupplopp på vilken grund han uteslöts ur universitetet. Detta skrämde ej det ringaste honom, utan han fortsatte med sin revolutionära och propagandistiska verksamhet bland fabriksarbetarna och den revolutionära intelligentsian. Hans revolutionära verksamhet såväl i Ryssland som i emigrationen är alltför väl kända för att vidare behandlas i detta sammanhang. Ett står fast: allt detta var en utmärkt förskola för hans egentliga

talerverksamhet under oktoberrevolutionen och inbördeskriget samt senare när han ledde den unga sovjetstatens uppbyggnad till sin död 1924.

Känt är också, att han så gott som aldrig höll några *ex tempore* tal, utan sina tal förberedde han mycket noggrant.

En av hans partikamrater berättar i sina memoarer, att Lenin vanligtvis skrev ett kort konspekt inför ett förestående tal eller föreläsning, men »tittade trots det mycket sällan i detta under talets gång. Man såg dock på allt, att hans föreläsning inte var hållen *ex tempore* utan att den var resultatet av ett stort preliminärt tankearbete. Alla huvudpunkter i sina tal tänkte han igenom på förhand.»³²

Krupskaja omtalar i sina memoarer, att han kunde sitta i timmotal och samtala med arbetare och bönder för att sätta sig in i deras psyke och tänkesätt samt för att lära sig deras språkbruk. Sina tal brukade han likaså först läsa upp för sin hustru, som kritiserade såväl talet som hans uppträdande, innan han 'godkände' dem slutgiltigt.³³

För att summera upp de egenskaper som gjorde Lenin till en politisk talare av sådan gigantisk bärkraft, är det skäl att citera Krupskaja, som i sin bok »Lenin som propagandist och agitator» tillskriver honom följande karakteristiska drag:

1. Djup övertygelse.
2. Djup kännedom av sitt ämne.
3. Konsten att sammanbinda teorin med den levande verkligheten.
4. Konsten att realisera teorin i handledning och handlande.
5. Omsorgsfull förberedelse inför propagandauppträdandena.
6. Sättet att som propagandist ställa frågorna på sin spets och att genom passionen gripa med sig auditoriet.
7. Konsten att behärska auditoriet, att skapa ömsesidig förståelse med detta.
8. Konsten att på ett enkelt sätt klargöra för sina idéer och att på ett kamratligt sätt rikta sig till sitt auditorium.³⁴

4. Lenins retoriska språk

För att göra sina tal och skrifter så övertygande som möjligt, använde sig Lenin rikligt av den klassiska retorikens vedertagna stilistiska övertalningsteknik — de retoriska figurerna.

Med en retorisk figur förstås en speciell stilistisk form som används för att försköna talet och ge detta mera 'energi.'

Förutom de traditionella figurerna (upprepningen, metaforen, graderingen osv.) använde sig Lenin också av den ryska klassiska litteraturens och världslitteraturens gestalter och scener såsom retoriska figurer.

I centrum för hans intresse stod härvid den ryska 1800-tals litteraturen — närmast den satiriska (Saltykov—Ščedrin, Gogol' o.a.) — samt den s.k. revolutionärt-demokratiska litteraturen (Černysevskij, Belinskij, Herzen o.a.)

Lenin läste emellertid också författare vilkas ideologi stod honom främmande och vilkas språk- och idévärld därför inte kunde ge honom direkta impulser för hans politiska ändamål.

En sovjetisk forskare har kommit till resultatet, att Lenin i sina tal och skrifter använt sig av ca. 925 citat ur den ryska och utländska skönlitteraturen. Frekvensen för dessa citat eller anknytningar är för den ryska litteraturens vidkommande följande:

Saltykov—Ščedrin — 320 ggr (35.5 % av alla litt. citat hos Lenin)
 Gogol' — 97 ggr (11 %)
 Gribojedov — 64 ggr (7 %)
 Krylov — 60 ggr (7 %)
 Turgenev — 44 ggr (5 %)
 Nekrasov — 24 ggr (2.5 %)

Till dessa författare som utnyttjats nästan uteslutande på det satiriska planet hör 68 % av alla citat hos Lenin och 77 % av citaten ur den ryska skönlitteraturen.

Ur den västeuropeiska litteraturen finner man hos Lenin 50 citat och ur den antika 64.³⁵

Lenin använde sig vidare med stor förkärlek av ryska och utländska ordspråk och folkliga talesätt såsom retoriska figurer. I registerbandet till 4. upplagan till Lenins samlade verk anges, att där sammanlagt förekommer ca. 650 ryska ordspråk, talesätt och bevingade ord.³⁶

I det följande ges exempel på huru Lenin tillgodogjorde sig av de retoriska figurerna i sina politiska tal och skrifter:

UPPREPNINGEN är den vanligaste av de retoriska figurerna och består i ett upprepat bruk av samma ord, ljud eller tankar. Denna figur har intet annat ändamål än att fånga uppmärksamheten, men oftast ger den stilen mera livlighet, styrka och energi. Figuren förekommer ofta hos diktare och talare och därvid stödjer de sig på de viktigaste idéerna och känslorna som besjälade dem själva och de föremål eller frågor som de speciellt vill att åhörarna skall uppmärksamma, varigenom de gör ett djupt intryck.

I den politiska propagandan är upprepningen därför en av de viktigaste övertalningsmetoderna.

Hos Lenin är upprepningen den absolut oftast förekommande retoriska figuren.

Sålunda skrev han i artikeln »Marxismen och upproret» (1917):
 ». . . vi bör kasta hela vår fraktion på fabrikena, i kasärnerna:

där är dess plats, där är livsådern, där är källan till revolutionens räddning, där är drivfjädern för det demokratiska mötet.»³⁷

Upprepningen av ordet »där» låter varje gång som en alarmsignal och ökar därigenom ännu mera kommunikationens styrka och expressivitet.

I välталighetskonsten urskiljer man vidare ett speciellt slag av upprepning, som kallas anafor. Denna figur uppstår då samma ord återkommer i början på flere delar i en fras, som t.ex. i följande tal hos Lenin:

»Det kan ej finnas, finns ej, och kommer ej att finnas »jämbördighet» mellan de förtryckta och de förtryckande, de exploaterade och de exploaterande. Det kan ej finnas, finns ej, och kommer ej att finnas verklig »frihet» sålänge det ej finns frihet för kvinnan från privilegier enligt lagen och till förmån för mannen, frihet för arbetaren från kapitalets ok, frihet för den arbetande bonden från kapitalismens, godsherrens, köpmannens ok.»³⁸

I sitt öppningstal av minnesmärket för Marx och Engels använde sig Lenin likaså av anaforen, som i talets senare del alternerar med enkel upprepning av samma ord:

»Den stora världshistoriska förtjänsten hos Marx och Engels består i att de genom en vetenskaplig analys bevisade oundvikligheten i kapitalismens sammanbrott och dess övergång i kommunismen i vilken det ej längre kommer att finnas exploatering av en mänska genom en annan. Den stora världshistoriska förtjänsten hos Marx och Engels består i det, att de för proletärerna i alla länder utstakat deras roll, deras uppgift, deras kallelse: att som de första resa sig till en revolutionär kamp mot kapitalet, att i denna kamp samla kring sig alla de arbetande och exploaterade.»³⁹

Ibland förekommer tom. upprepning av en hel sats i form av en refräng, vilket ju också tillämpas bl.a. i hymner och sånger.

I det retoriska talet betecknas upprepningen av slutordet i en vers eller början på följande vers som anadiplos, medan upprepningen av slutet på flere påföljande fraser kallas för antistrof.

I Lenins tal förekommer vardera.

I sitt tal »Om fackföreningar . . .» (1920) använder Lenin i form av en slutsats eller refräng följande antistrof:

»Man må komma ihåg att den politiska ledaren ej blott ansvarar för sin politik, utan också för deras göranden vilka han leder.»⁴⁰

Slutligen finner man hos Lenin metoden att upprepa ord av samma ursprung med olika grammatikaliska form, varvid ljudeffekten spelar en stor roll. Denna form av upprepning står alliterationen mycket nära, och återfinns bl.a. i hans artikel »Klarhet framför allt! (1914):

»Kan man tala allvarligt med människor som uppenbart inte kan förhålla sig allvarligt till allvarliga frågor? Det är svårt

kamrater, mycket svårt! Emellertid är frågan om vilken vissa människor inte kan tala allvarligt redan i och för sig så allvarlig, att det inte är skadligt att bena ut t.o.m. mindre allvarliga svar på den.

Den allvarliga frågan är frågan om den ryska arbetarrörelsens enhet. Människor som inte kan förhålla sig allvarligt till den är medarbetarna i tidningen 'Enhet'». ⁴¹

GRADERING hör till de vanligaste stilistiska metoderna i skönlitteraturen och den publicistiska litteraturen. Genom denna retoriska figur samlar man flera idéer eller uttryck, vilka s.a.s. gradvis överträffar varandra.

Lenin tillgriper ofta gradering i sina tal och skrifter:

I artikeln »Om storryssarnas nationella stolthet» (1914) används figuren på följande sätt: »Ingen är skyldig till att han fötts som slav. Men en slav som inte blott står främmande för en strävan till sin frihet, utan som också rättfärdigar och förskönar sitt slaveri . . . , en sådan slav ger upphov till en berättigad känsla av i n d i g n a t i o n , f ö r a k t och a v s k y : s l y n g e l och l a k e j.» ⁴²

... »den gamle Oblomov finns krav och man måste länge tvätta, rena, rufsas om och slå honom för att det skall bli något vettigt av honom.» ⁴³

För att graderingen skall vara effektiv och verka naturlig bör de synonymer som ingår i figuren vara på sin plats och motsvara varandra och mellan dem får inte finnas stor skillnad — dissonans — vare sig semantiskt eller fonetiskt.

I detta avseende fyller Lenin alla krav.

I artikeln »Det stora initiativet (1919) använder han sålunda graderingen på följande sätt:

»Kvinnan fortsätter att vara en husslav trots alla frihetslagar, ty hos stryps, kvävs, förslöas, förödmjukas av det lilla hushållet som kedjar henne fast vid köket och barnkammaren och ointetgör hennes arbetsinsats med en ytterst improduktiv, obetydlig, enerverande, förslöande och omtöcknande verksamhet.» ⁴⁴

För att göra sitt politiska budskap så åskådligt och lättbegripligt som möjligt för den gemene mannen, använder sig Lenin ofta av FRÅGE -och SVARSMETODEN. Denna figur förutsätter att kommunikationens avsändare förklarar och benar ut sitt material i form av frågor och svar, varvid det gäller att med maximal tydlighet ge såväl frågeställningen som formuleringen av svaren.

Som en god illustration till det huru Lenin tillämpade nämnda metod, kan anföras följande exempel taget ur hans artikel »Den småborgerliga och den proletära socialismen» (1905):

»Vartill strävar den moderna bonderörelsen i Ryssland? Till jorden och makten. — Vilken betydelse kommer denna rörelses fulla seger att ha? Sedan den fått makten, kommer den att avskaffa godsägarnas och tjänstemännens herravälde i statens styrelse. Sedan den fått jorden, kommer den att överlåta godsägarnas jord åt bönderna.

Kommer den fullständigaste makten och expropriationen av godsägarna (borttagandet av godsägarnas jord) att avskaffa varuhushållningen?

Nej, den avskaffar den inte. Kommer den fullständigaste makten och expropriationen av godsägarna att avskaffa bondegårdarnas individuella hushåll på den allmänna jorden eller på den »socialiserande» jorden? Nej, den avskaffar den inte.»⁴⁵

Nära anknuten till ovanstående metod är den isynnerhet i antiken varmt omhuldade emotionella eller RETORISKA FRÅGAN, dvs. ett påstående som görs i form av en fråga. Hos Lenin förekommer den inte alltför ofta på grund av att den inte var så användbar med tanke på den stora massans intellektuella nivå. Sålunda använder sig Lenin av den helst på så sätt, att han efter själva frågan för förtydligandets skull också ger svaret till den.

I artikeln »Louisblancismen» (1917) kastar Lenin sin retoriska fråga på följande sätt:

»Man frågar sig, kan en fullvuxen mänska nöja sig med det vad mänskorna t r o r om sig, utan att kontrollera frågan om vad de g ö r ?

Kan en marxist låta bli att urskilja önskningar och anmälan från den objektiva verkligheten? Nej, han kan det inte.»⁴⁶

I propagandaspråket använder man sig ofta av HÄNVÄNDELSEN för att påverka öhörarnas eller läsarnas känslor och uppmärksamhet. Genom hänvändelsen riktar sig talaren med ett eller flere ord till en eller flere personer eller föremål. Lenin tillämpar denna figur rätt så ofta såsom t.ex. i artikeln »Till fyraårsdagen av Oktoberrevolutionen»:

»Fortsätt med ert hyckleri, h e r r a r k a p i t a l i s t e r i alla länder, som »försvarar fosterlandet», det japanska mot det amerikanska, det amerikanska mot det japanska, det franska mot det engelska osv.

Fortsätt att göra er av med frågan om kampmedlen mot imperialistiska krig med nya »Baselmanifest» (enligt modellen Baselmanifestet av år 1912), h e r r a r r i d d a r e av II och II 1/2 Internationalen med alla pacifistiska småborgare och kälkborgare i hela världen. Ur det imperialistiska kriget, ur den imperialistiska världen rycktes de första hundratals millioner människor loss genom den första bolsjevikrevolutionen.

De följande kommer att rycka loss ur sådana krig och ur en sådan värld hela mänskligheten.»⁴⁷

Till de retoriska figurer av vilka Lenin gärna använde sig hör ANTI-

TESEN. Genom den ställs inom samma period två tankar, uttryck eller ord av fullständigt konträr betydelse mot varandra:

»Klok är ej den som ej begår fel. Sådana människor finns ej och kan ej finnas. Klock är den, som ej begår väsentliga fel och är i stånd att snabbt rätta dem.»⁴⁸

För att ge frasen maximal expressivitet kan antitesen alterneras med antonymer dvs. ord av olika ursprung, som betecknar ömsesidigt motsatta egenskaper. På så sätt kan man bl.a. skapa ordspråk och aforismer, som t.ex. hos Lenin:

»Hellre en bitter sanning än en ljuv lögn.»⁴⁹

»En dålig fred är bättre än ett gott gräl.»⁵⁰

Många av rubrikerna på Lenins artiklar är konstruerade genom denna metod:

»Maximum av oförsynthet och minimum av logik.»⁵¹

»En god resolution och ett dåligt tal.»⁵²

»En ärlig röst i belackarnas kör.»⁵³

»Den klaraste tydningen av den mest invecklade planen.»⁵⁴

»I svansen hos den monarkistiska bourgeoisin eller i spetsen för det revolutionära proletariatet och bönderna.»⁵⁵

IRONIN är en av de vanligaste retoriska figurerna i Lenins tal och skrifter. Ironin koncentreras hos Lenin antingen i ett enda ord eller också i en rad ord:

»Livets dyrtid och kapitalisternas tunga liv» (rubriken på en artikel i Pravda, 1913);⁵⁶

»De ryska bönderna »befriades» av herrar högsinta godsägare så, att mera än en femtedel av bondejorden avskars till förmån för godsägarna.»⁵⁷

Ibland påträffar man hos Lenin ett helt uttalande mättat på ironi, såsom t.ex. följande utdrag ur »Var bör göras?»:

»... ibland kallar sig sådana människor för marxister, som ser på historien bokstavligen som »Ilovajskij».⁵⁸ Föt att förklara det tyska socialistiska partiets enhet och det franska partiets splittring, är det alls ej nödvändigt att gräva i säregenheterna i det ena eller andra landets historia, att jämföra villkoren mellan den militära semiabsolutismen och den republikanska parlamentarismen, att analysera kommunens följder och undantagslagen om socialisterna, att jämföra den ekonomiska kutymen med den ekonomiska utvecklingen, att erinra om huru den tyska social-demokratins exempellösa tillväxt åtföljdes av en för socialismens historia exempellös kampenergi ej endast med teoretiska (Müllberger, Düring, kateder-socialisterna), utan också med taktiska (Lassalle) felsteg osv. osv. Allt detta är onödigt! Fransmännen grälar för att de är otåliga, tyskarna är enhetliga för att de är snälla gossar!⁵⁹

En ofta använd retorisk figur är JÄMFÖRELSEN eller ANALOGIN, varvid två föremål eller företeelser jämförs med varandra på grundvalen av någon likhet mellan dem. Genom att jämföra ett obekant eller föga bekant föremål med ett bekant definieras samtidigt den förra kategorin. Jämförelser brukar inte alltid vara positiva. I en rad språk, såsom i ryskan, förekommer också negativa jämförelseformer. Jämförelsen brukar ibland vara en organisk del av en sats, ett uttalande och kan dessutom växa till en hell liten scen, episod, elled bild. Hos Lenin påträffas talrika jämförelser.

I »Kommunismens barnsjukdom »vänsterradikalismen» heter det bl.a.: »I detta nu, när jag hör attackerna på vår taktik vid signerandet av freden i Brest från t.ex. »de socialistiska revolutionärernas» sida, eller när jag hör kamrat Lansburys anmärkning som han gjort i ett samtal med mig: »våra engelska fackföreningsledare säger, att om kompromisser är möjliga även för dem om de engång var möjliga för bolsjevismen», svarar jag vanligen framförallt med en enkel och »populär» jämförelse:

Föreställ er, att beväpnade banditer stannat er bil, ni ger dem pengar, ert pass, er revolver och bil. Ni blir kvitt ert trevliga grannskap med banditerna. Kompromissen är utan tvivel ett faktum. »Do ut des» (»jag ger» dig pengar, mitt vapen och min bil »för att du måtte ge» mig möjligheten att avlägsna mig frivilligt med skinnen i behåll.)

Men det är svårt att finna en mänska som inte förlorat förståndet, som skulle förklara en dylik kompromiss för »principiellt otillåtlig» eller som skulle förklara en person som gjort en sådan kompromiss för banditernas medhjälpare (även om banditerna, sedan de satt sig i bilen, kunde använda den och vapnet till nya rån). Vår kompromiss med den germanska imperialismens banditer likande en sådan kompromiss.»⁶⁰

För att öka talets expressivitet och för att fördjupa dess innebörd tillgrips gärna METAFOREN. Denna figure består i att man använder ett ord i sin egentliga form med överförd betydelse med tillhjälp av en jämförelse som bör vara uppenbar.

Hos Lenin är metaforen nästan alltid en litterär eller historisk gestalt, såsom t.ex. i följande fall:

»Efter 4 juli gav den kontrarevolutionära bourgeoisin . . . den faktiska statsmakten i händerna på Cavegnacar,⁶¹ i händerna på en militärjunta, som arkebuserade dem som inte gav sig till fånga på fronten och som slog ned på bolsjevikerna i Petersburg.»⁶²

Klassiskt är också bruket av mytologiska gestalten som metaforer, som hos Lenin omfattar både den grekiska, romerska och hebreiska mytologin:

» . . . Bebel kunde inte bli Bebel utan ett långvarigt partiarbete . . . Bebel-typerna uppstår inte färdiga såsom Minerva ur Jupiters huvud, utan skapas av partiet och arbetarklassen.»⁶³

Denna typ av metaforer användes redan flitigt av Marx och Engels. T.ex. i »Kapitalets» första del opererar Marx med ett tiotal bilder ur den bibliska och antika litteraturen. Den klassiska mytologin var i det förrevolutionära Ryssland ett oumbärligt element i den ryska intelligentians bildningssystem, medan det efter revolutionen kom helt i skymundan. Detta är orsaken till att man hos Lenin här och där stöter på den mytologiska metaforen, som ju nästan helt saknas i hans efterträdares stilistiska kunskapsförråd. Förekommer den hos de senare, är den vanligen försedd med förklaringar om dess innebörd.

Annorlunda förhåller det sig med den litterära metaforen. Skönlitteraturen har alltid intagit och intar i denna dag som är en framträdande plats i varje rysses kunskapsförråd. — ja, man kan påstå, att knappast något annat folk omhuldar sin nationella litteratur så varmt som det ryska folket.

Såväl den ryska klassiska litteraturen som världslitteraturen bjuder på ett oändligt rikt material för ett bildligt användande av språket. Den litterära hjälten eller gestalten är enligt ett träffande uttryck av Belinskij en »bekant främling.»

Den litterära metaforen vitaliserar som ingen annan figur det politiska talet, ty i sin expressivitet går den såväl på djupet som på bredden. Lenin var en mästare i att utnyttja denna figur i politiskt-publicistiska syften:

»Det sitter en Manilov i varje narodniker.»⁶⁴

»Vaå skall kampen, striden mellan 'husen', tjäna till? — säger Juduška-kadetten . . .»⁶⁵

Om metaforen gäller mycket väl kända gestalter eller händelser, inskränker sig Lenin till blott en antydning:

»Vem har föreslagit en sådan absurditet (det är fråga om den egenmäktiga konfiskationen av jorden — S.K.), vilket parti vet vi inte. Om S. Maslov hade detta i tankarna, så kämpar han med vindkvarnar.»⁶⁶

Ibland tillgriper Lenin en annan metod för att göra den litterära metaforen effektivare: han beskriver i korthet de sidor eller egenskaper hos gestalten, som i ifrågavarande metafor är viktiga för att man skall förstå jämförelsen på det sätt som han åstundar.

Denna variant kommer bl.a. fram i hans anmärkning om »Den socialdemokratiska Dušečka» (1905):

Kamrat Starover (alias A. N. Potresov, en mensjevikledare — S. K.) påminner mycket om hjältninnan i Tjechovs berättelse »Dušečka». Dušečka levde först tillsammans med en entrepreneur och brukade säga: vi sätter upp allvarliga pjäser med Vanička. Sedan levde hon ihop med en virkeshandlare och sade: jag och Vasička är indignerade över de höga skogstarifferna. Slutligen levde hon ihop med en veterinär och sade jag läker hästar med Količka.

Så är det också med kamrat Starover. »Jag har med Lenin» skällt på Martynov. »Jag skäller med Martynov» på Lenin.

Kära social-demokratiska Dušečka! I vems famn kommer du väl inte att befinna dig imorgon?⁶⁷

ORDSPRÅKEN OCH DE FOLKLIGA TALESÄTTEN har likaså i alla tider spelat en central roll i det ryska folkets andliga liv. De är ännu populärare än den klassiska litteraturen och används av man som man i det dagliga livet. Stor förundran har ju t.e.x. Hruščevs saftiga ordspråk väckt i västerlandet; i många fall har de väckt huvudbry redan på grund av att de ofta är hart när översättliga. Det faller sig också av sig själv att Lenin med stor förkärlek utnyttjade dem som den revolutionära kampens skarpa vapen. I hans tal får de en bestämd politisk udd, en »politisk sens moral» i varje sammanhang där de förekommer.

I det följande ges direkta översättningar av de orspråk som Lenin i de angivna exemplen använt sig av, utan försök till att ge deras motsvarigheter i svenskan:

»Om det inte finnes en exceptionellt komplicerad situation, så skulle det ej heller finnas en revolution. Är man rädd för vargar, skall man inte gå i skogen.»⁶⁸

Det folkliga talesättet: »Med våld blir man ej kär», använder Lenin upprepade gånger i sin polemik med Bund-partiets anhängare då han försvarade bolsjevismens organisatoriska principer.⁶⁹

»Spotta inte i brunnen -du kan ännu behöva dricka vatten ur den» låter Lenins sarkastiska anmärkning i arbetet »Vad bör göras?» som han adresserar till »marxismens vederläggare» Nadeždin.⁷⁰

Lenin omarbetade ofta ordspråken och gav dem ett nytt politiskt innehåll, vars udd han i allmänhet riktade mot marxismens fiender:

Det kända ordspråket »Öronen växer ej hägre pannan» använder Lenin några gånger i sådan form: »Ej växer öronen högre pannan, de växer ej!»⁷¹

Angående diskussionerna i statsduman, skrev Lenin i sin artikel »Tre interpellationer» så här:

»Orspråket säger: »Säg mig med vem du är bekant och jag säger dig vem du är». När man läser Dumans stenografiska redogörelse så skulle man gärna omarbeta den och adressera den till vissa deputerade på följande sätt: »visa mig m e d v e m du talar när du beträder statsdumans tribun och jag säger dig vem du är.»⁷²

Vidare, alternerar hos Lenin i samma stycke ett orspråk med ett talesätt: »Tillsvidare bör man spara på guldet i RSFSR, sälja det dyrare, köpa varor för det billigare. Lever man bland vargar, bör man bete sig åt som en varg och vad som angår det, att man borde ta kål på alla vargar, såsom man anser i ett förnuftigt mänskligt samhälle, så låt oss hålla fast

vid ett klokt ryskt talesätt: »Du skall inte skryta när du ger dig ut för att kriga, utan skryt sedan du återvänt från kriget . . .». ⁷³

Latinska och andra utländska ordspråk förekommer hos Lenin än i sin ursprungliga form, än i rysk översättning:

»Förgäves gömmer sig herr Gorskij bakom ryggen på de s ä m s t a (av möjliga) socialister . . . det finns ett gott latinskt orspråk som lyder: »det är karakteristiskt för varje mänska att missta sig, men att insistera på sitt fel är karakteristiskt endast för dumbommen.» ⁷⁴

I sin grundform förekommer de vanligaste utländska (latinska, tyska och franska) ordspråken och talesätten rikligt i Lenins tidigare arbeten av mera teoretisk natur, då hans läsekrets bestod av den revolutionära intelligentian. Ju närmare han kom massorna, desto sällsyntare blir de och försvinner helt i hans tal och skrifter under och efter revolutionen. Detta är också naturligt, ty de breda massorna kände givetvis inte till utländska språk, varför dylika ordspråk och talesätt ur den kommunikativa synvinkeln närmast skulle ha haft en motsatt verkan än den önskade.

I detta sammanhang förbigås därför ovannämnda kategori såsom icke relevant för denna studie. ⁷⁵

Nära besläktad med de litterära metaforerna, ordspråken och de folkliga talesätten är emellertid de litterära aforismerna.

Såsom koncentrat av tankar och föreställningar lämpar sig de litterära aforismerna för olika stilistiska ändamål: de kan antingen användas med fullt allvar för att utveckla och bevisa en tankes riktighet eller så tillskrivs de blott en ornamentalisk funktion eller slutligen kan de med fördel användas för att uppnå komisk effekt.

I sistnämnda egenskap är de speciellt värdefulla som propagandametod, men de används av Lenin i alla sina funktioner:

. . . » Rent ut sagt är vi oförmögna att svara på gläfsande (Mihajlovskis på Marx — S. K.) och vi kan endast rycka på axlarna:

Ack, Mos'ka, man må veta att hon är stark, eftersom hon skäller på elefanten! ⁷⁶

Denna lakoniska aforism tagen ur Krylovs berömda fabler är med sin bitande sarkasm ett förträffligt retoriskt vapen, uttrycksfullare och effektivare än mången lång, stark fras.

En annan aforism också tagen ur Krylovs fabler låter så här hos Lenin:

»Och sålunda börjar den ryska intelligentian att söka »andra vägar». Den söker och finner dem inte ens under det första decenniet bevisande av alla krafter, att kapitalismen är en »oriktig» utveckling, ty den leder till arbetslöshet och kriser . . . Men den ryska bourgeoisin lyssnar och äter.» ⁷⁷

I detta sammanhang må slutligen nämnas, att Lenin själv skapade aforismer, bland vilka den bäst kända lyder: »Hellre mindre, men bättre».

Föreliggande studie pretenderar ej på att ge en uttömmande analys av

Lenins talkonst värdig ett stort monografiskt arbete, utan söker endast i huvuddrag teckna Lenins talarpersonlighet, hans talkonst (teorin och praktiken) samt språkstil såsom övertalningsmetod. Genom studiet av hans språkstil stiftar vi ytterligare bekantskap med hans talarpersonlighet, ty det heter ju vedertaget att »stilen är mannen» eller såsom Freud omskrev maximen: »Stilen är mänskans historia».

I min studie är jag sålunda närmast inriktad på form- och inte idéfrågor; samtidigt får vi inte glömma bort, att härvid analyseras den form genom vilken idén manifesterar sig och utan vilken det ej heller existerar någon idé.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Adamo v, Je. A.: Iz istorii oratorskogo iskusstva, Moskva, 1961—62.
 Antičnyje teorii jazyka i stilja, Moskva—Leningrad, 1936.
 Bol'shaja Sovjetskaja Enciklopedija.
 Bud'te lenincami, Moskva, 1957.
 Cejtlin, A.: Literaturnyje citaty V. I. Lenina, »Kniga i proletarskaja revoljucija», 1934, No. 1
 Gofman, V.: Slovo oratora, Leningrad, 1932.
 »Istoričeskij arhiv», 1956, No. 6.
 Jefimov, A. L.: O masterstve reči propagandista, Moskva 1957.
 Kon i, A. F.: Valda verk, Moskva, 1956.
 Kratkij slovar' literaturvedčeskikh terminov, Moskva, 1963.
 Krupskaja, N. K.: Lenin kak propagandist i agitator, Moskva, 1956.
 Krupskaja, N. K.: Lenin ob umen'i pisat' dlja rabočih i krest' janskikh mass, »Kniga i revoljucija», 1929, No. 2.
 Krupskaja, N. K.: Vospominanija o Lenine, Moskva, 1957.
 »Lef», 1924, No 1 (5)
 Lenin, V. I.: Biografija, Moskva, 1960.
 Lenin — master revoljucionnoj propagandy, Moskva, 1958.
 Lenins Samlade verk, 4. och 5. upplagan.
 Lomonosov, M. V.: Samlade verk, AN SSSR, 1952.
 Ob oratorskom iskusstve, Moskva, 1963.
 Rid, John: 10 dnei, kotoryje potresli mir, Moskva, 1957.
 Ryt, Je. M.: Lenin o jazyke i jazyk Lenina, Moskva, 1936.
 Vvedenskij, D.: Opyt izčeniija stilja i kompozicii političeskikh brošjur V. I. Lenina, »Russkij jazyk v sovjetskoj škole», 1931. No. 5.

KÄLLHÄNVISNINGAR

- ¹ »Ritorika» III boken »O stilje» i »Antičnyje teorii jazyka i stilja», Moskva-Leningrad, 1936, s. 176.

- ² »Orator», *ibid.*, s. 245.
- ³ Se M. V. Lomonosovs »Kratkoje rukovodstvo k krasnorečiju», samlade verk, AN SSSR 1952, tom. 7, ss. 91—96, 166—170, 236, 238.
- ⁴ Se AF. Koni, Valda verk, Moskva, 1956, ss. 107—115.
- ⁵ V. I. Lenin, Biografija, Moskva 1960, s. 7.
- ⁶ N. K. Krupskaja, Vospominanija o Lenine, Moskva, 1957, s. 33.
- ⁷ Dessa studier kan indelas i två kategorier: a) sammelvverk över Lenins lära om ryska språket, dvs. hans uttalanden och åsikter om det ryska språkbruket; b) analyser av olika sidor av Lenins teori och praktik på litteraturens, språkets och stilens område.
- ⁸ Kratkij slovar' literaturovedčeskih terminov, Moskva, 1963, s. 130.
- ⁹ V. Gofman, Slovo oratora, Leningrad, 1932, s. 264.
- ¹⁰ No. 1 (5), 1924, av tidskriften »Lef» behandlar i sin helhet frågor rörande Lenins språkbruk. De olika artiklarna som skrevs av de kända formalisterna V. Šklovskij, B. Eichenbaum, Jo. Tynjanov, L. Jakubinskij, B. Kazanskij och B. Tomaševskij blev senare utsatta för stark kritik och formalismen stämplades såsom antimarxistisk med den påföld att »Lef» förbjöds.
- ¹¹ A. Tolmačev i »Ob oratorskom iskusstve», Moskva, 1963, s. 4.
- ¹² Bol'saja Sovjetskaja Enciklopedija, tom. 35, s. 70.
- ¹³ *Idib.*, tom. 1, s. 295.
- ¹⁴ V. I. Lenin, Samlade verk, 4. uppl., tom. 5, s. 380.
- ¹⁵ »Istoričeskij arhiv», 1956, No. 6, ss. 169—170.
- ¹⁶ Lenin, 5 uppl., 21, 21.
- ¹⁷ *Idem*, 5 uppl., 7, 281.
- ¹⁸ *Idem*, 4 uppl., 31, 475.
- ¹⁹ *Idem*, 30, 426—427 (Om ej anges gäller det i fortsättningen 4 upplagan).
- ²⁰ *Idem*, 36, 410.
- ²¹ *Idem*, 14, 92.
- ²² *Idem*, 5, 439—440.
- ²³ *Idem*, 31, 168.
- ²⁴ *Idem*, 17, 304.
- ²⁵ *Idem*, 28, 203.
- ²⁶ *Idem*, 18, del I, 410.
- ²⁷ Jfr. D. Vvedenskij, Opyt izučenija stilja i kompozicii političeskikh brošjur V. I. Lenina, »Russkij jazyk v sovjetskoj škole», 1931, No. 5 ss. 33—47.
- ²⁸ Sbornik »Bud' te Lenincami», Moskva, 1957, ss. 14—15.
- ²⁹ I. V. Stalin, O Lenine, »Lenin-master revoljucionnoj propagandy», Moskva, 1958, s. 42.
- ³⁰ John Rid, 10 dnei, kotoryje potresli mir, Moskva, 1957, ss. 116—117.
- ³¹ Je. Adamov, O masterstve reči propagandista, Moskva, 1962, ss. 7—8.
- ³² *Ibid.*, ss. 11—12.
- ³³ N. K. Krupskaja, Lenin ob umen'i pisat' dlja rabočih i krest' janskih mass, »Kniga i revoljucija», 1929, No. 2, ss. 6—7.
- ³⁴ Sammanfattning av N. K. Krupskajas bok »Lenin kak propagandist i agitator», Moskva, 1956.
- ³⁵ Se A. Cejtlin, Literaturnyje citaty V. I. Lenina, »Kniga i proletarskaja revoljucija», 1934, No. 1, ss. 43—54.
- ³⁶ Se Spravočnyj tom. k 4 izd. Sočinenij V. I. Lenina, 2 delen, ss. 326—344.
- ³⁷ Lenin, 26, 8.
- ³⁸ *Idem*, 30 100.

- 89 Idem, 28, 146.
- 40 Idem, 32, 18.
- 41 Idem, 20, 510.
- 42 Idem, 21, 86.
- 43 Idem, 33, 197.
- 44 Idem, 29, 396.
- 45 Idem, 9, 410.
- 46 Idem, 24, 17.
- 47 Idem, 33, 34—35.
- 48 Idem, 31, 19.
- 49 Idem, 25, 310.
- 50 Idem, 5, 331.
- 51 Lenin, tom 7.
- 52 Idem, tom 19.
- 53 Idem, tom 24.
- 54 Idem, tom 9.
- 55 Ibid.
- 56 Lenin, 36, 202.
- 57 Idem, 17, 65.
- 58 Citatet syftar på den kände ryske historikern D. I. Ilovajskij vars historieböcker ingick i det tsartida Rysslands skolkurs.
- 59 Lenin, 5, 330.
- 60 Idem, 31, 19—20.
- 61 Cavegnac — fransk general som bekämpade franska revolutionen.
- 62 Lenin, 25, 166.
- 63 Idem, 15, 361.
- 64 Idem, 2, 298.
- 65 Juduška-gestalten representerar hos Saltykov-Ščedrin en lögnare och pratmakare, en angivare och ett rovdjur, grymt och uträknande.
- 66 Lenin, 24, 413.
- 67 Idem, 9, 384.
- 68 Idem, 26, 94.
- 69 Se Lenin 6, 287 och 441 samt 7, 48.
- 70 Idem, 5, 470.
- 71 Idem, 11, 420.
- 72 Idem, 17, 391.
- 73 Idem, 33, 89—90.
- 74 Idem, 19, 500.
- 75 En översikt av de utländska ordspråken och talesätten hos Lenin ges bl.a. i E. M. Ryts bok »Lenin o jazyke i jazyk Lenina», Moskva, 1936.
- 76 Lenin, 1, 141.
- 77 Idem, 1, 293.

STADSFULLMÄKTIGE OCH DEN KOMMUNALA BOSTADSPOLITIKEN I HELSINGFORS 1949—1963

Magnus Lemberg

Föreliggande arbete omfattar tiden från och med år 1949 till och med 1963. Att 1949 valts till utgångspunkt motiveras av att bostadsproduktionen, som under kriget och omedelbart därefter varit lamslagen, på nytt kom igång år 1949. Av praktiska skäl har undersökningen inte till alla delar utsträckts att omfatta år 1964. Stadsfullmäktiges protokoll för år 1964 — vare sig de trycka beslutsprotokollen eller de otryckta diskussionsprotokollen — föreligger inte i sin helhet tillgängliga när detta skrivs.

En stor del av de beslut stadsfullmäktige fattar influerar på ett eller annat sätt även bostadspolitiken. En begränsning till de ur bostadspolitisk synpunkt centralaste frågorna har därför varit nödvändig.

De kommunala organen och deras sätt att fungera bör i och för sig förutsättas vara kända för läsaren. För att ge en bild av hur stadens bostadspolitik i praktiken fungerar har emellertid en kort redogörelse för det kommunala förvaltningsmaskineriet infogats i framställningen.

Bostadspolitiken i Helsingfors stadsfullmäktige har uppdelats i fem huvudgrupper, nämligen:

- a) finansieringspolitiken,
- b) stadsplaneringen,
- c) tomtpolitiken,
- d) saneringen och
- e) bostadspolitiken ur social synpunkt.

De fyra första kapitlen är rätt oberoende av varandra.

I det femte kapitlet, bostadspolitiken och de socialt eftersattas ställning, har en distinktion gjorts mellan de bostadspolitik som så att säga saknar direkt adress och den bostadspolitik som inriktar sig på bestämda samhälls- och socialgrupper.

De kommunala organen och behandlingen av bostadsärendena ur funktionell synpunkt

Under den tidsperiod som är föremål för föreliggande undersökning har fem huvudgrupper funnits inom stadens fullmäktige. Dessa är samlings-

partiet, svenska folkpartiet, finska folkpartiet (till år 1951 framstegspartiet), socialdemokratiska partiet och folkdemokraterna. Under hela perioden har fullmäktige haft borgerlig majoritet. Styrkeförhållandena framgår av följande tabell:

Tabell 1: Stadsfullmäktiges sammansättning 1948—1968

Mandat-period	Saml.-part. ¹	SFP	FFP	Partilösa	Soc. dem.	Soc. dem. opp. ²	DFFF	Summa
1948—1950	15	12	5	1	15	—	11	59
1951—1953	16	13	8	—	19	—	15	71
1954—1956	15	13	10	—	18	—	15	71
1957—1960	18	14	11	—	19	—	15	77
1961—1964	21	13	9	—	16	3	15	77
1965—1968	21	11	7	1	21	2	14	77

Det förekommer även andra blockbildningar än »borgare» och socialister i stadsfullmäktige men intresse motsättningen mellan dessa två grupperingar har dock i kommunalpolitiken visat sig vara av större praktisk betydelse än i rikspolitiken.

Det funktionella sambandet³ mellan de organ som befattar sig med bostadspolitiken varierar från fall till fall.

Gäller frågan exempelvis beviljande av anslag för främjande av bostadsbyggnadsverksamhet handlägges ärendet i dess första skede av bostadsproduktionskommittén. Då kommitténs uppgift är att projektera och sköta stadens egen bostadsbyggnadsverksamhet, kan den förutsättas vara insatt i läget på bostadsfronten. Bostadsproduktionskommitténs förslag avancerar därefter till fastighetskontoret som lyder under fastighetsnämnden. Inom fastighetskontoret remitteras ärendet till tomtavdelningen. Efter det fastighetskontorets chef med ledning av tomtavdelningens utlåtande föredragit ärendet för fastighetsnämnden uppgör nämnden sitt förslag vilket förelägges stadsstyrelsen som i sin tur utformar sitt förslag, vilket slutligen underställs stadsfullmäktige för definitivt avgörande.

Såsom ett andra typexempel kan nämnas behandlingsordningen vid begränsning av byggnadsrätten. Frågans inledande behandling försiggår i stadsplaneringsverkets stadsplaneavdelning och fastighetskontorets tomtavdelning vilka bägge avger utlåtande i frågan. Därefter handlägges frågan av fastighetsnämnden som kan remittera frågan till sin tomtdelegation ehuru detta sällan förekommer i samband med viktigare avgöranden. Delegationens uppgift är i huvudsak att »avlasta» nämnden från sekundära och perifera ärenden. På basen av fastighetsnämndens utlåtande uppgör stadsstyrelsen därpå sitt förslag för fullmäktiges avgörande.

Jämför man stadsstyrelsens och nämndernas behandling av ärendena kan det konstateras att stadsstyrelsen är ett koordinerande organ medan nämnderna behandlar ärenden rörande en viss sektor. På grund härav förekommer det att stadsstyrelsens och nämndernas åsikt inte sammanfaller. Nämnderna har sålunda en viss benägenhet att överbetona sina intressen. Då stadsstyrelsen strävar att beakta alla på saken inverkan faktorer leder detta i praktiken till att nämndernas förslag nedskärs i stadsstyrelsen.

Initiativrätten till olika förslag är inte förbehållen något särskilt organ eller några därtill utsedda personer. En annan sak är sedan att stadsdirektörens förslag ofta har mera tyngd än det förslag som till äventyrs inlämnats av vilken stadsbo som helts. Principiellt har bägge förslagen samma rätt att bli undersökta och behandlade.

I FINANSIERINGSPOLITIKEN

A. Beviljade anslag i budgeten för främjande av bostadsbyggnadsverksamhet

Såsom ett mått på stadsfullmäktiges inställning till bostadspolitiken, kan tas de anslag som varje år i samband med budgetbehandlingen beviljas för främjandet av bostadsbyggnadsverksamheten. Likaså kan talrika andra uttryck för inställningen till bostadspolitiken påvisas såsom olika slag av understöd, anslag för inköp av aktier i enskilda hyreshus m.m. Dessa anslag har dock här lämnats obeaktade, då de inte är årligen återkommande och dessutom — i förhållande till anslaget »för främjande av bostadsbyggnadsverksamheten» — representerar relativt små belopp.

Anslag som har beviljats åren 1949—1963 för främjandet av bostadsbyggnadsverksamhet framgår av tabell 2.⁴

Såsom synes är det en regel, att fullmäktige godkänner stadsstyrelsens förslag till budget åtminstone ifråga om de bostadspolitiska anslagen. Endast tre gånger under perioden 1948—64 har fullmäktige frångått stadsstyrelsens förslag, nämligen vid behandlingen av budgeten för åren 1953, 1963 och 1964.

B. Stadsfullmäktiges åsikt vid budgetbehandlingarna åren 1948—1962 angående storleken av bostadsanslaget

1948¹⁰

Vid tiden för budgetbehandlingen förelåg inte något program¹¹ för användningen av de medel stadsstyrelsen i sitt budgetförslag föreslagit för

främjande av byggnadsverksamhet. Detta torde ha varit en bidragande orsak till att det föreslagna beloppet på 300 mmk tedde sig rätt anspråkslöst. I olika yttranden framkom sålunda betänkligheter visavi möjligheterna att utnyttja ett större anslag. Fg Lauri A h o (saml. part.) yttrade bl.a.: »... en dylik summa innebär egentligen redan... alla förutsättnings ansträngande till det yttersta...» Även inom vänstern höjdes röster för liknande tänkesätt. Fg Erkki H ä r m ä (soc.dem.) framhöll att det viktigaste inte är hur mycket som beviljas, då man ändå inte förfogad över obegränsad arbetskraft och material. Viktigast var, att arbetet kom i gång. Yttersta vänstern jämte ett antal socialdemokrater ansåg dock, att det föreslagna beloppet var för litet.

Tabell 2: Anslag för främjandet av bostadsbyggnadsverksamhet 1949—1964

	Stadsstyrelsens förslag	Fullmäktiges beslut	I % av budgetens slutsumma
1949	300 milj. gmk	300 milj. gmk ⁵	4.0
1950	400 »	400 »	4.2
1951	650 »	650 »	4.8
1952	875 »	875 »	5.1
1953	1 250 »	1 000 »	4.6
1954	1 125 »	1 125 »	5.1
1955	1 275 »	1 275 »	5.5
1956	1 200 »	1 200 »	4.4
1957	1 200 »	1 200 »	3.7
1958	1 200 »	1 200 »	3.4
1959	900 »	900 »	2.3
1960	700 »	700 »	1.7
1961	700 »	700 »	1.6
1962	900 »	900 » ⁶	1.3
1963	900 »	1 000 » ⁷	1.4
1964	1 100 »	1 200 » ⁸	1.5
		14 625 »	
		337 » ⁹	
		14 962 milj. gmk	

Två förslag gjordes för höjning av anslaget. Fg Tyyne L e i v o - L a r s s o n (soc.dem.) föreslog att 1 mrd mark skulle anslås för ändamålet. Förslaget förkastades med röstsiffrorna 32—20. Fg Ensio Hiitonen (DFFF) föreslog en höjning av anslaget med 200 mmk till 500 mmk. Förslaget avböjdes med 28 röster mot 25.

1949—1963 ¹²

Under denna period följde behandlingen av bostadsanslaget ett rätt enhetligt mönster. Åren 1949—1951 och 1953—1961 godkändes stads-

styrelsens förslag till anslag oförändrat. Under budgetbehandlingen år 1952 genomdrevs på förslag av Fg W. J. E l k i (Ffp) en nedskärning av anslaget med 250 mmk. Förslaget som erhöll understöd av samtliga borgerliga fullmäktige och en del socialdemokrater godkändes (med enkel majoritet). Åren 1962 och 1963 godkände fullmäktige en höjning av det anslag stadsstyrelsen föreslagit, med 100 mmk vardera året. Bägge gångerna gällde anslagshöjningen byggandet av bostäder för vräkta. Besluten drevs igenom med stöd av samtliga fullmäktiggrupper utom samlingspartiets.

En orsak som starkt bidragit till att stadsstyrelsens förslag i regel visat sig hålla är stipultionen om 2/3 majoritet vid beviljandet av ökade anslag. En kvalificerad (1/3) minoritet är ett effektivt vapen i händerna på en minoritetsgrupp. En minoritet på 26 ledamöter (av 77) kan spärra förslag till höjning av anslag och på detta sätt tillkämpa sig ett gott förhandlingsläge. Med tanke på detta faktum föreslogs under budgetdebatten år 1960 från kommunistiskt håll¹³ att alla tre vänstergrupper tillsammans, med utnyttjande av sin kvalificerade minoritet, skulle hindra godkännandet av någon ur de borgerliga fullmäktiggruppernas sida angelägen anslagsökning. Avsikten var, att förmå de borgerliga att stöda beviljandet av ett större anslag för främjande av bostadsbyggnadsverksamhet. Förslaget vann dock gehör endast hos den tre man starka socialdemokratiska oppositionsgruppen.¹⁴

Vid en överblick av budgetbehandlingarna åren 1948—1963 kan det konstateras att de borgerliga partiernas fullmäktige på några undantag när¹⁵ förenade sig om stadsstyrelsens förslag till anslag för främjandet av bostadsbyggnadsverksamheten. Vänstergruppernas representanter åter föreslog vid varje budgetbehandling anslagshöjningar. Delvis kan vänstergruppernas inställning härledas ur dessa gruppers medvetna oppositionsställning. Delvis kan man dock också skönja en klart principiell hållning och tala om skiljelinjen mellan borgare och vänstergrupperna. Den princip de borgerliga grupperna följde, var att i stadens regi endast så mycket arbete skulle utföras, att byggnadskontorets ordinarie arbetsstyrka på 3 000—4 000 man hölls sysselsatt.¹⁶ Vänstern å sin sida har velat låta staden göra allt själv.

C. Borgensförbindelser

En viktig form för kommunal bostadspolitik är att kommunen ger borgensförbindelse för lån. Visserligen är direkt långgivning ur bostadspolitisk synpunkt effektivare. Möjligheterna för en kommun att bevilja lån är dock begränsade på grund av de ekonomiska bördor som därigenom förorsakas.

Anslag för långivning bör balanseras i budgeten vilket inte är fallet med borgensförbindelser.

Vid stadsfullmäktiges 75-årsfestplenum den 12 januari 1950 konstaterade stadsstyrelsen i ett betänkande, att de medel som i budgeten anslagits för främjandet av bostadsbyggnadsverksamhet visat sig otillräckliga.¹⁷ Såsom en möjlighet att åstadkomma en lättnad i läget utan att belasta budgeten angavs att staden kunde inträda i borgensförbindelse för sekundärkrediter. Härvid skulle stadens finanser inte ansträngas, utom när ett bolag, för vilket staden iklätt sig borgen, gick i konkurs. Staden skulle i ett sådant fall vid den påföljande exekutiva auktionen nödgas inlösa bygget. Då konkurser i de på förhand prövade garantifallen måste antas bli sällsynta, och då målsättningen, bostadsbeståndets ökning, inte skulle påverkas av konkurskonsekvenserna, borde själva eventualiteten, att borgensförbindelsen ledde till annan påföljd än den ursprungligen avsedda, inte tala mot att borgensförbindelser togs i bruk.¹⁸

Borgensförbindelserna skulle kunna beviljas sådana byggare som enligt Arava-lagen var berättigade att erhålla bostadslån. Stadsfullmäktige godkände vid sitt möte den 12 januari enhälligt en kläm, enligt vilken »Helsingfors stad, för att stimulera bostadsproduktionen, för högst 20 års tid ikläder sig proprieborgen till ett belopp av högst 600 mmk såsom säkerhet för gäldandet av byggnadslån . . .»¹⁹

II STADSPLANERING I HELSINGFORS

Inom en överskådlig framtid kommer stadens möjligheter att bedriva bostadspolitik i hög grad att begränsas genom den tilltagande bristen på tomtmark. Stadens egen tomtmark är i det närmaste slutexploaterad. Följande tabell utvisar det stadsplanerade området storlek i förhållande till stadens landområde.

Tabell 3: Stadsplanerat område i Helsingfors 1950—1964²⁰

År	Stadsplanerat område i ha	Stadens landområde	Stadsplanerade områdets procentuella andel av stadens område
1950	2 504	16 507	15.8
1955	4 274	16 531	25.8
1960	5 361	16 558	32.4
1961	5 494	16 568	33.1
1962 ²¹	5 953	16 575	35.9
1964 ²² (sept.)	7 072	16 575	42.1

Det kan synas förbryllande att endast 42 procent av stadens landområde är stadsplanerat. Siffran är de facto hög då man beaktar, att park- och naturskyddsområden, samt av staten disponerade område (såsom Vik- och Malm gårdarna, statens järnvägars område, Sveaborg, Sandhamn m.m.) inte underkastas stadsplanering. Sedan år 1950 har dock det stadsplanerade området nästan tredubblats. Alltsedan år 1946 har på 1 011 ha stadsplanerat område byggts bostäder för 118 000 invånare. På oplanerat område har (i enlighet med jordanskaffningslagen inlösta områden) därjämte uppförts bostäder för 11 000 invånare.

Obebyggda bostadsområden i stadens ägo finns i Jakobsbacka (stadsdel 41), Mellungsbacka (47), Vårdö (48) och Degerö (49). Fullt utbyggda beräknas²³ dessa områdens invånarantal uppgå till 28 500.²⁴

Under utbyggnad är för närvarande Lövö (30), Ströms område på Kasberget (43), Kvarbäcken (45) och Gårdsbacka (47). Dessa områden kommer, färdigt utbyggda, att räkna drygt 42 000 invånare.²⁵ Enligt dessa uträkningar kan staden på sitt område bereda bostäder för ca 70 000 personer. Beaktar man att antalet ansökningar om bostad i av staden uppförda hus vissa år överstigit 10 000 förstår man, att det inte är fråga om många år förrän nya bostäder inte mera står till disposition.

Vad kan göras för att förbättra situationen? I det närmaste föreligger två möjligheter till åtgärder. En möjlighet är, att staden bromsar utbudet på sina tomter och fördelar dem på en längre tidsperiod. En annan möjlighet är, att staden genom inkorporering eller köp gör jordförvärv på andra kommuners områden. En motion av fg Kaarlo Pettinen (saml.part.) angående inkorporering av Bastö i närheten av Nordsjö i Helsinge kommun inlämnades den 4 mars 1964 till stadsfullmäktige. Här kan inskjutas att stadsstyrelsen i slutet av november 1964 beslöt att för Helsinge kommun föreslå tillsättande av en gemensam kommitté för att undersöka frågan om en ev. inkorporering av Nordsjö till Helsingfors. — Genom inköp har staden förvärvat ca 3 580 ha mark, huvudsakligen friluftsområden, på Esbo köpings och Helsinge kommuns områden.

För bostadsändamål har av Helsingfors stad endast ett mindre område reserverats i Bredvik i Esbo köping. Hur stor del av det ifrågavarande området kommer att anslås bostadsbyggnadsverksamhet är ännu oklart, då Esbo stadsplan för området ännu inte föreligger. Det vore angeläget för staden att inom en snar framtid inköpa tomtmark utom stadens administrativa gränser med sikte på stadens möjligheter att i framtiden bedriva en socialt ändamålsenlig bostadspolitik. En påskyndande faktor är priset på tomtmark, som genom byggnadsfirmors (s.k. gründerbolags) nu pågående talrika tomtköp inom områden i omedelbar anslutning till Helsingfors stads områden säkert kommer att skjuta i höjden.

III TOMTPOLITIKEN

Tomtpolitikens betydelse för bostadsproduktionen består till stor del i den inverkan tomtpriisen utövar på bostadskostnaderna. Ett högre tomtpriis erlägges i form av höga bostadskostnader, i sista hand av den bostadsbehövande själv. Tomtprisets höjd sammanhänger med relationen mellan utbud och efterfrågan.

1. Fastställande av de allmänna villkoren för överlåtelse av bostadstomter ²⁶

Fastighetsnämndens instruktion ger nämnden rätt, att för en tid av högst fem år arrendera ut områden på stadens mark. Då man emellertid nästan alltid tillämpat en längre arrendetid för bostads- och industritomter, har detta i praktiken lett till att flertalet avgöranden underställts fullmäktiges beslut.

Beträffande den praxis som hittills tillämpats kan konstateras att försäljningarna och utarrenderingarna av tomter varit så talrika, att de representerat större delen av de ärenden, vilka fullmäktige avgjort. Stadsfullmäktige har i allmänhet blott undantagsvis ändrat fastighetsnämndens förslag.²⁷ Detta har aktualiserat frågan huruvida det bör anses nödvändigt att varje särskilt fall hänskjutes till fullmäktiges avgörande.

Stadsstyrelsen omfattade den 21 december 1955 i princip tanken på en förenkling av förfaringssättet vid överlåtelse av bostadstomter. Fullmäktige borde dock förbehållas rätt att besluta på vilka områden tomter får säljas. Däremot skulle fastställandet av priset i de fall, då försäljning på auktion är i fråga, hänskjutas till fastighetsnämndens avgörande. Vid försäljning till värderingspris »borde stadsfullmäktige fastställa grunderna för prissättningen...»

Beträffande försäljningsättet ansåg stadsstyrelsen, att principen beträffande bostads- och affärstomter borde vara att sälja dem på auktion. Vid försäljning av bostadstomter skulle även försäljning till värderingspris kunna komma i fråga, isynnerhet då tomterna i fråga skall bebyggas »med tillhjälp av lån av staten och av kommunen».²⁸

Vid sitt möte den 21 december 1955 godkände fullmäktige principerna för överlåtelse av tomter i enlighet med stadsstyrelsens förslag.

Ytterligare kan nämnas att överlåtelse av tomter kan vara förbunden med vissa villkor. Sälunda beslöt stadsfullmäktige den 21 december 1955, att uraktlåtenhet att bebygga tomten inom bestämd tid (= 1 ½ år) för köparen medför skyldighet att till staten i ersättning utgiva 30 % av

köpeskillingen och, ifall tomten ännu efter 3 år inte bebyggt, ytterligare 120 %. Det ovannämnda stadgandet synes hårt. Avsikten är närmast att hindra förvärv av tomter i spekulationssyfte.

2. Omorganisationen av den av staden understödda bostadsproduktionen

Omorganisationen av stadens bostadspolitik har i främsta rummet påkallats av att staden inte mera förfogar över tomter i en så stor utsträckning, att stadens egen bostadsproduktion skulle kunna fortgå i samma utsträckning som hittills. Bostadsproduktionskommittén anser år 1958 i ett till stadsstyrelsen riktat utlåtande ²⁹ »det vara ändamålsenligast att försöka komma därefter att staden blir endast långivare och upphör att vara byggherre».

Kommitténs förslag omfattades visserligen enhälligt inom kommittén, enär den åsiktsriktning som i såväl stadsstyrelsen som stadsfullmäktige motsatte sig godkännande inte var representerad i bostadsproduktionskommittén. I stadsstyrelsen föreslog en minoritet bestående av de båda folkdemokratiska medlemmarna, att en kommitté skulle tillsättas för att pröva om den kommunala bostadsproduktionen fortsättningsvis borde främjas enligt de hittills tillämpade linjerna. Detta skedde i opposition till stadsstyrelsens majoritet, som enades om, att »en av stadsstyrelsen bestämd andel av anslaget (för bostadsproduktionens främjande) beviljas som lån åt fastighets- och bostadsaktiebolag, som bildas på initiativ av allmännyttiga sammanslutningar, och resten av anslaget enligt stadsstyrelsens prövning . . . för stadens bostadsbyggen . . .»

Den 18 juni 1958 behandlades frågan i fullmäktige.³⁰ Under debatten rörde stadsstyrelsens förslag skarp kritik från de folkdemokratiska fullmäktiges sida. Gruppordföranden Enne ansåg att behovet av nyordningen dikteras av att tillräckliga tomtförvärv inte gjorts i tid. Enne föreslog att stadsstyrelsens förslag skulle förkastas och en 5-mannakommitté få i uppdrag att utreda frågan.

Då Ennes yttrande även innehöll kritik av fastighetsdirektören J. A. K i v i s t ö, sade denne att tomtbristen bl.a. berodde på bristen på arkitekter. Stadsplan fanns inte för tillräckligt stora obebyggda områden. Men desutom var stadens område för litet. »Vi står inför ett sådant läge, att stadens områden inte ens i största allmänhet förslår.»³¹ Härefter uttalade sig representanter enbart för yttersta vänstern, vilka bl.a. riktade kritik mot att stadsstyrelsen skulle få fördela lånen inom ramen för de beviljade medlen. Ett dylikt arrangemang ansågs inkräkta på fullmäktiges bestämmanderätt. På grund härav föreslog fg Olavi Laine en kläm, enligt vilken »en av stadsfullmäktige bestämd del av de medel, som i framtiden

reseveras i stadens budget för stödandet av bostadsproduktionen och för finansieringen av bostadsbyggnader, enligt fullmäktiges prövning kan användas för lån åt bostadsaktiebolag . . . , som bildas på försorg av sammanlutningar för byggnadsverksamhet . . . ».

Vid omröstning förkastades bägge de kommunitiska förslagen.

Samma dag fullmäktige beslöt godkänna omorganisationen av bostadspolitiken inlämnade fg E. Saastamoinen (Dfff) en motion ³² om tillsättande av en kommitté, som skulle utreda möjligheterna att förvärva tomtmark åt staden. I motiveringen till sitt budgetförslag för år 1959 ³³ konstaterade stadsstyrelsen med anledning av denna motion att stadsstyrelsen den 5 december 1956 tillsatt en kommitté för att utreda frågan om att bygga bostäder ekonomiskt samt att planmässigt bebygga tomter som »utnyttjas oekonomiskt». ³⁴ På grund härav konstaterades det vara obefogat att tillsätta en ny kommitté för att undersöka ett ärende som behandlats i ett närliggande sammanhang. Fullmäktige nöjde sig med denna förklaring.

IV SANERINGEN

Saneringsbegreppets innebörd

Bostadspolitikens mål kan inte enbart anses vara att ge varje människa tak över huvudet, även om detta är det primära mål, som bör ha uppnåtts innan det är försvarligt att utsträcka bostadspolitiken att omfatta andra mål. En viss bostadsbrist kommer alltid att existera, exempelvis bland till staden nyss inflyttade ungdomar, asociala element m.m.

Räknar man med att bostadsbehovet är tillgodosett i så måtto att envar — fränsett ovannämnda förbehåll — förfogar över bostad, kan bostadspolitiken inriktas på att förbättra bostadsstandarden och avskaffa trångboddheten. Då termen sanering i detta kapitel användes avses därmed minskning av boendetätheten.

1. Tillsättande av en kommitté för utredande av saneringsbehovet

Initiativet till bostadssaneringsåtgärder i Helsingfors utgick från Befolkningsförbundet, Hyresgästernas centralförbund, Finlands Fackföreningars Centralförbund och Centralförbundet för intellektuellt arbete (numera Tjänstemannaorganisationernas Centralförbund). Nämda organisationer inlämnade år 1950 till stadsstyrelsen en skrivelse med förslag till saneringsprogram. ³⁵

Förslaget ledde till att stadsstyrelsen följande år tillsatte en kommitté för att uppgöra förslag till saneringen. Kommitténs betänkande är daterat den 21 maj 1953 och förslaget innebar en radikal nedskärning av byggnadsrätten. Denna skulle minskas så att hörntomter skulle få bebyggas till högst 1/2 av tomtens areal och »mellantomter» till 2/5. I den år 1945 fastställda byggnadsordningen var motsvarande siffror 3/4 respektive 1/2. Kommittén föreslog även att den bebyggda våningsytan skulle få uppgå till högst 2 respektive 1.75 gånger tomtens areal.³⁶

Stadsstyrelsen godtog inte kommitténs förslag som sådant, utan föreslog att fullmäktige skulle godkänna en ändring av byggnadsordningen sålunda att hörntomt skulle få bebyggas till högst 3/5 av tomtens areal, medan byggnadens våningsyta skulle få vara högst 3 gånger tomtens areal. Mellantomt skulle få bebyggas till högst 2/5 av tomtens areal och våningsytan utgöra högst tomtens dubbla areal.³⁷

2. Stadsfullmäktiges beslut om begränsning av byggnadsrätten

Stadsfullmäktige handlade ärendet vid sitt sammanträde den 15 april 1954.³⁸ Fg A. K. Loimaranta (ffp) som inledde debatten, ansåg att enighet föreligger beträffande nödvändigheten att begränsa byggnadsrätten, men då den privata äganderätten å andra sidan ej heller fick kränkas, borde fullmäktige denna gång nöja sig med en mindre begränsning. Fg Lennart Ahva (saml.part.), som representerade fastighetsägarna, ansåg att stadsstyrelsens förslag var det yttersta möjliga som tomtägarna kunde gå med på. Han understödde därför stadsstyrelsens förslag. Fg C. A. Öhman (SFP) var kritisk i sin inställning till såväl kommittébetänkandet som stadsstyrelsens förslag. Ingen saneringen föreligger »då gamla, redan halvt förfallna gårdar kommer att stå kvar. . . . Det lönar sig bättre för gårdsägarna att hålla dem sådana de äro än att ersätta dem med nya» på grund av att tomterna efter saneringen endast skulle få bebyggas med mindre hus. Fg Öhman förblev dock ensam om sitt förslag att förkasta stadsstyrelsens förslag. De bägge vänstergrupperna förordade att kommitténs förslag skulle godkännas. Vid den efterföljande omröstningen föll rösterna 34 mot 26 för förstadsstyrelsens betänkande, som samlade samtliga närvarande borgerliga representanters understöd.

3. Tillsättande av en kommitté för uppgörande av ny byggnadsordning

Frågan om byggnadsrätten inträdde i ett nytt skede i och med den nya byggnadslagen av år 1958. Byggnadsförordningen 161 § stadgar att »inom

tre år från denna förordnings ikraftträdande skall stad för fastställelse underställa . . . byggnadsordning . . .³⁹ Nämnda termin utgick den 1 juli 1962. Stadsstyrelsen hade emellertid den 12 november 1959 tillsatt en kommitté som ägde avge förslag till ny byggnadsordning. På grund av den fastslagna terminen uppmanades kommittén överväga, huruvida begränsningen av byggnadsrätten kunde behandlas som en separat fråga.

Kommittén anförde i sitt svar⁴⁰ »att de nuvarande tomtexploaterings-talen är alltför stora». Dessutom är det en olägenhet att »hörntomt får bebyggas mera än mellantomt». Såsom maximal byggnadsrätt föreslogs exploaterings-talet 1.75. En lämping övre gräns för den tillåtna avvikelsen ansåg kommittén vara 25 %, vilket således innebar att tomtexploaterings-talet 1.4 skulle bli huvudregel.

Fastighetsnämnden ställde sig negativ till kommitténs förslag och hänvisade⁴¹ bl.a. till den »jämförelsevis korta tid» som förflutit sedan 1954, året då byggnadsrätten justerades. Byggnadsrätten för hörntomter kunde enligt nämndens åsikt inte bli densamma för såväl hörn- som mellantomter, då »hörntomternas skyldigheter i fråga om gatuunderhållet och -renhållningen är betydligt större».

Trots att fastighetsnämndens åsikt inte sammanföll med byggnadsordningskommitténs, avfattade stadsstyrelsen ändå sitt förslag i överensstämmelse med kommitténs åsikt.

4. Stadsfullmäktiges beslut om ytterligare begränsning av byggnadsrätten

Frågan om begränsning av byggnadsrätten visade sig vara en segsliten fråga och under debattens gång den 11 oktober 1961 fälldes i fullmäktige skarpa yttranden. Fastighetsdirektören J. A. Kivistö inledde diskussionen⁴² med att på förhand bemöta den kritik han sade sig tro att stadsstyrelsens förslag skulle möta. En begränsad byggnadsrätt medför en utspridning av bosättningen till periferin med större kostnader för staden i form av kommunaltekniska arbeten. Längre avstånd till stadscentrum innebär även längre resor till arbetet. Dessa invändningar bemötte stadsdirektören med att alla inom stadens gränser befintliga områden bebyggs i enlighet med stadsplanen, oavsett hur tätbefolkad stadskärnan är. Såsom ett vägande skäl till att frågan om byggnadsrätten ånyo aktualiserats, nämnde han vidare att dominansen av s.k. småbostäder (en- och tvårumslägenheter) tilltagit. I stadsdelarna 10—12 (Berghäll-Sörnäs) utgjorde dessa 66 procent av samtliga de bostäder som uppförts under åren 1955—1960.

Fastighetsnämndens ordförande Kaarlo Pettinen (saml.part.) anförde att en tätare bosättning i de stadsdelar som befinner sig nära

centrum kan motiveras med att parkeringsutrymmen inte krävs i lika stor utsträckning närmare stadscentrum som i längre bort belägna stadsdelar, på grund av att behovet kan anses vara mindre ju närmare stadskärnan bebyggelsen befinner sig. För att inte övergången till den begränsade byggnadsrätten skulle bli alltför våldsamt föreslog fg Pettinen en kläm, enligt vilken erforderliga verkställighetsåtgärder måtte vidtagas tidigast inom en månad räknat från denna dag. Fg Janne Hakulinen (soc.dem.opp.), en av fullmäktiges färgstarkaste personligheter, tolkade övergångsperioden på så sätt, att fastighetsägarna avser att begagna fristen till att lämna in så många byggnadsritningar som möjligt (»työntää mahdollisimman paljon näitä rakennuspiirustuksia sisään»). Det enda förslaget till skärpning av stadsstyrelsens förslag gjordes av fg Hakulinen, som önskade att effektivitetstalet måtte bibehållas oförändrat vid 1.4 utan rätt till överskridning med 25 procent.

Fg Leo I. Mattila (ffp) accepterade inte stadsstyrelsens förslag utan pläderade för en mängd ändringar, av vilka den viktigaste var, att saneringen skulle inskränkas till stadsdelarna 5 och 10—12. Dessutom föreslog han att effektivitetstalet skulle uppgå till 1.5 med prutmån uppåt med 25 och 50 procent för mellan- resp. hörntomter. (Stadsstyrelsens förslag: 1.4 utökat med 25 procent för såväl hörn- som mellantomter.)

Vid omröstningen ställdes först Mattilas förslag mot stadsstyrelsens förslag. Stadsstyrelsens förlorade vid omröstning genom uppstigning, men då på begäran upprepad omröstning genom namnupprop verkställdes, segrade det. Rösterna föll 38 mot 37, varvid majoriteten utgjordes av en enig vänsterfront och fem företrädare för de borgerliga grupperna. Vid omröstningen om effektivitetstalet och dess överskridande förkastades såväl Mattilas som Hakulinens förslag. Även Pettinens förslag om en övergångsperiod avsågs.

5. Strävanden att motarbeta begränsningen av byggnadsrätten

Stadsfullmäktiges beslut om att begränsa byggnadsrätten föranledde en del motaktioner. Sålunda inlämnades flera besvär. Dessa utgick närmast från fastighetsägarhåll. Motiveringarna i klagomålen sammanföll inte helt. I de flesta fallen ansåg sig de klagande ha lidit ekonomisk förlust genom att byggnadsrätten inskränkts.

Stadsstyrelsens ombudsmannabyrå anförde i sitt bemötande av besvären bl.a. att »tomtens teoretiska byggnadsrätt . . . icke kan anses vara en förvärvad rättighet. . . . Denna minskade byggnadsrätt kan icke heller jämföras med den tidigare gällande teoretiska byggnadsrätten . . .» Ombudsmannabyrån hemställde därpå om förkastande av besvären.

Vid sitt möte den 7 mars 1962 ansåg fullmäktige besvären obefogade. Länsstyrelsens i Nylands län beslut rörande besvären antecknades vid stadsfullmäktiges möte den 28 november 1962. Det framgick därvid att besvären förkastats.

Även inom fullmäktiges egen krets förekom strävanden att ändra beslutet av den 11 oktober 1961. Den 27 juni 1962 inlämnade fg Leo I. Mattila (ffp) jämte 38 andra fullmäktige en motion som bl.a. innehöll förslag om en höjning av exploateringsstalet från 1.4 till 1.6, vilket hade inneburit en ökning av byggnadsrätten med 14.2 %. Det bör observeras att utsikter till framgång förelåg, då majoriteten av fullmäktige undertecknat motionen.

Vid behandlingen i fastighetsnämnden godkändes motionen med de borgerligas röster mot vänsterns. Likväl förkastades initiativet av stadsfullmäktige den 23 januari 1963. Vid omröstningen fick motionen stöd av endast 31 fullmäktige medan inte mindre än 46 röstade för förkastande. Häri ingick hela vänstern samt 12 borgerliga representanter.

lögonenfallande är att en betydande omsvängning ägt rum inom det borgerliga lägret, då man jämför antalet av dem som undertecknat motionen med deras antal, som vid den avgörande omröstningen stödde motionen. Denna omsvängning var dock skenbar i det att den majoritet av fullmäktige som undertecknat motionen åstadkommits genom att flera suppleanter sällat sig till undertecknarna. Dessa suppleanter var sedan inte närvarande när den avgörande omröstningen i fullmäktige ägde rum.⁴³

V BOSTADSPOLITIKEN OCH DE SOCIALT EFTERSATTAS STÄLLNING

Samhällsgrupper som blivit föremål för speciell omtanke

1. Äldringarna

I relation till den ökade medellivslängden ökas antalet äldre såväl proportionellt som absolut sett. År 1950 fanns i Helsingfors 24 600 personer vilka uppnått 65 års ålder. Detta antal väntas vara mer än dubbelt större år 1970.⁴⁴

Denna ökning har gjort det motiverat att från stadens sida vidta åtgärder för att ordna denna befolkningsgrupps bostadsfråga. Denna verksamhet bedrivs längs två olika linjer med hänsyn till äldre förhållanden att reda sig på egen hand. Dels är det fråga om inkvartering i ålderdoms- eller vårdhem, i vilka äldre erhåller den vård de är i

behov av. Dels försöker man från samhällets sida anskaffa bostäder för sådana åldringar som reder sig på egen hand. Det är denna bostadspolitik som i det följande utreds.

Bostadspolitiken för de åldringars del, vilka reder sig på egen hand, bedrivs enligt två linjer. Dels är det fråga om inkvartering av åldringar i av staden uppförda («400-års») hem. Denna form av bostadspolitik vidtog år 1950. Då i dessa hem endast ett begränsat antal åldringar kan beviljas bostad, har det visat sig nödvändigt att nå även de åldringar vilka inte erhåller husrum i 400-årshemmen. För att underlätta dessa åldringars situation beslöt stadsfullmäktige i december 1963 att fr.o.m. den 1 mars 1964 utbetala bostadsbidrag till mindre bemedlade åldringar.

a. Helsingfors stads 400-års hem

I samband med stadens 400-års jubileum beslöt stadsfullmäktige vid sitt festplenum den 12 juni 1950 förbättra åldringarnas bostadsförhållanden genom att uppföra fyra fyravåningshus. Detta förslag omfattades av en enhällig fullmäktigeförsamling. Såsom villkor för att man skulle beredas rum i ett sådant hem krävdes att den sökande skulle ha uppnått 65 år och ha varit mantalsskriven i Helsingfors åtminstone under de 20 föregående åren. Därjämte krävdes att åldringen till sina själsförmögenheter och kroppskrafter var kapabel att gå iland med de dagliga göromålen.⁴⁵

Vid prövning av frågan hur förvaltningen av 400-års hemmen smidigast skulle ordnas ansågs det dock snart påkallat att omvandla 400-års hemmen till en stiftelse. Stadsstyrelsens förslag till stadgar för stiftelsen antogs i huvudsak i den föreslagna formen. Åldersgränsen som berättigar till inflyttning sänktes dock av fullmäktige från 65 till 60 år.

b. Beslut om erläggande av bostadsbidrag till åldringar

Tanken att utbetala bostadsbidrag åt åldringar är inte ny. Redan år 1949 tillsatte statsrådet en kommitté, under ordförandeskap av socialrådet Niilo M u s t a l a, med uppgift att undersöka frågan om underlättande av åldringarnas bostadssituation och den 9 maj 1962 tillsatte sociaministeriet en hyresutjämningskommitté under ordförandeskap av regeringsrådet Olof Ojala. Ingetdera av kommittébetänkandena har resulterat i några åtgärder från statens sida.

Helsingfors stads åtgärder i denna fråga vidtog den 14 mars 1962, då stadsstyrelsen tillsatte en kommitté, åldringarnas bostadskommitté⁴⁶, under ordförandeskap av stadsfullmäktiges första viceordförande Yrjö Rantala. Denna kommitté erhöi i uppdrag att i brådskande ordning uppgöra förslag

för att lösa bostadsfrågan för sådana mindrebemedlade åldringar, som inte var i behov av anstaltsvård. Kommitten föreslog att det ifrågavarande bostadsbidraget skulle utbetalas redan fr.o.m. den 1 januari 1963, och föreslog att ett anslag om 294 mmk skulle upptas i budgeten för nämnda år. Budgetförslaget upptog dock inget anslag för ändamålet, och i motiveringen heter det att så skett emedan »statsens deltagande är oklart och då praktiska undersökningar om genomförande av regleringen inte utförts.»⁴⁷

Åldringarnas bostadskommitté fortsatte sitt arbete in på år 1963 och den 21 maj avgav den sitt betänkande⁴⁸, vilket den 12 december av stadsstyrelsen gavs till fullmäktige. Betänkandet innehåller följande huvudpunkter:

- I Bidraget är avsett att utbetalas fr.o.m. den 1 mars 1964, »tills ett på statsunderstöd baserat bostadsbidragssystem för åldringar åstadkommes . . .»
- II Berättigad att erhålla bidrag är ensamstående åldring som fyllt minst 65 år och som erhåller full understödsdel av folkpension. Bidraget får utgöra högst 30 procent av hyresutgifterna. Därtill föreskrives bl.a. att hyran inte får överskrida den allmänna hyresnivå som av socialministeriet rekommenderas såsom skälig. För erhållande av hyresbidrag krävs ytterligare att sökanden bör vara huvudhyresgäst.

Även om ovannämnda villkor uppfylls, ges det omständigheter som medför att åldring inte medges rätt att erhålla bostadsbidrag. Detta är t.ex. fallet om sökanden »för ett supigt eller annars till den grad oregelbundet leverne» att det inverkar menligt på utkomsten.

Stadsfullmäktiges behandling av frågan ägde rum fredagen den 18 december 1963.⁴⁹ Diskussionen kom i huvudsak att kretsa kring fg Ehrnrooths tre ändringsförslag. Fg E h r n r o o t h föreslog att till personer utan andra inkomster än full folkpension skulle erläggas ett tillägg av högst samma storlek som ett normalt bostadsbidrag. Fg Ehrnrooths andra ändringsförslag gällde inrymmandet av underhyresgästerna i beslutet om bostadsbidrag. Detta ändringsförslag motiverades med de höga hyror underhyresgäster i regel nödgas erlægga. Det tredje ändringsförslaget gällde stipulationen om att den hyra åldringarna erlägger inte får överstiga den nivå socialministeriet finner skälig. Fg Ehrnrooth ansåg att den hyresnivå socialministeriet rekommenderar är för låg. På grund härav borde stadgandet ändras så att hyran inte a v s e v ä r t får överstiga socialministeriets rekommendation. Bland andra ändringsförslag må nämnas

fg Lempi L e h t o s (soc.dem.) förslag att bostadsbidraget för ensamstående åldring bör få uppgå till 40 procent av hyreskostnaderna.

Vid den påföljande omröstningen erhöll fg E h r n r o o t h s första förslag inte den erforderliga kvalificerade majoriteten. Rösterna föll 49—27. Det andra förslaget passerade däremot med röstsiffrorna 52—24. Även det tredje ändringsförslaget godkändes. Fg L e h t o s förslag om en höjning av procentsatsen för det maximala hyresbidraget erhöll endast 36 röster (vänstern + två företrädare för SFP), medan 40 fullmäktige motsatte sig godkännande.

c. **Lindring av bestämmelserna som berättigar åldringar till bostadsunderstöd**

Då det visat sig, att de bostadsbidrag, som staden temporärt beslutat ge åldringar inte ansökts i så stor utsträckning som man på förhand räknat med hade vårdnämnden föreslagit en uppmjukning av villkoren. Stadsstyrelsen hade å sin sida på grund härav föreslagit bl.a. en sänkning av åldersgränsen för den ena parten av bidragsberättigade äkta makar och ensamstående kvinnor till 60 år. Dessutom föreslogs sänkning av den tid sökanden varit bosatt eller mantalsskriven i Helsingfors från 20 till 15 år.⁵⁰

Vid behandlingen av ärendet den 2 december 1964 utspann sig en lång debatt och flera ändringsförslag gjordes i syfte att ytterligare uppmjuka bestämmelserna. Sålunda godkändes bl.a. ett förslag av fg E h r n r o o t h att ordet »ensamstående» skulle uteslutas för att möjliggöra hyresbidrag även till sådana åldringar, som exempelvis bor hos sina barn. Vidare godkändes ett förslag om sänkning av den tid sökanden bör ha varit bosatt i Helsingfors för att erhålla hyresbidrag till 10 år.⁵¹

2. **Vräkta och hemlösa**

Skyddsrum, baracker, s.k. gästhem och brödrahem och olika slag av natthärbärgen har under efterkrigstiden fungerat såsom provisoriska nödbostäder. Inkvarteringen i dessa har varit av betydande omfattning såsom framgår av tabell 4.⁵²

a. **Försök att minska boendet i skyddsrum**

Ett synligt tecken på att de hemlösas problem var brännbart är att stadsfullmäktige formellt på basen av fg C—A. Ö h m a n s (SFP) motion, den 13 juni 1951 godkände ett anslag för trähus åt invånare i skyddsrum.⁵⁴

Nämnda anslag hade i stadsstyrelsens betänkande⁵⁵ föreslagits bli 40 mmk, vilket belopp fullmäktige dock fann för litet.

Samma dag, den 13 juni, behandlades en av fg Y. E n n e (DFFF) m.fl. inlämnad interpellation om uppförande av bostäder för dem som bor i bomb-skydden.

Tabell 4: Bosättning i provisoriska nödboställen 1949—1961
(per antal övernattade dygn)

År	Skyddsrum och baracker		Samtliga natthärbärgen	
	Antal övernattade dygn	Genomsnitt per dygn ⁵³	Antal övernattade dygn	Genomsnitt per dygn
1949	366 563	1 004	680 763	1 865
1950	514 093	1 408	819 377	2 245
1951	505 429	1 385	824 094	2 373
1952	432 698	1 185	775 727	2 125
1953	446 010	1 222	792 034	2 170
1954	433 723	1 188	806 716	2 210
1955	—	—	852 446	2 335
1960	—	—	953 044	2 611
1961	—	—	926 520	2 538

Det antal fall, som finns upptagna under rubriken skyddsrum och baracker, representerar människor vilkas bostadsförhållanden i regel är de relativt sett sämsta.

Föredragningslistan för mötet upptog C-A. Ö h m a n s motion före E n n e s interpellation. Då bägge ärendena kretsade kring samma fråga, dvs. skyddsrumsbosättningen, kom diskussionen om Ö h m a n s motion även i praktiken att gälla den därpå följande interpellationen. Vid behandlingen av denna föreslog första undertecknaren Enne att en kommitté på fem medlemmar skulle tillsättas för att undersöka det i interpellationen angivna ärendet.⁵⁶ Detta förslag förkastades dock.

Under diskussionen gjordes en mängd förslag beträffande hur stort anslaget skulle vara. Dessa upptogs till omröstning i »storleksordning», dvs. det förslag som upptog det största anslaget underkastades först omröstning. Fg E n n e föreslog ett anslag på 140 mmk i tilläggsbudget för bostäder åt i skyddsrum bosatta personer. Förslaget erhöi endast den folkdemokratiska gruppens stöd. De i storleksordning följande anslaget hade gjorts av fg Väinö A h d e (soc.dem.) om att 60 mmk skulle anslås till trähus för vräkta och för i skyddsrum bosatta personer samt 60 mmk för s.k. våningshus. Förslaget godkändes med 42 röster mot 19, vilket innebar att den erforderliga kvalificerade majoriteten nåddes.⁵⁷ Dessutom bör nämnas att det vid nämnda möte även föreslagits att nya invånare inte längre skulle beviljas bostad i

skyddsrum i stället för de bortflyttade.⁵⁸ Förslaget antogs, vilket innebar början till slutet på skyddsrumsbosättningen.

Under perioden 1949—1962 gjordes talrika motioner för förbättrande av de bostadslösas situation. Här må endast nämnas fg v. *Martens* motion av den 10 februari 1954 om uppförande av bostäder åt hemlösa. Den 15 september samma år beslöt fullmäktige att staden skulle inköpa gården Lönnrotsgatan 12. Godkännandet av denna motion innebar de facto slutet på skyddsrumsbosättningen. Det visade sig möjligt att placera samtliga i skyddsrum bosatta personer i den inköpta gården. På grund härav upphör statistiken över i skyddsrum och baracker bosatta personer år 1954.

AVSLUTNING

Bostadslägets utveckling i Helsingfors

Såsom en bakgrund kan nämnas att bostadsläget i Helsingfors vid krigets slut var kritiskt. Nybyggnadsverksamheten hade legat nere. Vid bombardemang hade över 1 800 lägenheter gått förlorade,⁵⁹ vilket utgjorde ca 2 procent av hela bostadsbeståndet. Yttermera bör beaktas att Helsingfors hade att räkna med ett stort irreguljärt befolkningstillskott från Viborg och övriga till Sovjetunionen avträdde områden.

Den första uppskattningen av bostadsunderskottet verkställdes av kansli-rådet *Gunnar Modéen* år 1947.⁶⁰ Han utgick från att jämvikt på bostadsmarknaden rådde år 1938. Därefter beräknades att för varje år ett nytt bostadsunderskott uppstod genom att nettotillskottet på nya bostäder minskades från det bostadsbehov befolkningsrörelsen givit upphov till. Den flyttningsvinst som representerades av inflyttade familjer, änkor, änklingar och frånskilda ansågs såsom en faktor i befolkningsrörelsen som medförde nytt bostadsbehov, såsom även äktenskap mellan två ogifta. Tabell 4⁶¹ grundar sig på den ovan relaterade uträkningsprincipen.

Tabell 5: Underskottet på lägenheter 1949—1960

År	På grund av be- folkningsrörelsen uppkommet bostadsbehov	Nya lägen- heter (netto)	Under året upp- kommet över- el. underskott på lägenheter	Totalt under- skott på lägenheter
				31. 12.
1949	1 277	773	— 504	20 782
1950	1 928	1 068	— 860	21 642
1951	2 037	1 928	— 109	21 751
1952	2 699	3 896	+ 1 197	20 554
1953	2 287	2 439	+ 152	20 402

1954	2 391	3 846	+ 1 455	18 947
1955	2 915	4 078	+ 1 163	17 784
1956	2 786	4 545	+ 1 759	16 025
1957	2 605	5 016	+ 2 411	13 614
1958	2 252	5 414	+ 3 162	10 452
1959	2 172	5 019	+ 2 847	7 605
1960	1 864	6 051	+ 4 187	3 418

Tabellen visar en jämn förbättring av bostadsläget, framförallt under de senaste åren. Att bostadsunderskottet inte omedelbart minskade efter det att såväl staden som staten år 1949 börjat främja bostadsproduktionen, beror, på att utdelning av beviljade anslag inte omedelbart hinner avsätta konkreta spår. Därtill kommer att ARAVA-verksamheten tog fart först 1952.

Tabell 6: Ansökningarna till de i stadens regi uppförda husen ⁶² ⁶³

År	Antal ansökningar	Ansökningar per disponibel lägenhet
1950	4 105	7
1955	8 490	10
1960	9 665	11
1961	10 618	11
1962	10 123	13

Antalet ansökningar har stigit såväl absolut sett som även i förhållande till antalet disponibla lägenheter. Den bild ovanstående tabell ger avviker således från föregående uppställning, enligt vilken bostadsläget lättat, då underskottet på bostäder avtagit. Det bör dock beaktas att de trender nämnde tabeller utvisar, inte motsäger varandra. Det faktum att det totala underskottet på lägenheter minskar, innebär inte att skäliga bostadsanspråk för alla de invånare som är i besittning av bostad skulle kunna anses tillgodosedda. Härvidlag spelar även boendetätheten in. Då denna varierar, medför det att en lägre boendetäthet å andra sidan motsvaras av trångboddhet, vilket motiverar strävanden till bostadsbyte. Dyliga strävanden medför ett ökat antal ansökningar av bostäder i hus som uppförts i stadens regi.

C. Slutord

Ägnar man stadsfullmäktiges bostadspolitik en kritisk granskning, bör först och främst särskiljas faktorer som stadens myndigheter ej i nämnvärd grad kan rå på, samt faktorer som de facto har med kommunalpolitik att göra. Till den första gruppen hör levnadsstandarden, urbaniseringen,

nativiteten och äktenskapsrekvensen inom stadens befolkning m.m. Ett indirekt samband mellan stadens bostadspolitik och exempelvis urbaniseringsstrycket kan dock härledas. Varje lättnad i stadens bostadssituation leder till att staden utövar en större lockelse på personer som överväger att flytta in. För att råda bot på detta borde emellertid stadens bostadspolitiska åtgärder minimeras vilket i främsta rummet skulle drabba stadens egna innevånare. Detta gör att en dylik lösning av problemet är oantagbar.

Helsingfors stadsfullmäktige har följt en annan linje och strävat att med olika åtgärder hjälpa upp bostadssituationen i staden. Att detta även med fört ökat inflyttningstryck är ofrånkomligt.

Stadsfullmäktiges bostadspolitik kan bedömas ur olika synvinklar. Det kan anses att både den ena och den andra befolkningsgruppen blivit förfördelad. Att bevisa något i den vägen eller att komma med hållbar motargumentering är svårt. Att uppställa de olika befolkningsgrupperna i preferensordning är en värderingsfråga. Vad som är lättare att fastställa är att stadens möjligheter att överhuvud komma bostadsbehövande befolkningsgrupper till mötes genom att tillhandahålla tomtmark till överkomligt pris numera är starkt kringskurna på grund av otillräcklig tillgång på tomtmark. Här kan stadens styresmän kritiseras för bristande förutseende.

H Ä N V I S N I N G A R

¹ Det kan nämnas att allt sedan kommunalvalet 1953 har i samlingspartiets fullmäktiggrupp ingått några representanter för de Frisinnade. Fr.o.m. 1965 är de frisinnade 5 st.

² År 1959 utträdde 6 fullmäktige ur soc-dem.-gruppen och bildade en soc-dem. oppositionsgrupp vars numerär dock nedgick till 3 vid valen år 1960.

³ Avsnittat baserar sig på intervjuer med stadsstyrelseledamöterna fg Leo Backman samt fg Victor Procopé (SFP).

⁴ Uppgifterna tagna ur budgeterna för respektive år.

⁵ Av beloppet hade 200 mmk reserverats för bostäder åt vräkta.

⁶ Av beloppet hade 300 mmk reserverats för bostäder åt vräkta.

⁷ Av beloppet hade 500 mmk reserverats för bostäder åt vräkta.

⁸ Upptaget i tilläggsbudgeterna 1950—1952.

⁹ Helsingin kaupunginvaltuuston pöytäkirjat 1948 § 608. Stges möte den 8 december.

¹⁰ Plan för stadens och av staden bildade bolags allmännyttiga bostadsbyggnadsverksamhet godkändes av Stge den 13 april 1949.

¹¹ Helsingin kaupunginvaltuuston pöytäkirjat 1957—1963 budgetbehandlingarna för respektive år).

¹³ Helsingin kaupunginvaltuuston pöytäkirjat 1960. Stges sammanträde den 14 december. § 848.

¹⁴ Fg Janne Hakulinens (soc.dem.opp.) yttrande.

¹⁵ Från med senare hälften av 1950-talet utkristalliserade sig en borgerlig minoritetsgrupp omfattande 3—6 ledamöter med förankring närmast inom SFP. Denna grupp har vid ett antal omröstningar voterat med vänstern i bl.a. bostadspolitiska frågor.

¹⁶ Uttalande av fg Gustav Laurent (SFP). Hufvudstadsbladet den 11 maj. 1964.

¹⁷ Helsingfors Stges handlingar, Stns betänkande nr 1 1950.

¹⁸ Helsingin kaupunginvaltuuston pöytäkirjat 1950 I, Stges sammanträde den 12 januari, bilaga 1.

¹⁹ Helsingfors Stges handlingar 1950 ss. 15—17.

²⁰ Uppgifterna tagna ur statistisk årsbok för Helsingfors stad åren 1952, 1956—1963.

²¹ Uppgiften erhållen från fastighetskontorets stadsplaneavdelning.

²² Enligt uppgift av chefen för fastighetskontorets tomtavdelning, dipl.ing. Kalevi Korhonen.

²³ Fastighetsnämndens tomtavdelnings uppskattning.

²⁴ Avdras områdenas nuvarande invånarantal, 2 200, (statistisk årsbok för Helsingfors stad 1963 ss. 52—53) kommer man till att endast drygt 26 000 nya invånare kan beredas bostad. Dessutom bör beaktas, att befolkningssiffran i statistisk årsbok gäller folkräkningen år 1960. Den bör således detta nu vara väsentligt högre.

²⁵ Göres återigen avdrag för de personers del vilka från förut är bosatta på områdena (1960 = 8 000) fås att 34 000 nya invånare kan beredas bostad därstädes.

²⁶ Helsingfors stadsfullmäktiges handlingar 1955 s. 1013.

²⁷ Helsingfors stadsfullmäktiges handlingar 1955 s. 1013.

²⁸ Enligt vad arkitekt Esko Lehtonen vid fastighetskontorets tomtavdelning uppgav har staden sedan auktionsförrättningarna på Brändö åren 1959—60 inte sålt tomter på auktion.

²⁹ Stadsfullmäktiges handlingar 1958 ss. 599—603.

³⁰ Helsingin kaupunginvaltuuston pöytäkirjat 1958 § 571.

³¹ Se även Lauri Aho: Helsingin kaupungin tonttipolitiikka. KOP:n taloudellinen katsaus 4/61.

³² Helsingfors stadsfullmäktiges handlingar 1958.

³³ Stges tryckta handlingar 1958 II s. XLI.

³⁴ Kommittén, till vars ordförande valts bankdirektör C. A. Öhman konstaterade i sitt betänkande av den 6 februari 1958 att staden äger tomter vilka inte utnyttjas effektivt. Dessa tomter borde enligt kommitténs åsikt användas för uppförande av flervåningshus. Som en impuls av denna kommittés arbete föreslog fg Victor Procopé och C. A. Öhman i fastighetsnämnden, att fastighetsbyrån skulle ges i uppdrag att fullgöra en förteckning över ofullständigt utbyggda tomter (enligt uppgift av fg Victor Procopé). Ca 300 ofullständigt utbyggda tomter upptogs i förteckningen. Fastighetsnämnden verkställde även en inspektion av 42 tomter. Byggnaderna på 13 tomter befanns vara i så dåligt skick, eller så centralt belägna, att en uppmaning till tomtägarna att bebygga tomten av fastighetsnämnden ansågs motiverad.

³⁵ Asuntopolitiikka 2/61 s. 4.

³⁶ Asuntopolitiikka 2/53 s. 3.

³⁷ Stges handlingar 1954 s. 307.

³⁸ Helsingin kaupunginvaltuuston pöytäkirjat 1954 § 331.

³⁹ FFS 266/59.

⁴⁰ Stges handlingar, Stns betänkanden 1961 25/61 bilaga 1 s. 3.

⁴¹ Stges handlingar, Stns betänkande 1961 nr 25 bilaga 3.

- ⁴² Helsingin kaupunginvaltuuston pöytäkirjat 1961 § 667.
- ⁴³ Enligt uppgift av fg Victor Procopé.
- ⁴⁴ Helsingfors stad och dess förvaltning s. 102.
- ⁴⁵ Helsingfors stad och dess förvaltning s. 111.
- ⁴⁶ Kommittén upptog representanter ur samtliga fullmäktiggrupper.
- ⁴⁷ Stadsstyrelsens motivering till sitt budgetförslag för år 1963 s. LXXV.
- ⁴⁸ Uppslutningen kring betänkandet (ingår såsom bilaga till stadsstyrelsens betänkande nr 30/1963) var enhälligt.
- ⁴⁹ Helsingin kaupunginvaltuuston pöytäkirjat 1963. § 958.
- ⁵⁰ Helsingfors stadsfullmäktiges handlingar 1964 ss. 1035—1045.
- ⁵¹ Helsingin kaupunginvaltuuston pöytäkirjat 1964. Fullmäktiges sammanträde den 2 december 1964.
- ⁵² Statistisk årsbok för Helsingfors stad åren 1949—1963.
- ⁵³ Siffrorna erhållna genom att antalet överbattade dygn dividerats med 365.
- ⁵⁴ Helsingfors Stges handlingar 1951 s. 464.
- ⁵⁵ Helsingfors Stges handlingar 1951, Stns betänkande nr 18/51.
- ⁵⁶ Helsingin kaupunginvaltuuston pöytäkirjat 1951 § 420.
- ⁵⁷ Vid sitt sammanträde den 26 september 1951 fattade Stge uttryckligt beslut om att som invånare i tråhusen i främsta rummet antages i skyddsrum bosatta personer samt vräkta familjer med barn.
- ⁵⁸ Helsingin kaupunginvaltuuston pöytäkirjat 1951 § 419. Ledamöterna Ahde (soc.-dem.) och Päiväsalo (saml. part.) initiativtagare.
- ⁵⁹ Statistisk årsbok för Helsingfors stad 1947 s. 24.
- ⁶⁰ Gunnar Modeen: Bostadsbehovet i bostättningscentra. Social tidskrift 3—4/1947 ss. 95—105.
- ⁶¹ Statistiska månadsuppgifter för Helsingfors nr 9/1957 s. 232.
Statistiska månadsuppgifter för Helsingfors nr 5/1961 s. 170.
- ⁶² Statistiska månadsuppgifter för Helsingfors nr 7/1962 s. 179.
- ⁶³ För åren 1961—62 har uppgifterna erhållits direkt från bostadsfördelningskommissionen.

SUMMARY

On Constitutional Dictatorship

Kauko Sipponen

Not even in a constitutional state can the wielding of power be invariably confined to the limits prescribed in the constitution: under exceptional conditions, in cases of emergency, in a state of war or siege, and so on, it may prove necessary to increase the powers of the administrative authorities. Where this takes place directly on the basis of the provisions of the constitution, or at least on the basis of laws enacted in accordance with the constitution, «constitutional dictatorship» can be spoken of. In Schmitt's terminology, dictatorship tied up with the constitution is «commissarial» dictatorship. The commissary does not act on his own behalf, but on behalf of the body entrusting him with dictatorial powers, and these powers are tied up with the mandate of the body representing the sovereign people. In the Roman republic, dictatorship had the nature of commissarial dictatorship.

In all the Western democracies, the prerogatives of the head of state concerning cases of national emergency, state of war and state of siege have disappeared; thus, constitutional dictatorship is based on legislation, and parliament has control over the general provisions issued on the basis of dictatorship. This amounts to a clarification of the prerequisites, objects and means of the exercising of power. The importance of the delegation of legislative powers, in particular, has grown in importance in the sphere of emergency legislation.

In Finland, constitutional dictatorship rests upon constitution and empowering legislation. The Finnish constitution includes provisions concerning a procedure for so-called urgent constitutional amendment, making it possible to enact laws containing exceptions to the constitution with the same rapidity as ordinary laws. Hence, there is no need in Finland to resort to any emergency right theories: any temporary enlargement of the powers of the administrative authorities should be based on legislation.

Political Communication

Martti Noponen

The article gives a general survey of the manifestations of communication in political life, its forms of diffusion and its effects, and the problems encountered in the study of political communication. The vagueness characteristic of the concept is due to the fact that the forms of political communi-

cation are many and varied, and that it takes place on varied levels, so that the effects of various forms and media of communication are difficult to distinguish. Mass communication, where the communicator does not know in advance which particular individuals the communication will reach, has been investigated for a long time; in fact, the study of communication was long confined exclusively to the investigation of the effects of mass communication. Today the situation is different: no complete picture can be received of the problems of communication involved in, say, the election process, unless consideration is given to the forms of personal communication as well. The recent interest in the decisionmaking process, again, has brought to the foreground still another important aspect of political communication.

As a rule, various forms of communication complement one another. Thus, at present the most difficult research problems include those concerning the relationships between various forms and media of communication and those concerning the identification of the effects of these different forms in the communication flow. It has recently been discovered, in any case, that the influence of the election propaganda through the press is not as great as it was previously believed to be. One circumstance, in particular, has been found to limit the influence of this type of propaganda: voters only tend to read the newspapers representing political opinions compatible with their own opinions. Thus, this information does not reach the section of the electorate which could, in principle, be influenced, since this section is not interested in political information. It has been shown, on the other hand, that television is capable of influencing such individuals too. Nevertheless, certain individuals, the influentials, often affect the voting decisions most markedly in connection with so-called two-stage communication: the political information spread through the media of mass communication is transmitted by these individuals to the other members of their respective small-groups.

A point that has attracted increasing attention in recent times, alongside communication taking place in the ordinary direction, i.e., from the top downwards, is the feedback phenomenon; that is, the possibility that a means of communication can also reflect the reactions and wishes of the public. The spontaneous efforts of, say, various interest organizations to affect the resolutions made by decision-makers are a further instance of upwards-directed communication. Interaction between a number of political decision-makers or political parties, again, provides an example of political communication and its significance on the horizontal level.

The picture that can be formed of the part played by political communication in the decision-making process today is still more deficient than the picture formed of its influence on public opinion. Particularly in Finland no studies are available concerning, say, the kinds of communication that could be also conjectured to be effective in the upwards direction — that is, through which the decision-makers of the State could be influenced in such fields as, say, legislation, administration or foreign policy; nor are there studies indicating what kinds of factor affect the decision-makers' possibilities of receiving enough factual information in support of their decisions. The intensified information (or P. R.) services of various government departments and agencies, for instance, indicate that decision-making has also become increasingly dependent on the images one succeeds in creating of the endeavours concerned among the public.

The Role of a Communal Council Member

Voitto Helander

The article aims to illustrate the activity of the Communal (Municipal) Council as a representative and decision-making body, considering it against the behavioural background of the individual decision-maker, that is, the communal council member. A theoretical framework for the study was provided by an analysis of the role, attitudes and overt behaviour of the communal council member. The role of the communal council member was considered from two aspects: as a representative of various groups and interest on the council, and as a decision-maker wielding the supreme local power. In addition, an attempt was made to form a picture of the factors supposedly influencing the council member's career in local politics.

Use was made of the interview method. The sample studied consisted of all the members of the communal (or municipal) councils of the city of Turku, the market-town of Loimaa and the rural commune of Alastaro; the interviews took place during the early part of 1964. The members of these communal councils totalled almost a hundred (Turku 53 + Loimaa 23 + Alastaro 21 = 97). Thus, all the three types of Finnish commune (municipality) were included in the study; the purposive selection entailed that the sample did not meet the conditions necessary for statistical treatment. Use was made of comparative total analysis and two variables: the type of commune and, within each communal council, the bourgeois — socialist group-membership.

Certain differences were discovered in the attitudes and overt behaviour of the communal council members, depending on the type of commune and the bourgeois-socialist group-membership.

1. Even before their election, the ties of the communal council members with local self-government affairs and with the activity of political parties were closer than those of voters.

2. The municipal council members participate in the activities of various organizations and hold positions of trust within them more often than the rural council members do.

3. The representatives of the left have closer ties with political party organizations and the bourgeois representatives with non-political organizations.

4. The representatives of the socialist parties regarded themselves mainly as representatives of groups of people, whereas the bourgeois members considered the promotion of this or that case to be their principal task.

5. The differences between the parties in the acquisition of information and in the way the decisions were made known seemed to correlate with the coherence of the party organization: in the case of coherent mass parties, use was made of organizational channels more frequently than in the case of less coherent parties.

6. The importance of the communal council group-membership as a determinant of the behaviour of an individual council member increases — roughly speaking — in passing from the right to the left.

7. The differences between the types of commune are principally differences between urbanized and rural communities. This was indicated by

the «urban» character of the behaviour and attitudes of the market-town council members.

8. The differences between the political parties seemed to be based mainly on differences in the coherence of the party organizations, rather than on actual ideological differences.

Lenin — the Cicero of Marxism

Svante Kuhlberg

In the struggle for political power in society two methods have traditionally been employed: coercion or (and) persuasion. Being the verbal and psychological counterpart of coercion, persuasion has always played a prominent role in the shaping of society's political countenance.

The one to continue the tradition of classical rhetoric in Socialist Russia was Vladimir Ilyich Lenin; and he also founded the rhetoric of communism.

However, in the rhetoric of antiquity, a central place was occupied by questions of a primarily formal nature; that is, questions related to the style of speech and other kindred phenomena, rather than its content. Lenin's art of speaking was different in that respect. His rhetoric rested in the first place upon the content of speech, and stylistic formulation was relegated to a secondary place. The latter accompanied the structure of the former automatically, as it were, depending upon to whom and for what purpose he addressed his speech.

This is tantamount to saying that Lenin did not adhere slavishly to any prescribed rhetoric rules; and contrary to what was the case with the rhetoric of antiquity and, notably, the Middle Ages, he did not endeavour to subordinate his speech to any particular formulas. Quite the contrary, he made use, pragmatically, of the rhetoric rules with the object of reinforcing the content. Words were for Lenin a tool in the art of politics, a weapon in his revolutionary fight. It was mainly the communicative aspect of language that interested Lenin, as a dialectic and practical means for the attainment of political power.

It is wholly warranted to claim that Lenin's speech was one of the most effective and powerful instruments through which the Bolshevik Party succeeded in gaining hegemony over the competing parties and in persuading the masses to side with it both prior and after the October Revolution.

Hence, Lenin's rhetoric constitutes a most interesting research object, especially since it laid a foundation for the entire propaganda and agitation of Communism.

Nevertheless, the study of Lenin's rhetoric has so far been almost entirely neglected in West and East alike.

This paper is not intended as an exhaustive analysis of Lenin's rhetoric, which would merit a voluminous monograph; it merely seeks to outline Lenin's person, as a speaker, his rhetoric (i.e., his doctrine of propaganda and agitation), and his style of speech as a persuasion method.

The City Council and the Municipal Housing Policy in Helsinki, 1949—1963

Magnus Lemberg

The reason why just the City Council was made the subject of study was that all of the most important municipal policy decisions are dealt with by it, and thus it is there that the housing policy problems of various sectors converge. In the article, housing policy is subdivided into (a) financing policy, (b) city planning, (c) building lot policy, (d) clearance, and (e) the social aspects of housing policy.

The appropriations for the promotion of housebuilding were regarded as the chief financing policy criterion for the housing policy of the Council. Regarding the question of the appropriations for housing, a rather clear-cut division into the «bourgeois» and the socialist members of the Council is discernible. The former have as a rule given their support to the City Board's budget proposals, whereas the socialist groups have demanded increased appropriations. As the bourgeois groups were in majority throughout the period under consideration, the appropriations were, as a rule, made in accordance with the budget proposals.

One possibility for the alleviation of the housing situation without burdening the budget is that the City undertakes to stand surety for housing loans. A resolution to this effect was made in 1950.

What possibilities the City will have to pursue housing policies in the future will depend in a high degree on the availability of building lots. At present the City areas suitable for housing purposes are almost fully exploited, and thus it would be an urgent task for the City to acquire, through purchase or incorporation, additional land outside the present City boundaries.

One reason for the high cost of housing is the price of building lots, which tends to rise as the shortage of land suited for building lots increases. Sharp criticisms have been made of the auctioneering procedure applied by the City in certain instances: this has entailed that the law of supply and demand has determined the building lot prices. Because of these criticisms, the City has not sold building lots by auction since 1960.

Clearance (i.e., imposition of constraints on building rights) constituted a first-rate issue of contention between the representatives of property-owners and the left. On two occasions (1954 and 1961) the City Council passed resolutions amounting to limitation of the building rights.

Alongside the questions concerning ordinary housing policy, the City Council dealt with the housing problems of the elderly and the persons without dwellings. As regards the elderly, homes for the elderly were founded; and (1963) the City Council made a decision concerning the payment of housing allowances to old persons of small means.

During the post-war period a large proportion of those lacking a dwelling were accommodated in air-raid shelters. This has no longer been the case since 1954, after the City Council made a decision on the construction of wooden houses and the purchase of a property for the purpose. Nevertheless, a large proportion of those lacking dwellings continue to be accommodated

in various provisional lodging quarters. Thus, the problem of those without dwellings continues to be acute.

In assessing the housing policy pursued by the City Council it is possible to maintain that this or that group of inhabitants has been wronged. Here, however, one has to do with value judgments. What is easier to establish is that the City's possibilities of pursuing positive housing policies in general, through ensuring the availability of building lots at reasonable prices, are narrowly circumscribed at present because of a shortage of land suited for housing purposes. On this point the leaders of the municipal affairs can be accused for a lack of foresight.

VAALITAPAHTUMIEN TARKASTELUA

Toimittaja Tuomo Martikainen

C E Y L O N

Maaliskuu 1965

Ceylonin kuudensia parlamenttivaaleja seurannut hallituksenvaihdos vahvisti jälleen tämän yli kymmenen miljoonan asukkaan saarivaltion asemaa jonkinlaisena englantilaisen parlamentaarisen järjestelmän mallivaltiona Aasiassa. Ceylonin johtavien puolueiden hallituskaudet ovat itsenäisyyden aikana olleet suunnilleen yhdeksän vuoden pituisia, ja hallituksenvaihdokset ovat sekä vuonna 1956 että vuonna 1965 sujuneet suhteellisen vaivattomasti. Vuonna 1956 Ceylonia maan itsenäistymisestä lähtien hallinnut *United National Party* (UNP) joutui luopumaan vallasta *Sri Lanka Freedom Partyn* (SLFP) murskaavan vaalivoiton johdosta. Tänä vuonna SLFP kärsi vuorostaan maaliskuun 22. päivän vaaleissa selvän tappion UNP:lle, joka ei kuitenkaan saanut ehdotonta enemmistöä. Tähän vaalitappioon katkesi ainakin toistaiseksi maailman ainoan naispääministerin, rouva Sirimavo *Bandaranaiken* virkaura.

Ceylonin poliittiselle järjestelmälle on luonteenomaista puolueiden ja puoluejärjestelmän varsin myöhäinen synty sekä puoluejärjestelmän hajanaisuus. Siirtomaakaudella ei maassa vielä ollut poliittisia puolueita eikä varsinaisia poliittisia joukkoliikkeitä. Ainoa poikkeus oli S.W.R.D. *Bandaranaiken* 1930-luvulla perustama singhaleesien nationalistien liike *Sinhala Maha Saba*. Ensimmäiset poliittiset puolueet syntyivät vuoden 1947 vaalien kynnyksellä. *Bandaranaiken* liike yhtyi silloin D. S. *Senanaiaken* johtamaan UNPhen, mutta neljä vuotta myöhemmin *Bandaranaike* kuitenkin erosi UNP:sta ja perusti *Sri Lanka Freedom Partyn* eli Ceylonin vapauspuolueen, joka siitä lähtien on ollut UNP:n tärkein vastustaja ja joka vuonna 1956 valtasi 40 silloisen parlamentin 95 paikasta.

Bandaranaiken johdolla SLFP ajoi vuosina 1956—59 voimakkaasti singhaleeseja suosivaa politiikkaa, mikä vei suurimman vähemmistöryhmän tamilit jyrkkään oppositioon (Singhaleeseja on noin 70 % ja tamileja 21 % väestöstä). Kiristynyt poliittinen ilmapiiri johti vuonna 1958 laajoihin väkivaltaisuuksiin ja seuraavana vuonna pääministeri *Bandaranaiken* murhaan. Murha-

tun lesken, rouva Sirimavo Bandaranaiken johdolla SLFP saavutti vuoden 1960 vaaleissa ehdottoman enemmistön. Puolueen sisäinen hajanaisuus esti kuitenkin tehokkaan hallituspolitiikan noudattamisen, ja rva Bandaranaiken yhteistyö vasemmistopuolueiden kanssa ei herättänyt vastustusta ainoastaan UNP:n vaan myös hänen oman puolueensa oikeistosiivellä. Vasemmistopuolueiden lietsomat lakot synnyttivät taloudellista sekasortoa, ja UNP vastusti voimakkaasti hallituksen kansallistamispolitiikkaa. Öljy-yhtiöiden kansallistaminen johti Yhdysvaltojen taloudellisen avun päättymiseen, ja siteiden solminen itäryhmän maihin, erityisesti Kiinaan, herättivät epäilyksiä sitoutumattomuuteen pohjautuvan ulkopoliitiikan jatkuvuudesta. Elinkustannusten nousun ja välttämättömyystavaroiden puutteen aiheuttama tyytymättömyys purkautui laajoina lakkoliikkeinä vuonna 1964. Tässä tilanteessa rva Bandaranaike laajensi hallitustaan kahteen pieneen vasemmistopuolueeseen lukeutuvilla ministereillä, joista huomattavin oli valtionvarainministeriksi nimitetty *Lanka Sama Samaja Partyn* (LSSP) johtaja N. M. Perera. Uusi kokoomushallitus sai heti vastaansa maan lehdistön, tärkeimmät oppositiopuolueet sekä oikealta että vasemmalta samoin kuin vaikutusvaltaiset buddhalaisjärjestöt. Rouva Bandaranaikea syytettiin ennen kaikkea lehdistön vapauden tukahduttamisyrityksistä, uskonnonvastaisesta politiikasta sekä liiallisesta marxilaisuudesta. SLFP:n omassa piirissä tapahtunut repeämä aiheutti joulukuussa 1964 hallitukselle epäluottamuslauseen lehdistön asemaa koskevassa kiistassa.

Hallituksen lehdistölait sisältyivät SLFP:n vaaliohjelmaan jo vuonna 1960. Toisaalta oli kysymys kurinpidollisen elimen perustamisesta valvomaan riippumatonta lehdistöä, toisaalta maan suurimman lehtiyhtymän kansallistamisesta. Kun hallitus viivytteli parlamentin hajottamista ja uusien vaalien julistamista, pääministeriä syytettiin diktatuurihaaveista. Toisaalta väitetään viivytyksen aiheutuneen tällaisissa tapauksissa välttämättömistä neuvotteluista astrologien kanssa sopivan vaalipäivän löytämiseksi.

Vaaleja edeltänyt vaalitaistelu oli kiivain ja katkerin Ceylonin itsenäisyyden aikana. Oppositio keskitti propagandansa ensi sijassa rva Bandaranaiken diktatorisiin otteisiin ja läheiseen yhteistyöhön kommunistimaiden kanssa. Buddhalaisten munkkien propaganda kohdistui erityisesti hallituksen uskonnonvastaisiin toimenpiteisiin ja vasemmistolaisuuteen yleensä, mutta myös maassa raivonnutta hirmumyrskyä käytettiin vaalitaistelussa todisteena siitä, että rva Bandaranaike oli kääntänyt jumalten vihan Ceylonia vastaan. Tämä perinteellisten uskomusten ja toisaalta uudenaikaisten aatteiden sävyttämä vaalipropaganda johti SLFP:n selvään vaalitappioon. Yllättävin piirre oli miljoonan uuden äänestäjän kääntyminen suurelta osalta UNP:n puoleen, vaikka SLFP oli toteuttanut äänioikeuskäräjän alentamisen 18 vuoteen UNP:n vastustuksesta huolimatta. Nuorten äänestäjien piirissä vallitseva työttömyys lienee vaikuttanut voimakkaimmin hallitusta vastaan.

Vaalien tulokset muodostuivat seuraaviksi:

	Edustajapaikkoja	
	1965	1960
United National Party	66	30
Sri Lanka Freedom Party	41	75
Federal Party	14	16
Lanka Sama Samaja Party	10	12
Sri Lanka Freedom Socialist Party	5	2
Communist Party	4	4
Tamil Congress Party	3	1
People's United Front	2	5
Muut	6	6

Puolueiden suuri lukumäärä paljastuu jo oheisesta asetelmasta. Puolueista *Federal Party* ja *Tamil Congress Party* ovat tamilivähemmistön puolueita, SLFSP syntyi vasta näiden vaalien alla entisen demokraattisen puolueen sekä edustajainhuoneen puhemiehen C. P. de *Silvan* johdolla SLFP:sta eronneiden edustajien liittyessä yhteen. Puolueiden lukumäärästä huolimatta kaksi suurinta puoluetta on sekä 1960 että 1965 saanut yhteensä kaksi kolmannelta annetuista äänistä. SLFP:n kannatus on peräisin pääasiassa maaseutuväestön piiristä, UNP edustaa lähinnä maaseudun tilanomistajia sekä kaupunkien keskiluokkaa. Näistä kahdesta puolueesta UNP on selvästi konservatiivisempi ja enemmän länteen suuntautunut.

Koska mikään puolue ei saanut vaaleissa ehdotonta enemmistöä, vaalien jälkeisinä päivinä käytiin kuumeisia neuvotteluja kokoomushallituksen muodostamisesta. Rouva Bandaranaike ei kuitenkaan onnistunut yrityksissään säilyttää valta vasemmistokokoomuksen käsissä, sillä useimmat puolueet antoivat tukensa UNP:n D. Senanaiakelle. Maaliskuun 25. päivänä muodostetussa hallituksessa on 12 UNP:n, 3 SLFSP:n edustajaa sekä yksi ministeri FP:sta ja PUF:sta. Uusi hallitus tulee epäilemättä jatkamaan maan sitoutumatonta ulkopolitiikkaa; ilmeisesti suhteet Yhdysvaltoihin palautuvat entiselleen, mutta Kiinaan nähden omaksutaan varovaisempi asenne. Sisäpolitiikka tulee todennäköisesti olemaan konservatiivisempaa kuin edeltävän hallituksen, mutta kansallistamistoimenpiteitä tullaan tuskin purkamaan. Tamilivähemmistöä edustavan FP:n osallistuminen hallitukseen on jo johtanut tamilin palauttamiseen virkakieleksi tietyillä seuduilla. Ilmeisesti suunnanmuutoksen suurimmaksi kysymysmerkiksi jää ainakin toistaiseksi se, miten suuren vaikutusvallan buddhalaisjärjestöt saavat palkkioksi avustaan vaalitaistelussa.

Pentti Halme

C H I L E

Maaliskuu 1965

Chile poikkeaa useimmista Latinalaisen Amerikan valtioista kahdessa suhteessa: armeija on jo pitkään ollut erillään politiikasta ja maassa on verraten

vahva keskiluokka. Monet keskiluokan tukemat puolueet ja poliitikot ovat kuitenkin valtaan päästyään harjoittaneet vanhoillista politiikkaa, mikä on antanut virikkeitä jyrkille vasemmistolaisille aatteille.

Vuoden 1964 syksyllä Chilen sisäpoliittinen tilanne oli sellainen, että vasemmistolla tuntui olevan hyvä tilaisuus saada oma miehensä presidentiksi. Tällöin oikeistopuolueet luopuivat omista ehdokkaistaan ja ryhtyivät kannattamaan keskustan ehdokasta, pienehkön kristillis-demokraattisen puolueen johtajaa Eduardo *Freitää*. Syyskuun vaaleissa Frei saavuttikin Chilen historian suurimman voiton.

Mutta kun Frei presidenttinä yritti toteuttaa uudistuksia, kolme oikeistopuoluetta selitti kannattaneensa häntä vain estääkseen vasemmistolaista ehdokasta voittamasta. Kun näillä kolmella puolueella oli enemmistö sekä senaatissa että edustajainhuoneessa, uudistusohjelma kuivui kokoon.

Kun kolmella oikeistopuolueella oli kongressin 192 paikasta (edustajainhuone 147 ja senaatti 45) hallussaan 110 ja kristillis-demokraateilla vain 33 paikkaa, oikeisto lähti turvallisin mielin maaliskuun 7 päivänä 1965 pidettyihin parlamenttivaaleihin, joissa valittiin edustajainhuone kokonaan uudelleen sekä 21 senaattoria. Vaaleissa tapahtui kuitenkin yllätyksellinen maanvyörymä: Frein johtamat kristillis-demokraatit saivat noin 2.3 miljoonasta äänestä 43 prosenttia. Edustajainhuoneeseen puolue sai 82 edustajaa ja senaattiin 13. Ensimmäisen kerran 124 vuoteen jollakin puolueella on Chilen parlamentissa absoluuttinen enemmistö.

Vanha parlamentti hajaantui vasta toukokuussa, joten Frei ei vielä ole päässyt hallitsemaan enemmistönsä turvin. Jos hän pystyy toteuttamaan kunnianhimoisen uudistusohjelmansa, chileläisen keskustapolitiikan saavutukset saattavat heijahtua myös muualle Latinalaiseen Amerikkaan.

Edustajapaikkojen jakaantuminen 7. 3. 1965 valitussa ja entisessä kongressissa:

Puolue	Edustajainhuone		Senaatti	
	Nyt	Ennen	Nyt	Ennen
Kristillisdemokraatit	82	23	13	7
Radikaalit	20	40	10	13
Kommunistit	18	15	3	4
Sosialistit	15	13	7	7
Liberaalit	6	26	5	9
Konservatiivit	3	17	2	4
Kansalliset Demokraatit	3	12	1	—
Muut	—	1	4	3

Jaakko Okker

I R L A N T I

Huhtikuu 1965

Irlannin (Eiren) oireachtas eli parlamentti on kaksikamarinen. Senaatin 60 jäsenestä eräät nimitetään, toiset taas valitaan monimutkaisen korporatiivisen järjestelmän puitteissa. Poliittisesti tärkeemmän dailin eli edustajainhuoneen 144 jäsentä valitaan yleisin välittömin vaalein. Vaalikausi on korkeintaan viisi vuotta; kun edelliset vaalit pidettiin 1961, uusia vaaleja ei välttämättä olisi tarvinnut pitää ennen kuin 1966. Viime maaliskuussa pääministeri Sean F. Lemass kuitenkin hajotti alahuoneen. Ilmeisenä tarkoituksena oli uusissa vaaleissa vahvistaa hallitsevan Fianna Fail -puolueen asemaa. Sillä oli edustajainhuoneessa 70 paikkaa, joten hallituksen asema oli äänestyksissä riippuvainen eräiden puolueisiin kuulumattomien vapaa-mielisten edustajien tuesta.

Huhtikuun alussa pidetyt vaalit eivät kuitenkaan täysin vastanneet pääministerin ja hänen puolueensa odotuksia. Tulokset muodostuivat seuraaviksi:

Puolue	Edustajia 1965	Edustajia 1961
Fianna Fail	72	70
Fine Gael	47	47
Labour	22	16
Riippumattomat	3	11

Hallituspuolue voitti kylläkin kaksi paikkaa, mutta kun sitä aikaisemmin kannattaneet vapaamieliset riippumattomat jäivät valitsematta, hallituksen asema ei juuri ole sen vahvempi kuin ennenkään.

Vaaleja on yleisesti pidetty nykyaikaisen politiikan ja vanhojen asenteiden välisenä kamppailuna. Irlantihan on kauan ollut Euroopan köyhimpiä maita, ja toimeentulon epävarmuus on pakottanut miljoonat jättämään Vihreän saaren; kun Irlannin tasavallassa on nykyisin noin 2,8 miljoonaa asukasta, niin Yhdysvalloissa asuu ainakin 6,5 miljoonaa irlantilaista ja Kana-dassakin noin miljoona. Vielä 1937 tapahtuneen itsenäistymisen jälkeenkin siirtolaisuus jatkui, sillä maa ei pystynyt tarjoamaan riittäviä mahdollisuuksia asukkailleen. Vasta 1950-luvun lopulla pantiin alulle suurisuuntainen taloudellinen uudistusohjelma, jonka toteuttamisessa »Mister Suunnitel-maksi» kutsutulla pääministeri Lemassilla on merkittävät ansiot. Taloudellisen kasvu onkin ollut verraten nopeaa, ja vuotuinen siirtolaisuus on laskenut noin 50 000 hengestä 15 000 henkeen. Myönteinen kehitys on kuitenkin synnyttänyt uusia ongelmia: asunto- ja koulupulaa, työllisyyspulmia ja muita tyypillisiä kasvuvaikeuksia. Näiden ongelmien ratkaiseminen vaatii suuria ponnistuksia, mutta tähän asti monet irlantilaiset poliitikot ovat olleet

kiinnostuneempia Isolle-Britannialle kuuluvan Ulsterin tulevaisuudesta kuin varsinaisen Irlannin taloudellisista ja sosiaalisista pulmista.

Huhtikuun vaaleissa nimenomaan sosiaaliset kysymykset olivat kuitenkin voimakkaasti esillä. Ja kun aikaisemmin on ollut tapana valita samat edustajat kerran toisensa jälkeen — ja heidän kuoltuaan heidän leskensä — niin nyt dail sai suojiinsa runsaasti uusia kasvoja. Työväenpuolueen menestystä taas voidaan pitää merkinä siitä, että englantilaisia vastaan käydyin pitkälisen kamppailun aikana muodostunut puoluejako on saamassa uusia piirteitä.

Jaakko Okker

R H O D E S I A

Toukokuu 1965

Rhodesia on ainoa vuoden 1964 alussa hajonneen Keski-Afrikan liittovaltion osista, joka ei ole vielä saavuttanut itsenäisyyttä. Pääsyynä tähän tilanteeseen on se, että tämän taloudellisesti melko kehittyneen maan asioista päättävät pienen valkoisen vähemmistön edustajat. Englantilaista alkuperää oleva väestö käsittää vain noin 220 000 henkeä maan väkiluvun lähetessä neljää miljoonaa.

Maan 46-vuotiaan pääministerin «Rhodesian rintaman» johtajan Ian Smithin ensisijaisena poliittisena päämääränä on ollut maansa mahdollisimman pikainen itsenäistäminen. Tärkeimpänä syynä tähän on ollut eliminoida Englannin labour-hallituksen mahdollisuudet puuttua maan rotupoliitiikan hoitoon afrikkalaisen ja muun ei-valkoisen väestön hyväksi. Tiellä tarpeen vaatiessa suoritettavaan yksipuoliseen itsenäisyydenjulistamiseen, UDI:n (Unilateral Declaration of Independence) tarvittiin vähäisen valkoisen opposition vastustamat ja afrikkalaisten boikotoimat vaalit.

Toukokuun alussa suoritettujen Rhodesian vaalien tulos oli täysin odotettu: pääministeri Ian Smithin kannatusta valkoisen vähemmistön keskuudessa ei näet ollut syytä epäillä. Smithin puolue voitti ns. A-luokan 50:stä paikasta peräti 49, viimeisen paikan mennessä oppositiohenkiselle riippumattomalle tri Ahrn Palleylle. Afrikkalaisten nationalistijohtajien julistaman äänestysboikotin johdosta 108 000 äänestäjän joukkoon sopi vain 12 000 tietyt kvalifikaatiot täyttävää ei-valkoista, joilla oli tilaisuus äänestää 15:sta ns. B-luokan paikasta. Näitten paikkojen merkitys on nyt entisestäänkin pienempi johtavan valkoisen puolueen hallitessa ratkaisevaa 2/3 enemmistöä kokonaisuudesta.

Koska pääministeri Smithillä on takanaan lähes koko valkoisen äänestäjäkuntansa kannatus pyrkimyksissään itsenäisyyteen ilman mitään ehtoja, pääministeri Wilson on oikeastaan vaikeammassa asemassa kuin rhodesialainen virkaveljensä. Sekä Kansainyhteisömaiden omaksuman ehdottoman

kannan että oman puolueensa vuoksi Wilson ei voisi paljonkaan tinkiä lupauksistaan pakottaa valkoinen Rhodesia tarkistamaan ei-valkoisten poliittisia oikeuksia itsenäisyyden hintana. Mutta onko taloushuoliensa kanssa painiskelevalla labour-hallituksella varaa käytännössä ryhtyä taloudellisten ja sotilaallisten painostuskeinojen käyttöön? Rhodesian tuotteiden korvaaminen Englannin markkinoilla tuskin on ongelma, mutta varakkaiden valkoisten rhodesialaisten ostokyky merkitsee jo enemmän. Ja kun otetaan huomioon Rhodesian armeijan ja ilmavoimien Brittein saarilta tekemät hankinnat, ovat tosiseikat vielä painavampia. Suoranaiseen sotilaalliseen painostukseen on vieläkin vaikeampi uskoa.

Jos sen sijaan Zambia ryhtyy toteuttamaan uhkauksiensa mukaista politiikkaa Rhodesiaan UDI:n hetkellä, muuttuu tilanne Englanninkin kohdalla tiettyssä määrin. Mikäli Kaunda ryhtyy näet afro-aasialaisissa maissa laajaa kannatusta saavaan sanktio-toimintaan Smithin hallitusta vastaan, saa hän puolestaan varautua toimenpiteisiin, jotka saattavat hänen oman maansa taloudellisen kriisin partaalle. Tällainen tilanne todennäköisesti pakottaisi Wilsonin jonkinlaisen konkreettisen toiminnan tielle.

Se ajanpeluu, joka on käynnissä toisaalta Kansainyhteisön konferenssin ja toisaalta keskikesällä korjattavan Rhodesian tupakkasadon vuoksi, voi tuskin kuitenkaan jatkua loputtomasti. Tähän asti ovat Rhodesian afrikkalaiset nationalistit luottaneet Wilsonin lupauksiin ja YK:n päätöslauselmiin. Mutta jos Smith onnistuu toimissaan Etelä-Afrikan auliin tuen turvin, uusien levottomuuksien leimahtamista tuskin voidaan välttää. Mustien nationalistipuolueiden ZAPU:n (Zimbabwe African People's Union) ja ZANU:n (Zimbabwe African National Union) johtajat ovat joko vankiloissa tai maanpaossa. Mutta ZAPU-johtajan Joshua Nkomon ilmoituksella, jonka mukaan UDI merkitsisi avointa rotusodan julistamista, on kaikesta huolimatta oma painavuutensa. Hallituksen joukkojen parempi koulutus voisi näet merkitä vain sotatilanteen pitkittymistä sekä mahdollisesti myös sen laajentumista muihinkin mantereeseen »valkoisiin» valtioihin.

Vaikka näyttää siltä, ettei Ian Smithin politiikkaan kuulu tinkiä jyrkistä periaatteistaan Rhodesiaa itsenäistäessään, on periaatteessa mahdollista, että hän haluaa vielä välttää lopullista välirikkoa Lontoon kanssa. Kompromissimahdollisuuksia voisivat olla afrikkalaisten B-paikkojen määrän lisääminen parlamentissa sellaiseen lukuun, että ne muodostaisivat ratkaisevan kolmanneksen perustuslainmuutoksien varalta tai toisaalta B-luokan äänestäjien kvalifikaatioiden laskeminen syrjityn väestön pääosan tulevaisuudentoiveiden herättämiseksi. Tämän pidemmälle ollaan Salisburyssä tuskin valmiita menemään. Vaikka aloite siis ainakin tätä kirjoitettaessa on rhodesialaisissa käsissä lopullisen valtiomiesratkaisun tekeminen jää ilmeisesti kuitenkin Lontoolle.

Erkki Hatakka

NAKÖPIIRISSA — I SYNFALTET

LUKUVUONNA 1963—64 HYVÄKSYTYT

YLEISEN VALTIO-OPIN LISENSIAATTITUTKIMUKSET

ÅBO AKADEMI

Holmqvist Bengt: Thomas Mann som politisk författare.

Laine Pekka: Förenta Staternas och Storbritanniens attityder till erkännandet av Kina och till Kinas representation i Förenta Nationerna.

Politiikan viime numerossa julkaistuun valtio-opin pro gradu- töitten luetteloön lisätään: Åbo Akademi, *Myntti Pär*, Tidningspressen i Åbo valpropaganda inför kommunalvalen 1956 och 1960.

TOIMITUKSELLE SAAPUNUTTA KIRJALLISUUTTA

Karisto:

Jouko Siipi: Luopumisen aika. 273 s. Hämeenlinna 1965.

WSOY:

Reino Kuuskoski — Arno Hannus: Kunnallislaki. 700 s. Porvoo 1965.

Paavo Kortekangas: Kirkko ja uskonnollinen elämä teollistuvassa yhteiskunnassa. 371 s. Porvoo 1965.

Herman Finer: Sairaanhoidon hallinnosta. 389 s. Porvoo 1965.

KOTIMAISEN KIRJALLISUUDEN TARKASTELUA

PROBLEMS IN FINNISH LOCAL GOVERNMENT

by Sven Lindman (editor)

Meddelanden från Institutet för Samhällsforskning upprätthållet av Statsvetenskapliga fakulteten vid Åbo Akademi nr 28. Ekenäs 1964. 85 s.

Prof. Sven *Lindmanin* toimittamana on hiljattain ilmestynyt Suomen paikallishallintoa esittelevä yllä mainittu teos. Kirja koostuu viidestä artikkelista, joista ensimmäisen, johdattelevan, on kirjoittanut teoksen toimittaja kohdistuen huomionsa muuttuvan yhteiskunnan paikallishallinnon ongelmiin. Neljän muun artikkelin tekijöistä on kaksi käytännön kunnallishallintomiestä, kunnanjohtajat Bengt *Stenwall* ja K.-J. *Brunström*, sekä kaksi akateemista opettajaa, Tore *Modeen* ja Magnus *Kull*. *Kuntien yhteistoimintaa nykypäivän Suomessa* käsitellessään Bengt *Stenwall* hahmottelee pääpiirteittäisen kuntien yhteistoiminnan kehityslinjan viime vuosisadan kunnallisetuksista vuoteen 1961, jolloin kuntien yhteistoiminta kunnallislain uusilla säännöksillä viimeksi saatettiin ajan vaatiman kehityksen tasalle. Vuoden 1962 alusta lähtien kunnat ovat KunL:n uuden 7. luvun 136 §:n mukaan voineet perustaa yhteistoimintansa sopimuksiin, kuntien edustajainkokouksiin ja kuntainliittoihin. Kun merkittävä osa julkisista hallintotehtävistä hoidetaan Suomessa nykyisin kuntien yhteistoiminnan puitteissa, erityisesti lakisääteisten ja niihin verrattavien kuntainliittojen toimesta, ja siinäkin tapauksessa, että ylemmänasteinen itsehallinto saatettaisiin voimaan, jäisivät kuntien yhteistoimintaa koskevat säännökset jokseenkin saman sisältöisiksi kuin miksi ne muutoinkin olisi saatettava, ei ole syytä vaieta myöskään järjestelmän epäkohdista. Kuntainliittojärjestelmä on yleismaailmallinen ilmiö, ja useimmissa Euroopan maissa kuntainliitot palvelevat kuntien yhteisiä toisarvoisia tehtäviä. Näyttää ilmeiseltä, että meillä järjestelmä kehittyy yhä raskaammaksi ja monimutkaisemmaksi, ellei iskusanaksi tule *kokoaminen*. Kuntien yhteistoimintaa ennakoitaessa olisi hallintojärjestelmän esteetön rönsyileminen kyettävä hillitsemään, ennen kaikkea koordinoimaan toiminnallisesti. Kuntien yhteistyö on puoltanut toki hyvin paikkaansa poliittisessa järjestelmässämme. Sen ansioksi on suurelta osin luettava mm. terveydenhuoltomme nykyinen korkea taso. Vastaisuudessa sille löytyy varmasti uusia tehtäviä yhteiskuntasuunnittelua toteutettaessa.

Esittäessään *muutamia näkökohtia kuntien yhdistämisestä* K.-J. Brunström lähtee keskeisistä näkemyksistä: suurempien kuntayksikköjen puolesta puhuu hallinnon tehokkuuden vaatimus, joskin kuntia silmälläpitäen on suuri merkityksensä itsehallintoajatuksella ja sillä, että kuntalaitos tarjoaa asukkaille mahdollisuudet tehtäviin ja demokratian kouluun; pyrkimyksenä on vähäiset hallintokustannukset, tehokas hallinto ja demokraattinen hallinto. Kysymys lienee nähtävä kaksiosaisena; ensiksikin, mitkä edellytykset pienillä kantokyvyltään heikoilla kunnilla on jatkuvasti selviytyä tehtäviensä hoitamisesta, ja toiseksi, onko ja millaisten periaatteiden pohjalta ryhdyttävä toimenpiteisiin suurempien kuntayksikköiden muodostamiseksi. Kysymystä kunnan optimisuuruudesta on hyödytöntä pyrkiä ratkaisemaan, mutta perustellusti voidaan määritellä, mitä suurempia tai pienempiä kunnat eivät saisi olla. Suomen kuntareformi on aktueLLi kysymys *Pienkuntakomitean* jätettyä äsken mietintönsä. Toistaiseksi ei ole tietoa, miten ehdotuksiin suhtaudutaan, johtavatko ne lainkaan kuntajaotuksen yleiseen tarkistamiseen. Ehdotettua kunnallisen jaotuksen uudistamista ei ole haluttu toteuttaa hallinnollisin toimenpitein, vaan Norjan ja Ruotsin vastaavien uudistusten tapaan on ehdotettu säädettäväksi erityislait reformin toimeenpanemista varten; sovellettavat periaatteet saa kansanedustuslaitos määrätä.

Kuntien teollistamispolitiikan suuntaviivoja käsittelevässä artikkelissaan Tore Modeen piirtää selkeän tilannekuvan Suomen kuntalaitoksen osalta, sen mahdollisuuksista lainsäädännön ja organisaation puitteissa. Väestörakenteen muutosten tosiasioiden edessä on lukuisten maalaiskuntien sekä pikkukaupunkien ja -kauppaloitten erityisen vaikea ongelma verotuspohjan riittävyyden takaaminen.

Magnus Kull on valinnut aiheekseen *Suomen kuntien taloudellisen luokituksen*. Artikkelisi sisältää sekä keskeisen kysymyksen teoreettista analysointia että käytännön pyrkimyksiä asian ratkaisemiseksi, asia, joka on pohjana useimmille kunnallishallinnon jakamille palveluksille. Valtion ja kuntien kustannusten jaon uudistamisessa nähdään käytännössä kaksi vaihtoehtoa; *joko* on päästävä kokonaisratkaisuun, jonka avulla kustannusten jaon perusteet ja valtionapujärjestelmä voitaisiin saada mahdollisimman asianmukaiseksi ja yksinkertaiseksi, *tai* uudistettava säännökset valtion ja kuntien kustannusosuuksista eri hallinnon aloittain perustamalla ne kuntien taloudelliseen kantokykyyn ja sopeuttamalla porrastukset hallinnon eri aloilla toisiinsa. Jälkimmäistä vaihtoehtoa on suunniteltu toteutettavaksi koulujärjestelmän ja kansanterveyslain uudistuksia valmisteltaessa.

Muuttuvan yhteiskunnan sisäisessä rakennustyössä Suomen kunnat ovat olleet merkittävällä tavalla mukana toteuttaen käytännössä ne huomattavat lakisäätöiset uudistukset, joita meillä on tehty koululaitoksen,

sosiaalihuollon, terveyden- ja sairaanhoidon sekä kansansivistyksen aloilla. Valottaessaan niitä tärkeimpiä tavoitteita, jotka yhteiskunnallisen kehityksen nykyvaihe asettaa kunnallishallintoa ja -taloutta koskevan lainsäädännön kehittämiseksi, julkaistu teos sivuaa artikkeleissaan myös korkeammanasteisen itsehallinnon perustamista maahamme, kysymystä, jota on joka tilaisuudessa, kun on perusteltua aihetta, käsiteltävä. Valitettavasti tätä ensiarvoista kysymystä ei ole voitu käsitellä koko laajuudessaan. Naapureihimme ja miltei kaikkien muidenkin valtioiden kunnallislainsäädäntöön verrattuna Suomen vastaava lainsäädäntö on edelleen merkittävältä osalta vaillinainen — meiltä puuttuu korkeammanasteinen itsehallinto.

Åbo Akademin pyrkimyksille paikallishallintomme esittelemiseksi on annettava tunnustus. Tarve on aivan ilmeinen, yksinomaan tämän hallinnon tason terminologian vakiinnuttamisen vuoksi puhumattakaan siitä, että yhteiskunnalliseen kehitykseen mukautumassa olevan Suomen kuntalaitoksen ulkomaille suuntautuva esittely on tähän saakka rajoittunut Kansainvälisen Kunnallisliiton (IULA) kautta tapahtuneeseen sinänsä tärkeään informaatioon.

Paavo Hoikka

KAUKO SIPPONEN: *Lainsäädäntövallan delegoiminen. Tutkimus lainsäädännön teoriasta ja oikeussääntöjen hierarkiasta.* Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 68. Vammala 1965. Luetteloinen ja V. luvun saksankielisine yhteenvedoineen 740 sivua.

Lakitieteen lisensiaatti, valtiotieteen kandidaatti, varatuomari Kauko Sipposen tuntevat tämän julkaisun lukijat Valtiotieteellisen yhdistyksen entisenä puheenjohtajana sekä yhteiskunnallisia kysymyksiä monipuolisesti harrastavana tutkijana ja käytännön miehenä. Hän on oikeustieteen tohtorin arvon saavuttamiseksi julkaissut esiteltävänä olevan tutkimuksen, joka on painava teos kooltaan (sidottuna 1.5 kg), sisällöltään ja laadultaan. Vaikka tutkimus on tarkoitettu opinnäytteeksi korkeimman akateemisen arvon saamista varten, sitä ei tästä huolimatta ole kirjoitettu yksinomaan tätä muodollista tarkoitusta varten. Se on kunnianhimoisen ja pystyvän tutkijan tieteellisestä ja käytännöllisestä harrastuksesta syntynyt kypsä tutkimus, jossa tutkittavaksi otettu kysymys on perusteellisesti selvitetty. Tutkimukseen perehdyttyään huomaakin, ettei aiheesta olisi voinut kirjoittaa pelkästään opinnäytettä, niin monitahoinen ja vaikea se on. Teoksen laadusta ja laajuudesta on hyvänä todistuksena myös sen kirjallisuusluettelo. Laskujeni mukaan siinä on 599 suomen-, ruotsin-, norjan-, tanskan-, saksan-, englannin-, ranskan- ja italiansankielistä lähdeoteita. Sitä paitsi tutkimuksen alaviitteissä on viitattu kymmeneen kirjoihin ja artikkeleihin,

joita ei ole lähdeluettelossa ja joita kirjoittaja ei liene sanan varsinaisessa merkityksessä käyttänyt lähteinään. Vaikka lähdeluetteloon ei enää voi vaatiakaan täydennystä, olisin kuitenkin odottanut, että kirjoittaja olisi siihen ottanut yhden teoksen saadakseen sen — jos nyt laskelmani pitävät paikkansa — pyöreäksi 600:ksi. Kirjoittaja ei näet huomatakseni ole käyttänyt lähteenään Robert *Hermansonin* teosta «Om Finlands ständer, deras förhållande till monarken och till folket», jossa tämä hänen suuresti arvostamansa tutkija omaksuu v. 1772 HM:n mukaisesta hallitsijan ja kansaneduskunnan välisestä suhteesta sen saksalaisen konstruktion, että julkinen valta, mm. lainsäädäntövalta kuuluu monarkille, jolla yksin on korkein valta valtiossa, so. oma oikeus harjoittaa valtiovaltaa. Tämä konstruktio, josta kirjoittajan oma käsitys poikkeaa (s. 240), näyttää merkitsevän muutosta *Hermansonin* aikaisempiin käsityksiin, joita kirjoittaja s. 254—260 perusteellisesti ja asiantuntevasti selvittelee ja jotka, kuten kirjoittaja osoittaa, paremmin vastaavat Suomen oikeutta kuin — *Hermansonin* myöhemmin omaksuma — *Labandin* konstruktio. *Hermansonin* myöhempi konstruktio, joka eräissä kohdin tosin poikkeaa *Labandista* ja jonka mukaan Suomen valtiosäännössä valtiovaltaa rajoittaa kansan oikeus, on kenties vaikuttanut myöhempiin oikeusoppineisiimme, mm. *Erichiin* ja *Ståhlbergiin*. Viimeksi mainittua kirjoittaja s. 264 ankarahkosti arvostelee mm. siitä, että hänen saksalaisperäiset konstruktionsa syrjäyttivät *Hermansonin* näkökantoja. Enemmän kuin *Sipposta* voidaan tästä osittain ehkä aiheettomasta moitteesta kuitenkin itse asiassa arvostella *Hermansonia* itseään, jonka mielipiteet muodostuivat varsin ristiriitaisiksi. *Hermanson* muuten perustelee po. kirjan alkulauseessa myöhempiä konstruktiotaan, josta hän sanoo, että *Labandin* suunnassa voi olla yksipuolisuuksia, joita hänen kannattajansa eivät voi havaita ja jonka vuoksi «afhandlingen ej vill vara annat än ett bidrag». Esiteltävänä olevan kirjan kannalta nyt ko. *Hermansonin* teoksen huomiotta jäämisellä on se merkitys, että hänestä annettu kuva tulee kenties liian positiiviseksi esim. *Ståhlbergiin* verrattuna. Tässä on kuitenkin erityisesti korostettava sitä, että *Sipponen* tekee oikeutta niille *Hermansonin* perustavaa laatua oleville käsityksille, joita hän esittelee. Samoin hänen esityksensä *Labandin* teorioiden genetiikasta on oikea; sen todistavat Saksan nykyiset oikeuskirjailijat yksimielisesti (aivan uusimmista tutkimuksista ks. esim. Saksassa opiskelleen kreikkalaisen *Themistokles Tsatsosin* kirjaa *Zur Problematik des Rechtspositivismus*, 1964, s. 17—18). Tätä puolta olisi kenties voinut vieläkin selvemmin painottaa.

Olen viipynyt edellä selostetussa kysymyksessä suhteettoman kauan lähinnä kahdesta syystä: se on ensiksi niitä harvoja kysymyksiä, joiden kohdalla kirjaa voi arvostella ja toiseksi se osoittanee, miten monimutkaisten ja ristiriitaisten käsitysten viidakossa positiivista oikeutta etsivä tutkija voi joutua liikkumaan sen juuristoa kaivaessaan. Kirjallisuusluetteloon

vielä palatakseni on todettava, että siinä on tutkimuksia lähes kaikilta oikeuden aloilta, minkä lisäksi ovat vahvasti edustettuina lainvalmistelutyöt ja mm. valtio-opillinen kirjallisuus, jonka käyttämiseen kirjoittajalla on koulutuksensa ja monipuolisuutensa ansiosta aivan erityiset edellytykset. Luettelossa ovat *Aristoteles*, *John Austin*, *Felix Kaufmann*, *John Locke*, *John Stuart Mill*, *José Ortega y Casset*, *Platon*, *Jean-Jacques Rousseau*, *Ludwig Wittgenstein* jne., eivätkä nämäkään ole vain luettelon koristuksena: kaikesta huomaa, että kirjoittaja on perehtynyt lähteisiinsä ja ne ymmärtänyt ja sulattanut.

Sipposen tutkimuksessa on kaksi pääosaa: oikeusteoreettinen ja oikeusdogmaattinen. Se jakaantuu johdantoon, jossa lyhyesti selostetaan delegaatiota, sen tarpeellisuutta ja merkitystä, ja kahdeksaan lukuun. I. luvussa käsitellään tutkimusmetodia koskevia kysymyksiä, II:ssa lainsäädäntöä, sen historiaa, lain ja asetuksen kaksinaiskäsitteitä sekä lakia ja asetusta, III:ssa lainsäädäntövallan delegointia ulkomaisen oikeuden mukaan, IV:ssä lakia, asetusta ja oikeussääntöä Suomen oikeudessa, V:ssä säädösten hierarkiaa Suomen oikeuden mukaan, VI:ssa lainsäädännön ja lain alaa Suomen perustuslakien mukaan, VII:ssä lainsäädännöllistä valtuutusta ja delegeoitua lainsäädäntöä Suomen oikeuden mukaan ja VIII:ssa delegoidun lainsäädännön valvontaa Suomessa.

Vaikka Sipponen on myös valtiotieteilijä ja vaikka teoksen lähdeluettelossa on runsaasti valtiotieteellisiä tutkimuksia, itse esiteltävänä oleva tutkimus on kuitenkin puhtaasti oikeustieteellinen. Kirjoittajan valtiotieteellinen koulutus ja lähteet ovat ainoastaan luoneet sen varman pohjan, jolle hän oikeudellisen tutkimuksensa rakentaa ja väitteensä perustaa. Tutkijana Sipponen julistautuu kelseniläiseksi, mutta hän on tästä perusnäkemyksestään huolimatta itsenäinen tutkija, joka kriittisesti käsittelee «mestarinsakin» oppeja ja teorioita sekä uskaltaa niistä poiketa ja omaksua itsenäisen kannan silloin kun hän katsoo aineiston sitä vaativan. Keskusteluista kirjoittajan kanssa tiedän, että nimenomaan hänen tutkimusaiheensa ja tutkimuksen suoritustapansa ovat liittäneet hänet Hans *Kelsenin* kannattajiin. Paljon vaikutteita hän on epäilemättä myös saanut Englannista, jossa hän on opiskellut. Sieltä on peräisin hänen realistisuutensa, mikä ilmenee elämälle vieraiden, mm. *Kelsenin* äärimmäisten konstruktioiden vieroksumisessa ja hylkäämisessä. Tästä huolimatta häntä ei voi tutkijana pitää realistina erityisesti tämän suunnan Ruotsissa kannatusta saaneessa merkityksessä. Sipposen teoreettinen pohja on näet vahva ja hän myös käyttää luomaansa teoreettista rakennelmaa, joten hänen tulkintansa eivät rakennu ns. «reella överbäganden» -motivoinnille. Sipposen teoreettinen pohja ei kuitenkaan ole johtanut käsitejuridiikkaan, mistä hänet on välttänyt jo hänen edellä mainitut esikuvansa sekä myös käsiteltyjen teorioiden ynnä niiden perustana olevien aatteellisten lähtökohtien ja tosiasioiden perusteellinen

tuntemus. Kaikesta näkee, että kirjoittaja hallitsee dogmatiikkansa eikä päinvastoin, mikä vaara on etenkin oikeustieteen tutkijoita alati vaanimassa, jos he uskaltavat tai joutuvat niille alueille, joissa käsitteet ja olemukset viihtyvät. Kirjoittajan ominaisuudet ovat epäilemättä saaneet hänet vieroksumaan myös jo mainittua «reella överväganden» -metodia, mikä puolestaan voi johtaa toiseen yksipuolisuuteen, nimittäin siihen, että tutkijan tulokset ovat yksinomaan hänen ominaispainonsa varassa. Sipponen onkin nähdäkseni osoittanut, että myös oikeustieteen tutkijalle ovat välttämättömiä Labandit, Hermansonit, Kelsenit ja Rossit. Tiedän hyvin, että valtiotieteilijät usein väheksyvät oikeustieteen tutkijoiden toteemeita unohtaen, että heilläkin on omat Homansinsa, Lazarsfeldinsa ja Myrdalinsa. Niin oikeustieteen «reella överväganden» -suunnan kannattajille kuin valtiotieteilijöillekin Sipposen metodi osoittanee, että käsitteitä voi käyttää ja teorioita luoda olematta silti käsitejuristi taikka «tieteisoppinut». Käsitteitä käytettävillä oikeustieteen tutkijoille Sipposen teos on puolestaan esimerkki siitä, miten käsitteitä on käytettävä, ettei syöllistyisi käsitejuridiikkaan eikä vieraan oikeuden toteamiseen Suomen oikeudeksi, mihin käsitejuridiikka usein johtaa. Oikeustieteellehän ei vielä nytkään ole vierasta toisinaan positiivisen oikeuden perusteella tehtyjen käsitteiden siirtäminen omaan oikeuteen, vaikka tämä olisi kokonaan toisensisältöinen. Tätä kysymystä Sipponen on valaisevasti käsitellyt tutkimuksensa sivuilla 232—233, joiden lukemista on suositeltava erityisesti oikeustieteen tutkijoille.

Vaikka Sipposen teos on oikeustieteellinen, voi epäilyksittä suositella sitä muillekin kuin juristeille. Teos on tärkeä kaikille niille, jotka käytännössä joutuvat tekemisiin lainsäädäntökysymysten kanssa. Se on tärkeä myös niille, jotka tutkivat valtioelämän ilmiöitä olivatpa he sitten juristeja tai valtiotieteilijöitä. Yleistieteellinen merkitys on ennen kaikkea teoksen ensimmäisellä, teoreettisella osalla. Sipponen on mielestäni aiheellisesti katsonut tarpeelliseksi käsitellä eräitä tutkimusmetodia koskevia kysymyksiä, joita ei sitten Hermansonin nuoruudenpäivien, ts. 1870—80 luvun, ole julkisoikeudellisessa tutkimuksessa sanottavasti kosketeltu. Tämä oikeustieteeseemme tullut aukko, jota Paavo *Kastari* on tosin monilta osin aivan viime vuosina positiivisoikeudellisten selvitystensä yhteydessä pienentänyt, on tullut selvästi havaittavaksi sen vuoksi, että yksityisoikeuden tutkijamme ovat omalla sektorillaan tunteneet erityistä mielenkiintoa oikeuden peruskysymyksiin, jotka ulkomailla ovat puolestaan olleet julkisoikeuden tutkijoiden kiinnostuksen kohteina (esim. Duguit, Kelsen ja Ross). Sipponen käsittelee sellaisia oikeustieteen peruskysymyksiä kuin käsitteellisen selkeyden tarvetta, mikä tietysti on kaiken tutkimuksen välttämätön edellytys, aksiomaattisia käsitteitä, kielipeliä, käsitteiden tarkoituksenmukaisuutta, funktio- ja substanssikäsitteitä, oikeudellisen ilmiön

olemusta, päättelyn julkisuutta ja tuomioistuimen ratkaisun perustelemista. Nämä kysymykset ja niiden käsittely kiinnostanevat kaikkia, joita tieteellinen tutkimus kiinnostaa. Vain harvat tutkijat ilmaisevat lähtökohtansa yhtä selvästi kuin Sipponen on tehnyt. Niille, jotka ovat perehtyneet syvällisemmin oikeusteoriaan, luvussa ei tosin ole uutta, koska oikeustieteellisessä kirjallisuudessa niitä kysymyksiä on paljon käsitelty. Luvun merkitys on siis siinä, että ongelmat on tuotu julkisoikeudelliseen tutkimuksemme. Oikeusteoreettiseen kirjallisuuteenhan voivat vain harvat syventyä.

Tutkimuksensa toisessa luvussa Sipponen käsittelee niinkään mielenkiintoisia teoreettisia kysymyksiä, joilla on oikeustieteen yli ulottuvaa kantavuutta. Näistä mainittakoon tapaoikeuden ja kirjoitetun oikeuden asema ennen ja nyt, kansansuvereniteetti ja vallanjako, oppi lain ja asetuksen kaksinaiskäsitteistä — mm. opin syntyminen, joka, kuten jo edellä on mainittu, liittyy tiettyyn poliittiseen tilanteeseen, kiinnostanee valtiotieteilijöitäkin — ranskalainen ja englantilainen lakikäsite, oikeussäännön yleisyys ja sen kriteerit, perustuslaki ja valtiosääntö, valtiosäännön kompetenssi ja sen merkitys, valtiosääntö ja valtioelämä jne. Erityisen selkeästi Sipponen määrittelee (s. 135) oikeudellisen toimivallan lähtökohdan, joka on hänen systeemissään valtiosääntö.

Kolmannessa luvussa käsitellään delegaation teoriaa ja delegointia ulkomaisen oikeuden mukaan. Myös tämä luku kiinnostanee yhtä paljon juristeja kuin ei-juristeja.

Neljännessä luvussa, jossa kirjoittaja tulee Suomen oikeuteen, käsitellään oikeutemme ja oikeusteorian kannalta monipuolisesti lakia, asetusta ja oikeussääntöä. Tässäkin luvussa käsitellään syvällisiä oikeusteoreettisia ja oikeusfilosofisiakin kysymyksiä, kuten mitä oikeudella tarkoitetaan, Kelsenin teorian pääkohtia, puhdasta oikeusoppia ja oikeusnormien porrastusta, oikeuden imperatiivisuutta, oikeusjärjestyksen oikeudenmukaisuutta jne. Tässä luvussa on myös vallanjakoa koskeva tärkeä selvitys, mistä kysymyksestä kirjoittaja on julkaissut kolmiosaisen tutkimuksen tässä aikakauslehdessä vuosina 1961—62.

Viidennessä luvussa on mielenkiintoinen selvitys perustuslakien tulkinnaista ja periaatteista. Siinä kosketellaan mm. perustuslakia ja arvovalinnoita, valtiosääntöä ja valtiokäytäntöä erityisesti Suomen kannalta, perustuslakien joustavuutta, valtiosäännön periaatteita, oikeusvaltiota ja hätäoikeutta. Voimassa olevan oikeuden kannalta tärkeä on esitys säädösten hierarkiasta Suomessa. Tämä luku päättyy perusteelliseen ja perusteltuun selostukseen siitä, mitä kirjoittaja ymmärtää delegaatiolla Suomen oikeuden mukaan.

Kuudennessa luvussa selvitetään lainsäädännön ja lain alaa Suomen perustuslakien mukaan. Seitsemännessä luvussa sitten käsitellään lainsäädännöllistä valtuutusta Suomessa. Nämä luvut, jotka perustuvat laajaan laki- ja lainsäädäntöaineistoon, sisältävät varsinaisesti teoksen dogmaattisen osan, jonka välitön merkitys käytännölle on suurin. Sen aineisto hyödyttää lisäksi suuresti myös tulevaisuuden tutkimusta.

Kahdeksannessa luvussa tutkitaan delegoidun lainsäädännön valvontaa Suomessa. Siinä yhteydessä kirjoittajakin joutuu lausumaan käsityksensä lakien perustuslainmukaisuuden valvonnasta, josta hänkään ei sano ehdotonta mielipidettä, vaikka näyttääkin asettuvan sille kannalle, etteivät tuomioistuimet sen paremmin kuin virkamiehettä voi tutkia lakien perustuslainmukaisuutta. Viime aikoinahan tätä kantaa on alettu yhä enemmän vastustaa.

Lopuksi olisi mielenkiintoista tarkastella, miten Sipponen on voinut käyttää hyväkseen suuritöisen teoreettisen osan tuloksia voimassa olevaa oikeutta tutkiessaan. Teos on kuitenkin niin laaja, etten ole ehtinyt tähän kysymykseen sanottavasti tutustua. Virallinen vastaväittäjä, professori Kastari katsoi, ettei teoksen keskeinen seitsemäs luku nouse niin korkealle tasolle kuin sen teoreettinen puoli. Tämä voi pitää paikkansa: moneen kertaan hiottu teoreettinen osa on omiaan asettamaan vaatimukset niin korkealle, että niitä on vaikea täyttää. Itse en osaa ottaa kysymykseen vielä mitään kantaa: mahdollista myös on, että teoreettisessa osassa liikutaan niin syvissä vesissä, ettei voimassa olevaa oikeutta voi niissä lainkaan kuljettaa. Näyttää jokseenkin selvältä, ettei käytännössä ole voitu noudata täydellisesti kirjoittajan esittämiä asiallisesti perusteltavissa olevia teoreettisia käsityksiä, koska teoreettista pohjaa ei meillä aikaisemmin tässä laajuudessa ole edes tunnettu. Kirjoittaja välttää yleensä käytännön arvostelemista, mikä johtuu siitä hänen realistisesta käsityksestään, ettei lainsäätäjän poliittiseen kompetenssiin perustuvaa harkintaa voi oikeusjärjestyksemme rakenteen vuoksi pitää vääränä. Kirjoittaja kuitenkin toteaa monin paikoin, että nykyisen käsityksen mukaan olisi meneteltävä toisin kuin aikanaan on tehty. Sen sijaan on mielenkiintoista nähdä, mikä vaikutus kirjoittajan mielipiteillä on tulevaisuudessa oikeutemme muotoutumiseen. Selvää näet on, että teoksella on vaikutusta valtiokäytäntöömme. Tähän kysymykseen voi kuitenkin vastata vasta vuosien kuluttua.

Olen rajoittunut pääasiassa esittelemään Sipposen tutkimusta, koska kuten olen jo maininnut, sitä on vaikea arvostella yhdeltä, osittain ainoastaan kursoorisesti tapahtuneelta lukemalta. Suoranaisten virheiden löytäminen ei varmaan ole helppoa sillekään, joka on perehtynyt käsiteltyihin kysymyksiin osaksikin niin perusteellisesti kuin kirjoittaja. Monista kysy-

myksistä voi tietenkin olla toista mieltä, mutta silloin on puhuttava erilaisista käsityksistä eikä kirjoittajan vääristä tulkinnoista, perustelemattomista käsityksistä tai muista virheistä. Kuluu varmastikin monia vuosia, ennen kuin kirjaa ja kirjoittajan mielipiteitä ryhdytään varsinaisesti arvostelemaan.

Teos ei ole mikään ajanvietelukemisto sen paremmin painonsa kuin täyteläisen sisältönsäkään vuoksi. Sen sijaan se on kauttaaltaan miellyttävästi ja selvästi kirjoitettu: onhan kirjoittaja jo ennestään tunnettu erinomaiseksi kielenkäyttäjäksi. Tässä mielessä teosta voi suositella myös vapaa-ajan lukemiseksi: jos se painaakin paljon, voi lohduttautua sillä, että se vastaa ainakin kahta kirjaa. Tekstissä ja alaviitteissä on samalla mukana suurehko tieteellinen kirjasto.

Toivo Holopainen

KRISTER WAHLBÄCK: *Finlandsfrågan i svensk politik 1937—1940*. P. A. Norstedt & Söners Förlag, Stockholm 1964. 464 sivua.

Tietyn poliittisen prosessin tutkijalla on valittavanaan ainakin kaksi perusvaihtoehtoa. Hän voi antaa arvoa tämän prosessin ainutlaatuisuudelle ja pyrkiä lähinnä historiantutkimuksen keinoin rekonstruoimaan sen. Toisaalta hän voi asettaa sen laajempiin yhteyksiin ja etsiä siinä piileviä yleisiä piirteitä. Jälkimmäinen lähestymistapa on sosiaalitieteissä yleisin. Kumpi lähestymistapa valitaan, riippuu, paitsi siitä mitä akateemista oppiainetta kyseinen tutkija edustaa ja millainen suuntaus tällä alueella missäkin vallitsee, myös suuressa määrin hänen henkilökohtaisista intresseistään ja aineiston laadusta.

Se lähestymistapa, jonka Tukholman yliopiston valtio-opin dosentti Krister Wahlbäck on valinnut viime syksynä ilmestyneessä väitöskirjassaan, on historiallinen. Siinä on sen voima ja heikkous. Aihe, Ruotsin ulkoasiainjohdon suhtautuminen Suomeen ja sen kanssa suoritettavaan ulkopoliittiseen yhteistyöhön toista maailmansotaa edeltäneenä aikana, on saanut vankan, monipuolisen ja realistisen kuvauksen. Mutta samalla lukija jätetään eräänlaiseen jännitystilaan kirjan suljettuaan: mikä tässä faktojen ja detaljien vyöryssä oli oleellisinta, missä kulki punainen lanka?

Itse asiassa punaisen langan etsimiseen sinänsä saattaisi sisältyä sellainen vaara, että se «tehtäisiin», ts. nähtäisiin johdonmukaisuutta ja syy-yhteyttä siellä, missä sitä ei todellisuudessa ole. Ruotsin ulkopoliitikassa tuskin oli muuta pitkäjännitteisyyttä ja suunnitelmallisuutta noina aikoina kuin uskollisuus yli sata vuotta jatkuneelle liittoutumattomuuden linjalle.

Sen sovittaminen jonkin etukäteen asetetun mallin puitteisiin voisi johtaa liialliseen yksinkertaistamiseen ja todellisuudelle tehtyyn väkivaltaan. Joskus tuntuu kuin Wahlbäckia ohjaisi samanlainen vastenmielisyys teoreettisia konstruktioita kohtaan kuin useimpia hänen sankareistaan, Ruotsin ulkopolitiikasta noina aikoina vastuullisia henkilöitä, jotka mieluummin antoivat kehityksen mennä omia latujaan ja tekivät päätöksiä vain kunakin hetkenä vallitsevaa tilannetta ajatellen, sitoutumatta mihinkään tulevia päätöksiä rajoittaviin pitkän tähtäimen suunnitelmiin. Kirjoittaja pysyy turvallisesti tosiasioiden pohjalla ja kuvaa niiden avulla sitä, mitä hän nimittää päätöksentekoprosessiksi.

On syytä omistaa huomiota niille ilmeisille syille, miksi Wahlbäck on katsonut kohtuulliseksi rajoittua tähän. Hänen tutkimuksensa kuuluu niihin tekijänsä rakkaisiin lapsiin, jotka ovat laajentuneet ensin «magisteravhandlingista» lisensiaattityöksi ja sitten väitöskirjaksi. Useiden vuosien aikana kerätty lähdemateriaali, johon sisältyy suurin osa Ruotsin ulkoministeriön arkiston tuota aikakautta valottavaa aineistoa, runsaasti haastatteleamalla saatua muistitietoa ja — mikä erityisesti herättää huomiota — yksityisten henkilöiden päiväkirjojen ja muistiinpanojen antamaa *inside informationia*, on paisunut suorastaan jättiläismäiseksi. Väitöskirjatyöhön kohtuullisesti käytettävissä oleva aika on kulunut jo niiden sulattelemiseen. Lisäksi tekijä ilmoittaa katsoneensa eräänlaiseksi velvollisuudekseen julkaista tärkeimmät osat siitä salaisesta materiaalista, jonka hän ensimmäisenä on saanut käyttöönsä.

Wahlbäckin *let the facts speak for themselves*-linja ei kuitenkaan joka suhteessa ole onnellisin. Se johtaa eräisiin dispositiovaikeuksiin, mitkä ilmenevät mm. siinä, että hänen on täytynyt valita lukujensa aiheiksi milloin tietyn asiakysymyksen käsittely alusta loppuun, milloin jokin tärkeä ajankohta yleensä. Vaikka näin pitäisi jokseenkin hyvin pystyä välttymään toistolta, ilmenee se heikkous, että hänen täytyy pidättyä alkuluvuissa eräiden seikkojen käsittelystä, ottaakseen ne, kuten hän sanoo, «laajempaa taustaa» vasten tarkasteltuina esille lopussa.

Tärkeämpää on kuitenkin, että Wahlbäckin esitys kaipaisi monin kohdin yksinkertaistamista ja selventämistä. Lukija ei voi olla paikoitellen väsymättä hänen tapaansa esitellä monilla sivuilla tietyn asian käsittelyä tietyssä vaiheessa, joutuakseen vain huomaamaan, että heti sen jälkeen seuraa esitys saman asian samantapaisesta käsittelystä esim. viikkoa myöhemmin (tämä koskee esim. interventiokysymyksen käsittelyä alkuvuodesta 1940). Keskittymällä muutamaan päätekijään ja myös erottamalla niiden osuuden tarkastelun esim. erilliseksi alaluvuksi tekijä olisi varmaankin saanut paljon helpommin sulateltavan kokonaisuuden aikaan, olkoonkin että hän joskus olisi menettänyt jotakin siitä eri tasojen tapahtumia tar-

kastelevan esityksen kiinteydestä, johon hän sanoo tähtäävänsä. Ero kronologisen ja systemaattisen esityksen välillä ei kuitenkaan ole aina pelkkä dispositiokysymys. Lähtemällä alunperin laajemmista näkökulmista, pyrkimällä käsittelemään aihettaan teoreettisemmin tekijä olisi mahdollisesti päässyt ikäänkuin «suojaavan välimatkan» päähän yksityisistä faktoista ja löytänyt ongelmanasetteluja, joilla olisi laajempaa mielenkiintoa kuin niiden todistusarvo kahden maan suhteiden laadusta tietynä aikakautena. Erityisen arvokasta olisi ollut, jos tekijällä olisi ollut ainakin jonkinlainen teoreettinen viitekehys, jota toiset tutkijat voisivat soveltaa vastaavanlaisissa tutkimuksissa, jolloin päästäisiin vähitellen vertailevaan tutkimukseen.

Toisaalta on myönnettävä, että Wahlbäckilla on oma vastaansanomaton «ulkopoliittinen realisminsa». Hänen tapaansa käsitellä politiikantekoa leimaa hänen tarkkasilmäisyytensä sen inhimilliselle, psykologiselle puolelle. Hän saattaa viehättyä pitkästi kuvaamaan avainhenkilönsä, pääministeri P. A. Hanssonin joviaalia tapaa luovia eri näkökohtien välillä valitakseen lopulta aina vähiten riskejä sisältävän, tai yleisesikunnan päällikkö Ehrensvärdin temperamenttista reagointia suomalaisten suhtautumiseen eräissä Ahvenanmaan-kysymyksen vaiheissa, samoin kuin kuninkaan halua välttämättä kantaa kortensa kekoon antamalla talvisodan aikana julkilausuman, jonka arvosta syntyi hallituksessa erimielisyyttä. Tälliset pikkupiirteet saattavat välähdyksenomaisesti valaista koko «päätöksentekoprosessin» luonnetta sattuvammin kuin mitä ehkä voitaisiin saada aikaan sivumäärillä abstraktista pohdiskelua. *Grav ist alle Theorie...*

Wahlbäckin teos jättää voimakkaan vaikutelman siitä, mikä ihmesuoritus sekä Suomen että Ruotsin ulkoasiainjohdolta olisi ollut, jos sotilailista yhteistyötä olisi saatu aikaan. Kuten P. A. Hansson totesi, tiukan liittoutumattomuuden edut olivat liian ilmeisiä «rauhanitsekkäille» ruotsalaisille, että millään aktiivisella Suomen-politiikalla olisi ollut sisäpoliittisia edellytyksiä. Ruotsin konkreettinen Suomen-kysymys oli ehkä joitakin talvisodan kriittisimpiä hetkiä lukuunottamatta vain Ahvenanmaan-kysymys, joka yhtä hyvin olisi voinut olla Wahlbäckin otsikkona. Kun sotilaalliset yhteistyösuunnitelmat Ahvenanmaankin suhteen raukesivat, voidaan vain todeta, millä alueella pohjoismaisen yhteistyön ilmeisimmät rajoitukset ovat. Tässä suhteessa Wahlbäckin teos onkin erityisen todistusarvoinen. Merkillistä on muuten todeta, miten tämä yhteistyö itse asiassa väliaikaisesti saavutti tarkoituksensa: molempien maiden ulkopoliittikan johtojen tärkeimpiä tavoitteita oli saksalaissuuntauksen heikentäminen Suomessa, ja siihen joka tapauksessa päästiin.

Kirjoittajalle on ilmeisesti asioihin perinpohjaisesti syventyessään syntynyt eräänlainen hiljainen mielikuva siitä, mitkä tekijät ja ketkä

henkilöt vaikuttivat «edistävästi» tai «epäedullisesti» Ruotsin Suomen-politiikkaan, ts. siitä, miten kaiken «olisi pitänyt» käydä. Tämä on aiheuttanut joidenkin sellaisten arvostavien ilmauksien pujahtamista hänen teokseensa, jotka väitöskirjayhteyksissä ovat harvinaisia. Selväsanaismat kohdistuvat ulkoministeri Rudolf *Holstiin*, joka leimataan «sekavaksi» ja «vaarattomaksi vastapeluriksi» Ahvenanmaan-politiikassaan. Holstilla ja hänen työtovereillaan ja seuraajallaan oli kuitenkin omat vaikeutensa, mitä sekavuuteen tulee: ainoa Ruotsin hallituksen jäsen, jonka asenne Suomen-kysymyksessä jossakin määrin selvisi ennen aivan talvisodan aattoa, oli epämääräisistä lausunnoistaan kuuluisa *Sandler*, ja hän oli se joka ei nauttinut luottamusta! — Tasapuolisuuden nimissä on mainittava, että peioratiivisia epiteetteja lankeaa kyllä ahvenanmaalaisten ja eräiden Suomen-politiikkaan negatiivisesti suhtautuneiden ruotsalaispiirien osallekin.

Wahlbäckin tutkimus lienee perusteellisimpia olemassaolevia esityksiä meistä vieraan näkemänä ja sellaisena erittäin avartavaa luettavaa (Ruotsin osalta sille on välitöntä jatkoa Rein Marandin lehdistötutkimus «Naapurin silmin»). Kun teos ilmeisesti tulevan syksyn aikana ilmestyy suomeksi, saavat laajemmatkin suomalaispiirit tilaisuuden heijastella itseään siitä.

Jukka Huopaniemi

ARVOSTELUN ARVOSTELU eli *vastine Martti Noposelle*

Ei ole kovinkaan pitkää aikaa, kun joku sanoi, että valtio-opillisia tutkimuksia koskevat arvostelut ovat eräässä suhteessa kaikki samanlaisia: niissä «kaverit kehuvat toinen toisiaan». Niinpä olinkin iloisesti yllättynyt, kun luin Poliitiikan tämän vuoden ensimmäisestä numerosta hyvän ystäväni tohtori Martti Noposen arvostelun teoksesta *Suomen puolueet ja puolueohjelmat 1880—1964*. Se vaikutti todella arvostelulta, siinä ei vain keuhutu vaan esitettiin myös kritiikkiä reippaasti. Tämä on oikea linja, ajattelin, tällaista keskustelua valtio-opin alueella juuri tarvitaan. Mutta sitten huomasin: hyvänen aika, kysymyksessä on minun itseni kirjoittama ja kokoama teos. Niinpä katsoin aiheelliseksi silmätä asiaa tarkemmin.

Se että seuraavassa, hyvä veli, muutamain huomautuksin puutun esittämäsi arvosteluun, ei johdu siitä, että arvostelusi sattumoisin koskee juuri minun tekelettäni (paitsi tietenkin sikäli, että tulini tutustuneeksi asiaan huolellisemmin kuin yleensä kirja-arvosteluihin tutustutaan), vaan eräiden arvosteluusi sisältyvien yksityiskohtaisten väitteiden vuoksi.

Eräässä kohdin arvosteluasi sanot, että «puolueiden ja puolueohjelmien syntyä käsittelevissä osissa havaitsee joitakin *niin ilmeisiä virheitä* tai epäselviä sanontoja, että ne on aihetta tuoda tässä yhteydessä esille.» Eräitä epäselvyyksiä varmaankin on, mutta mainitsemistasi ja esille tuomistasi yhdeksästä tapauksesta käsittääkseni vain yksi voi johtaa vähäiseen asia-sekaannukseen. Mutta varsinkaan en, hyvällä tahdollakaan, pysty löytämään virheitä niin viljalti kuin sanonnastasi voi päätellä. Siksi otankin seuraavassa kohta kohdalta esille ne virhe- ja epäselvyyksesimerkit, jotka arvostelusi sivuilla 54—55 luettelet.

1. Ns. nuorten ja vanhojen erimielisyydet suomalaisessa puolueessa kieli-puolueiden kaudella. En ole korostanut nuorten radikaalisuutta kieli-asiassa vanhoihin nähden missään muussa yhteydessä kuin yhtenä tärkeänä alkutekijänä siinä kahtiajakautumisessa, joka alkoi n. 1880-luvun puolivälissä ja joka lopulta johti nuorten suomenmielisten ryhmittymiseen omaksi puolueeksi 1894. K.P.T.-läisyys kuului juuri tuohon alkuaikaan (s. 20). Seuraavalla sivulla olen lisäksi selvästi maininnut, mitenkä eräiden aatteellisten näkökohtien ohella suuresti vaikuttava tekijä «*oli 1880-luvulla*» juuri mainittu kieliasia. Sen pidemmälle asia ei ulottunut, siksi se ei myöskään näy vasta myöhemmin laadituista ohjelmista. — Se miten asenteet muuttuivat jo ennen nuorsuomalaisten lopullista ryhmittymistä omaksi puolueeksi, olisi tietenkin ollut hyvä mainita, mutta monia muita vastaavia yksityiskohtaisempaan puoluehistoriaan (nehän tietenkin jonkun on joskus kirjoitettava) kuuluvia seikkoja olisi silloin ollut myös syytä mainita. — Olemme kai yhtä mieltä siinä, että kysymyksessä ei ole sen paremmin virhe kuin epäselvyyssäkään, vaan yksinkertaisesti eräs rakenteellinen valinta.
2. Suomalaisen puolueen ohjelma v. 1906. Suomalaisella puolueella ei ollut kirjoitettua yhtenäistä ohjelmaa ennen tätä, joskin kyllä useita ohjelmanluontoisia julistuksia, eri aloja koskevia kirjoituksia, puheita jne. Ilmaisussani «*puolue asetti... toimikunnan valmistelevaan... uutta seikkaperäistä ohjelmaa...*» on todella asiasekaannukseen johtava epäselvyys tai suoranainen virhe. Sana «*uutta*» pitää jättää pois.
3. Hermansonin komitea ja suomalaisen puolueen valmistautuminen ohjelman laadintaan varhain («*lentävä lähtö*») ennen edustuslaitoksen uudistusta. Komitean asettamisajankohtaan on todella päässyt pujah-tamaan pahasti erheellinen päivämäärä. Komiteahan asetettiin vasta 4. 12. -05, joskin tämän komitean asettanutta hallitusta edeltänyt vanha-suomalainen senaatti oli jo vähän aikaisemmin, heti suurlakon jälkeen, asettanut vastaavan, vieläpä enimmiltä osin samoista henkilöistä koostuneen komitean uutta valtiopäiväjärjestystä valmistelevaan. Tämä

ensimmäinen komitea ei, kuten tunnettua, kuitenkaan kertaakaan kokoontunut siihen valittujen perustuslaillisten kieltäytyttyä saamastaan tehtävästä. — Mutta mitä tulee itse esittämäni ja korostamaani asiaan, että vanhasuomalaiset todella aloittivat ohjelman laadintansa hyvissä ajoin ennen komitean asettamista ja siis ennen kuin tulevan reformin yksityiskohdista oli varmuutta, se pitää täysin paikkansa ajoitusvirheestä huolimatta. Tarkoittamani ennakkoon valmistautumisaika vain pitenee!

4. Maalaisliiton nykyinen (ainakin vielä 3. 6. -65) voimassa oleva nimi. En ajoita sen käyttöön ottoa suinkaan väärin kuten esität (tosin sanot «tietävästi»). Nimen käytäntöön otto juontaa juurensa todella Alkion ja eräiden muidenkin tavasta puhua maalaisliittoryhmistä yhteisesti tällä ilmaisulla jo ennen vuosisadan toiselle vuosikymmenelle siirtymistä. Tähänhän oli looginen pakkokin, koska puolueet yhtyivät jo 1908. — Ilmeisesti kysyt kuitenkin erityisesti sitä, miksi olen vuoden 1914 ohjelman nimeen merkinnyt jo Maalaisliitto enkä Suomen maalaisväestön liitto, koska virallinen kokouspäätös nimen muuttamisesta sääntöihin tehtiin vasta 1919. Tämä johtuu yllä mainitusta tosiasiallisesta käytännöstä, joka käy ilmi mm. siitä, että puolueen painotuotteissa (esim. juuri teokseeni toisintetuissa vuoden 1914 ja 1917 ohjelmissa) käytetään kyseistä ilmaisua.
5. Horjahdus arvosidonnaisuuteen puhumalla vapaussodasta. Tätä en kyllä oikein ymmärrä. Mikäli tarkoitat väitteelläsi s. 126 esiintyvää mainintaa «Tämä kehitys vei lopulta avoimeen kansalaissotaan — vallankumousyritykseen ja vapaussotaan — vuoden 1918 alussa», joudun todellakin ymmälle. Enhän ota kantaa puolueen enkä toiseen, vaan esitän vuoden 1918 *kansalaissodan* (huom. tätä ilmaisua tai ilmaisua sisällissota lähes kauttaaltaan muuten käytän) vastakkaiset tulkinnat, vieläpä ajatusviivojen sisällä korostaakseni näiden *tulkintojen* arvosidonnaisuutta. — Toisekseen: kyllä ilmaisua vapaussota voidaan käyttää huoletta tieteellisessä tekstissä ilman mitään arvosekaannusten vaaraa (jos nyt sellaista tässä kohdin yleensä on olemassa); on vain muistettava, kuten yleensäkin arvoista puhuttaessa, tehdä ero varsinaisen arvoarvostelman ja arvosta lausutun arvostelman kesken.
6. SKDL:n ja SKP:n esiin nousemista sodan jälkeistä tilannetta ja muu-
tosta kuvaavina tekijöinä olisi tietenkin voinut korostaa enemmän ja erikseen omana asiana. Mutta toisaalta: vasemmistoradikalismien esiin-
pääsy oli oikeastaan vain vanhan, suomalaisessa yhteiskunnassa jo 20-
luvulta hyvin tutun ilmiön uudelleen heräämistä. Nimitetäänhän esim.
sosialistista työväenpuoluetta joskus 20-luvun SKDL:ksi.

7. Ehdotat käsitteellistä parannusta kansallisen kokoomuksen uudesta puolueohjelmasta esitettyyn tulkintaan. Tällaiset ehdotukset ovat tietenkin aina paikallaan, tässä tapauksessa ehkä erikoisesti juuri kyseiselle puolueelle itselleen. Nyt on vain niin, että termeillä «positiivinen vapaus» ja «negatiivinen vapaus» on jo aate- ja arvohistoriassa vakiintunut ja — se huomattakoon — objektiivinen, arvovapaa merkityksensä. Ehdotuksesi voisi ehkä päin vastoin tuoda lisää kirjavuutta eikä selvyyttä, jota vaadit. Missään tapauksessa en ole kyseisiä termejä käyttänyt jonkinlaisina kokoomusta vastaan tähdätyinä käsitteellisinä salanuolina kuten sanoistasi ehkä joku saattaa luulla. — Mutta ehdotuksesi on kyllä vakavan harkinnan arvoinen silloin, kun esim. halutaan selittää, mitä positiivisella ja negatiivisella vapaudella lyhyesti sanoen tarkoitetaan.
8. Kokoomuksen nimenmuutoksesta v. 1951 (jolloin puolueen eräiden piirien taholla rasiitteena pidetty «puolue»-sana jätettiin pois) olen nimenomaan maininnut s. 322 eli heti kun on tullut sellainen ohjelma, jonka kohdalla asia tulee esille. Se että lyhyempi ilmaisu esiintyy ainakin kirjan yläjuoksussa jo ennen kyseisen ajankohdan käsittelyä ja havaintojesi mukaan myös itse tekstissä, on tietenkin epä johdonmukaista. Pitäisin tätä kuitenkin törkeää lievempänä rikkomuksena, jota tuskin voidaan pitää sen paremmin «ilmeisenä virheenä» kuin epäselvyytenäkään!
9. Epäilysi pientalonpoikien ohjelman eräiden «oikeistoporvarillisten» (ei se muuten mitään huutomerkkiä kaipaa, selvä asia!) ja toisaalta sosialististen ainesten tietystä tarkoituksenmukaisuudesta on aiheeton. Jos olisit vaivautunut katsomaan sitä dokumentaatiota, johon tässä yhteydessä nimenomaisesti viittaan, olisit huomannut asian olevan todistettavissa eräällä haastattelulausunnolla. En ole vain turhan takia viitsinyt tämänkaltaisia poliittisiin nimiin ja vielä melko ajankohtaisiin tapahtumiin liittyviä seikkoja korostaa.

Siinäpä ne sitten olivatkin. Itse teoksen rakenne, luonne jne. ovat kokonaan toinen asia; niistä on aina aihetta keskustella. Yhdestä asiasta kuitenkin sanoisin mielipiteeni: noudattaisin edelleenkin kronologista järjestystä, joskin eri aikajaksojen sisällä pyrkisin eräisiin uudelleen ryhmityksiin.

Oikeastaan luulen kaiken takana olevan sen, että olet käyttänyt ilmaisua «virhe» jossain toisessa mielessä kuin mitä minä sillä tavanomaisesti ymmärrän. Virheellisyys tieteellisessä esityksessä — jota teokseni eräiltä osin pyrkii olemaan — merkitsee sellaisen väitteen esittämistä, joka tosiasioihin nojaten voidaan osoittaa paikkansa pitämättömäksi. Niitä on esittämässäsi huomautuksissa selvästi yksi tai ehkä puolitoista. Mitä tulee

esittämiisi puutteellisuuksia sekä eräitä epätasällisyyksiä ja epäjohton-mukaisuuksia koskeviin huomautuksiisi, niistä olen Sinulle velkaa läm-pimän kiitoksen.

Olavi Borg

EDELLISEN JOHDOSTA

Saatuani etukäteen tutustua tohtori Olavi Borgin laatimaan vastinee-seen esitän toimituksen ja hänen luvallaan sen johdosta muutamia kokoa-via päätelmiä. En tosin ole vielääkään vakuuttunut siitä, että arvosteluni siltä kuudesosalta, johon puheena olevat huomautukset liittyvät, ansaitsisi enempää julkista huomiota. Pääargumenttini arvostelussa olivat aivan toisaalla eikä tohtori Borgilla ole niiden johdosta paljoa huomauttamista. Näin jälkeensä saatan vain täsmentää eräitä esittämiäni huomautuksia.

Ensiksikin valitan sitä, etten jo itse erottanut harvoja maininnanarvoisia «virheitä» lukuisammista «epäselvyyksistä» kuten hyvin olisin voinut tehdä. Tarkoitukseni ei silloin olisi jäänyt tekijän arvailtaviksi, joka ilmei-sestikin on tulkinnut huomautuksia helposti voitavan pitää painavampina kuin syytä on. «Virheitä» tehdään sekä tietämättömyydestä että huoli-mattomuudesta, kuten kouluajan saksankielen kokeista hyvin muistamme, ja tässä on todella useimmiten kysymys vain epäselvistä sanonnoista, joi-den perusteella lukija voisi saada asiasta virheellisen käsityksen, eikä suinkaan virheellisestä esityksestä. Itse puolestani en näe kritiikissä min-käänlaista viittausta esim. asiantuntemuksen puutteeseen, enkä ole kuullut kenenkään muunkaan pitäneen tekemiäni huomautuksia vakavina. Vas-tineen sisältö nähdäkseni juuri osoittaa kaipaamani tarkistukset asiallisiksi — jos teosta tutkimuksena käsitellään — eikä poista teoksen perusvikaa, ohjelmien taustan ja sisällön analysoinnin jäämistä suotta keskeneräiseksi. Nyt tutkimukseksi katsottava osa jää pahasti epäsuhteiseksi.

Voinen olla lyhytsanainen puuttuessani eräisiin yksityiskohtiin, varsinkin kun olemme yksityisesti asiasta jo useasti keskustelleet ja todenneet itsekullakin olevan aihetta täsmentää sanontojaan. Viittaaan vain siihen eroon ajatuksissamme, että esim. maalaisliiton nimen osalta Borg puhuu lähinnä epävirallisesta, mutta itse puhun sen virallisesta käyttöönnotosta, joka kuten käyttämästäni lähteestä olen tekijälle osoittanut, tapahtui vasta v. 1919. Eiköhän toisaalta SKP:n ja SKDL:n ilmestyminen Suomen poliittiseen elämään vuonna 1944 sentään aiheuttanut käänteentekeväen poliittisen muutoksen eikä merkinnyt vain «hyvin tutun ilmiön uudelleen heräämistä»? Todella tärkeä eron tekeminen arvoarvostelman ja arvosta lausutun arvostelman välillä taas on juuri sitä, mitä tarkoitan: ellei jostain syystä pidetä välttämättömänä käyttää tarpeeksi sanoja tai ole riittävästi

tilaa käsitteen käyttötavan selvittämiseksi, voi olla parempi turvautua esim. sitaatteihin omien käsitystensä erottamiseksi muiden käsityksistä (vrt. «vapaussota» ja «oikeistorvarillisuus»). Silloin ei lukijankaan tarvitse varmuuden vuoksi hakea tarkempaa dokumentaatiota muualta.

Toistan vielä, etteivät Borgin luettelemat kohdat näinkään kokonaisuutena olleet arvosteluni oleellisin osa, eivät laajuudeltaan enempää kuin painavuudeltaankaan, ja että tämän puolen olisin hyvin voinut sivuuttaa vielä pelkistetympin. Pääpaino arvostelussani oli todellakin teoksen käyttökelpoisuudessa puolueohjelmien kokoelmana. Malttavaisella kypsyttelyllä ja johdonmukaisella jäsentelyllä hyvän idean toteutuksesta olisi varmasti kertakäsittelyllä tullut täysipainoinen lisä «joka miehen käsikirjastoon».

Asiantuntijan on aina vaikeata päästä sellaiseen asioiden yksinkertaiseen esittämiseen, joka on ainakin osittain ollut Borginkin tavoitteena. Tällainen popularisoiminen olisi tavallistakin tähdellisempää sillä vaikeasti omaksuttavilla käsitteillä ja metodeilla operoivalla valtio-opin suunnalla, jota tekijä edustaa.

Martti Noponen

ULKOMAISEN KIRJALLISUUDEN TARKASTELUA — GRANSKNING AV UTLÄNDSK LITTERATUR

Toimittaja — Redaktör: Jukka Huopaniemi

NILS ANDREN/HADAR CARS/
LARS FOYER/HANS MEIJER/
GUNNAR WIJKMAN (red.): *Svensk statsförvaltning i omdaning*. Institutionen för statskunskap vid Stockholms universitet, Uppsala 1965. 239 s.

Ur bokens förord framgår, att man inte heller i Sverige blivit alltför bortskämd med litteratur i ämnena organisationslära och statsförvaltning. Statsvetenskapliga institutionens vid Stockholms universitet initiativ att ge framstående män i statsförvaltningen i uppdrag att skriva de överenskomna avsnitten (vilka sedan sammanfogats till en bok), kan hälsas med tillfredsställelse också på denna sidan om Bottenviken; våra ämbetsverk och ministerier är ju inte så olika motsvarande svenska — vilka f.ö. inte i regel äger motsvarigheter i andra länder än Finland. Även om många detaljbestämmelser inte är desamma hos oss, gäller likheterna förutom strukturen i stort sätt därtill strävan till administrativ effektivitet, uppskattad på basen av överallt accepterade delkriterier: tillförlitlighet, motivation och rationalitet.

På sätt och vis är det bra, att boken inte uppbyggts på någon i förväg fixerad förvaltningsteori (vilket författarna delvis beklagat) eftersom avsikten ju varit att skriva en *grundbok* om landets statsförvaltning i *omdaning*.

Även om direkta fältbeskrivningar saknas och ur teoretisk synpunkt intressanta inlägg i debatten om t.ex.

ämbetsverkens centralisering kontra decentralisering — en brännande fråga bl.a. i Finland — hade välkomnats, har boken så mycket och mångsidigt «levande» att bjuda på, att den gott duger som handbok också för den privata administratören. Som sådant fyller verket med heder funktionen att berika debatten om statsförvaltningen (som tornar upp sig vid sidan om debatten kring den svenska författningsreformen). För detta borgar de olika författarnas fördomsfrihet att — ofta indirekt — betona hur ett samarbete mellan officiella administrationskanaler och av personskäl uppkomna genvägar brukar leda till det mest ändamålsenliga resultatet. — R. H-s.

KARL W. DEUTSCH: *The Nerves of Government. Models of Political Communication and Control*. The Free Press of Glencoe, New York 1963. 316 s.

Meillä toistaiseksi huomiotta jäänyt professori Deutschin «väliaikaisraportiksi» nimittämä teos antaa vaikutelman, että siinä on pyritty kunnianhimoisella tavalla tavoittamaan aivan uusia syvyyksiä politiikan tutkimuksen alalla. Kirjoittaja pyrkii pääsemään poliittisissa yhteisöissä vaikuttavien todellisten vaikutuskeinojen lähteille ja näkee niiden piilevän kommunikaation keinoissa. Ihmisiä johdetaan kommunikoimalla. Deutsch sanoo kirjansa pääasiassa tuovan esille uuden näkö-

kohdan: sen, että hallitseminen on ehkä jonkin verran vähemmän kuin yleensä on katsottu *vallan ongelma* ja sen sijaan jonkin verran enemmän *johtamisen ongelma*; johtaminen, ohjaaminen, taas tapahtuu kommunikatiokeinojen välityksellä.

Kuten odottaa saattaakin, Deutsch on saanut runsaasti vaikutelmia Norbert Wienerin *kybernetikasta*, jonka piiriin hän tavallaan nyt tuo politiikan tutkimuksenkin: kybernetiikan on katsottu olevan useita eri tieteenaloja, mm. biologiaa, sosiologiaa ja psykologiaa yhdistävän yleistieteen. Poliittikan tutkimuksen alalla hän katsoo tehtäväkseen löytää yhdistävät siteet kolmen suuren suuntauksen välillä, joille hän tunnustaa olevansa intellektuaalisessa velassa. Niitä ovat klassillinen kansainvälisen politiikan ja diplomatian tutkimus, sellaisena kuin sitä edustaa esim. Morgenthau, sekä sen tradition jatkajat yleisen politiikan ja yhteiskunnallisen teorian luojina, kuten Friedrich, Laswell ja Parsons. Toiseksi hän mainitsee nykyaikaisen kommunikaatiotutkimuksen uranuurtajat ja peliteoreetikot. Vielä hän katsoo saaneensa paljon eräiltä kansainvälisen kommunikaation ja vertailevan politiikan tutkimuksen harrastajilta.

Kommunikaatiojärjestelmän kokonaisuus on nykyaikaisen poliittisen järjestelmän hermosto, minkä analogian Deutsch esittää jo teoksensa nimessä. Näitä hermoja myöten välitetään ne ärsykkeet, joiden avulla yhteisön johtaminen tapahtuu. Tämän hermoston kunnosta riippuu yhteisön elinvoimaisuus. Kun tämä hermosto otetaan lähtökohdaksi poliittisen järjestelmän tutkimuksessa, voidaan sivuuttaa eräitä tavanomaisen valtasuhteisiin ja yhteisön rakenteeseen keskittyvän tutkimuksen ongelmia, joihin tavallisesti törmätään.

Deutschin kirjan lopullisen merkityksen arvioiminen on toistaiseksi vaikeaa, mutta jos se täyttää tehtävänsä

väliaikaisraporttina, joka vetää puoleensa kiinnostusta ja rakentavaa kritiikkiä, voi sen pohjalta odottaa syntyvän politiikan tutkimukselle erityisen hedelmällisen lähestymistavan. — J. H.

RICHARD LOWENTHAL: *World Communism. The Disintegration of a Secular Faith*. Oxford University Press, New York 1964. 296 s.

Teos koostuu artikkeleista, jotka aikaisemmin on julkaistu neljässä eri aikakauslehdessä tai esitetty radioesitelminä. Käsitelty ajanjakso alkaa Titon rehabilitoinnista 1955 ja päättyy avoimen skisman todelliseksi tulemiseen 1961. Erityistä huomiota kiinnitetään sähköiseen 20. puoluekokoukseen, jossa etsittiin uusia vallankumouksen «malleja», jotka eroaisivat neuvostoliittolaisista esikuvista. Hrushtshevin kuuluisan salaisen puheen vaikutukset myöhempiin Unkarin ja Puolan kapinan aikaisiin tapahtumiin ovat myös selvittelyn kohteina, samoin kuin sen vaikutukset Togliattin avomielisiin selvityksiin *Nuovi Argumentin* sivuilla. Kiinalaisen kommunismin ja Maon panos marxismileninismiin saavat erityisen älykkään käsittelyn.

Eri artikkelien merkitys ei kirjan kansion väliin koottuina ole enää yhtä suuri kuin niiden julkaisemishetkellä, ei ainakaan specialistille joka mahdollisesti on jatkuvasti seurannut professori Lowenthalin tuotantoa sekä Brzezinkin, Zagorian ja Griffithin kirjoittelua. Liian vähän aikaa on kulunut toisaalta, että Lowenthalin aikoinaan esittämien tulevaisuuden spekulointien paikkansapitävyyttä voitaisiin arvostella, mutta mitään sellaista ei ole tapahtunut, mikä osoittaisi hänen päälinjansa vääräksi. Tärkein tapahtuma on luonnollisesti Nikita Hrushtshevin syrjäyttäminen. Jo helmikuussa kuitenkin Albanian *Zeri i Popullit* hyökkäsi Neuvostoliiton

uusia johtajia vastaan nimittäen heitä «marxismiin luopioiksi». 19 Neuvostoliittoa kannattavan kommunistipuolueen pidettyä kokouksensa maaliskuussa Peking hyökkäsi Moskovaa vastaan syyttäen sitä «valeanti-inperialismista, joka todellisuudessa on antautumista, vaevallankumouksesta, joka on petosta, ja valeyhtenäisyydestä, joka on hajoitusta». Vielä on viime aikaisesta kehityksestä pantava merkille Romanian huomattava itsenäisyys ja Kosyginin saavuttama vähäinen yhtenäisyyden vaikutelma Vietnamin kysymyksessä Pekingin matkallaan.

Lowenthal seuraa analyysissään valta- ja reaalipolitiikkaan pitäytyvien konfliktiteoreetikkojen linjaa. Konfliktia ei saada ratkaistuksi, koska sen on aiheuttanut siihen sekaantuneiden valtioiden ristiriitaisten tavoitteiden aiheuttama päättymätön valtataistelu. Kolmessa kohdassa Lowenthalin esitystä vastaan voi tehdä huomautuksia, vaikka se yleensä paljastaa kirjoittajansa harjaantuneisuuden ja tietorikkautta. On ensinnäkin harhaanjohtavaa käyttää kansainvälisestä kommunismista nimitystä «uskonto», niin monia houkuttelevia yhtymäkohtia kuin saattaa löytyäkin. On virhe nähdä siinä pappi, missä todellisuudessa on pragmaatikko tai isänmaanystävä. Itse asiassa Lowenthal ei tarkoitaakaan uskontoa, vaan *nationalismia*, mikä termi olisi ollut sattuvampi myös hänen kirjansa alaotsikossa. Toiseksi, Lowenthal puhuu maailmankommunismista, vaikka hän rajoittaa esityksensä koskemaan Neuvostoliittoa, Itä-Eurooppaa ja Kiinaa. Tällöin unohdetaan kommunistisen maailman periferiassa vaikuttavat puolueet, jotka nykyään jatkuvasti saavat lisää merkitystä koko liikkeessä, kuten Kuuban esimerkki osoittaa. Kolmanneksi voidaan tehdä reunamerkitöjä siihen «kommunistisen maailmanliikkeen neljän vaiheen» selvitykseen, joka sisältyy Lowenthalin kirjaan.

Hänen voidaan lievimmin sanoen katsoa suuresti yksinkertaistaneen maailmankommunismiin monisärmäistä historiaa. — J. L. K.

R. P. MORGAN: *The German Social Democrats and the First International 1864—1872*. Cambridge University Press, London 1965. 280 s.

Skildringen av de tyska socialisternas — särskilt «lassalleanernas» och «eisenachernas» — syn på första internationalens ideer och deras accepterande av dessa i program och praktisk politik är inte endast fascinerande därför, att den samtidigt innefattar intressanta moment om de medverkande personligheterna. Den är kanske mest intresseväckande av två speciella orsaker: dels därför, att historiens syn på endel av de medagerande korrigeras (Johann Philipp Becker betraktas t.ex. av författaren som den person, som egentligen under några år av nämnda period spred internationalens socialism bland de tyska arbetarna, och inte Wilhelm Liebknecht, som «felaktigt» kallats «internationalens apostel» i Tyskland), dels därför, att den på ett utomordentligt sätt informerar läsaren om den för tiden typiska organisationstekniken (hur Marx t.ex. genom att skriva en artikel i Lassallesocialisternas språkrör försökte få partiets anhängare att i motsats till ledningens önskan gå med i internationalen). Särskilt belysande är vidare analysen av olikheterna i lassalleanernas motiv och attityder. Här framstår analysen av inställningen till Bismarcks strävanden att ena Tyskland å ena sidan samt internationalens «trumfkort» internationalismen, klassmedvetandet, den socialistiska politiken och den marxistiska filosofian å andra sidan — faktorer, vilka orsakar överraskande paradoxer i samhällssynen hos de bägge rivaliserande riktningarna — som särskilt förtjänstfull.

Boken bjuder onekligen på mycket nytt genom att författaren — en britt — såväl offentliggjort hittills opublicerat material (särskilt om nämnde Becker) som bragt i dagen fakta, vilka delvis medvetet negligerats eller halvt bortglömts (t.ex. att Lassalles «socialistiska stat» någon tid före hans död de facto visade sig vara detsamma som Bismarcks preussiska Tyskland). — R. H.-s.

DOUDOU THIAM: *The Foreign Policy of African States*. London 1965 (ranskankielinen alkuteos 1963). 134 ss.

Afrikan valtioiden lukumäärä on antanut niille melkoisen sanavallan kansainvälisissä järjestöissä, mutta toisaalta niiden riippumattomuudella on omat — useimmiten taloudelliset — rajansa. Afrikan valtiot esiintyvät monissa kysymyksissä yhtenäisenä ryhmänä, mutta hajaannuksen merkit ovat yhtä selvät ja pirstoutumisen uhka on jatkuvasti olemassa. Afrikan valtioiden ulkopolitiikan hahmottumista tässä eri suuntaan vaikuttavien voimien kentässä on käynyt selvittämään Senegalin ulkoministeri Doudou Thiam, jonka suppea teos ei pyri olemaan pelkästään ulkoministerin siloiteltu näkemys tilanteesta, vaan myös kriittinen analyysi ulkopolitiikkaan vaikuttavista sisäisistä ja ulkoisista voimista, selvitys käytännössä syntyneistä ongelmista ja yritys tulevan kehityksen hahmottelemiseksi.

Ulkopolitiikan aatepohjan selvittämiseksi Thiam analysoi kahta afrikkalaista aatevirtausta: nationalismia ja sosialismia. Molemmat ovat lainanneet ulkoapäin, mutta myös pyrkineet afrikkalaisiin ilmenemismuotoihin. Afrikkalainen nationalismi pyrkii mikrota-solla luomaan kansakuntia siirtomaakauden rajojen puitteisiin ja makro-

tasolla pan-afrikkalaisuuden suureen unelmaan: Afrikan yhtenäisyyteen. Esitys afrikkalaisesta sosialismista murtautuu oikeastaan teoksen varsinaisen aiheen ulkopuolelle, mutta selvittää kuitenkin varsin onnistuneesti afrikkalaisten suhtautumista sosialismin pääsuuntiin: demokraattiseen sosialismiin ja marxismiin.

Käytännön ulkopolitiikassa Afrikan valtiot ovat toisaalta joutuneet turvaamaan saavutettua itsenäisyyttä uuskolonialismilta, kommunismilta ja — naapurivaltioiden pyyteiltä sekä toisaalta etsimään tietä yhtenäisyyden toteuttamiseksi. *Independence* ja *unity* ovat muodostuneet poliittisiksi arvosanoiksi, joiden sisällön yhteensovittaminen on osoittautunut työlääksi. Thiam käsittelee tässä yhteydessä mm. eri poliittisten ryhmittymien periaatteita sekä poliittisia ja taloudellisia suhteita ei-afrikkalaisiin valtioihin.

Tulevaisuuteen ulkoministeri Thiam suhtautuu varovaisen optimistisesti. Hän hylkää Nkrumahin ehdotuksen Afrikan yhtenäisyyden pikaisesta toteuttamisesta ja tyytyy kannattamaan asteittaista kehitystä: ongelmat on ratkaistava ennen yhtenäisyyttä eikä sen jälkeen. Thiamin ulkopoliittinen realismi kohdistaa toivonsa Afrikan yhtenäisyysjärjestöön (OAU), joka on hänen mielestään jo huomattava saavutus. «Vain kokemuksen avulla saamme selville milloin seuraava askel on mahdollinen», kuuluu varovainen lopputoteamus. Ulkoministeri Thiamin suppea teos ei olekaan varsinainen käsisikirja — monia kysymyksiä on tyystin sivuutettu — vaan pikemminkin afrikkalainen puheenvuoro, joka on tarkoitettu kannanotoksi afrikkalaisuuden puolesta ulkoista sekaantumista vastaan sekä kannanotoksi Nkrumahin linjaa vastaan yhtenäisyyskysymyksessä. — P. H.

AIKAKAUSLEHTIKATSAUS — TIDSKRIFTSÖVERSIKT

Toimittajat — Redaktörer: Rauno Lehtinen & Pentti Pärssinen

Administrative Science Quarterly. Vol. 9: 4 (March 1965). *Schein, E. H. et al.*, Career orientations and perceptions of rewarded activity in a research organization. Artikkelissa selostetaan tuloksia, joita on saatu haastattelemalla 96 tutkijaa. *Rubington, E.*, Organizational strains and key roles. Kirjoittaja on valinnut esimerkikseen alkoholistien suojakodin ja pyrkii osoittamaan, että mahdollisimman epäbyrokraattinen organisaatio ei tuota haluttua tulosta. *Levinson, H.*, Reciprocation: the relationship between man and organization. Psykologin kirjoittama artikkeli yksilön ja organisaation välisestä vuorovaikutuksesta. *Wager, L. W. & Unwalla, D. B.*, Leadership style, hierarchical influence, and supervisory role obligations. *Van Riper, P. P.*, Military careers at the executive level. Kirjoittaja tarkastelee USA:n armeijan upseerien ylenemisnopeutta sotilashallinnon alalla.

The American Political Science Review. Vol. 58: 4 (December 1964). *Pritchett, H. C.*, Equal protection and the urban majority. APSA:n puheenjohtajan kansalaisoikeuksia käsittelevä puhe yhdistyksen kokouksessa syyskuussa 1964. *Wilson, J. Q. & Banfield, E. C.*, Public regardiness as a value premise in voting behavior. Kirjoittaja tarkastelee ns. «yhteisen hyvän» merkitystä äänestyskäyttäytymisen arvopremissinä. *Groth, A. J.*, The «isms» in totalitarianism. Kirjoittaja arvostelee viimeaikaista totalitarismin tutkimusta. *Pitkin, H.*, Hobbes' concept of representation. 2. Jatkoa edellisessä numerossa julkaistulle artikkelille. *Shklar, J. N.*, Rousseau's images of authority. *Mansfield, H. C. Jr.*, Party government and the settlement of 1688. Artikkelissa tarkastellaan poliittisen hallituksen syntyä Englannissa v. 1688. *Hess, R. L.*, The Ethiopian no-party state: a note on functions of political parties in developing states. *Lipsitz, L.*, Work life and political attitudes: a study of manual workers.

The Annals of the American Academy of Political and Social Science. Vol. 357 (January 1965). Numero on kokonaisuudessaan omistettu USA:n rotuongelmalle, otsikkona »The negro protest». — **Vol. 358 (March 1965).** Numeron otsikkona on »New nations: the problem of political development», ja siinä käsitellään useissa artikkeleissa poliittista kehitystä ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Edelleen on numerossa poliittista johtajuutta käsitteleviä artikkeleita sekä katsaukset Pakistanin, Intian, Irlannin, Tanganjikan, Venezuelan ja Jugoslavian viimeaikaiseen poliittiseen kehitykseen.

L'année politique et économique. No. 183 (Mars 1965). *Lavergne B.*, Une histoire de fous qui prent très mal finir: la politique de l'Occident depuis 1948. Kirjoittaja luonnehtii länsivaltojen v:sta 1948 lähtien harjoittaman politiikan »Potsdamin sopimusten systemaattiseksi loukkaamiseksi» ja tulee siihen tulokseen, että tämän politiikan seurauksena tulee olemaan »peloittava sodan vaara» muutamien vuosien kuluttua. *Bertaud, G.*, L'Allemagne Fédérale se prépare à la guerre et ne la redoute pas. Kirjoittajan mukaan Länsi-Saksan ulkopoliittikka edelleen noudattaa »Dullesin jyrkkää ohjelmaa».

Aussenpolitik. 1965: 3. *Mayer-Ranke, P.*, Nasser am Tor des sozialistischen Lagers. Kirjoittaja analysoi Yhdistyneen Arabitasavallan ulkopoliittikan taustaa. *Nielsen-Stokkeby, B.*, Moskau zwischen Nationalismus und Internationalismus. *Hinterhoff, E.*, MLF oder

ANF. Zum Problem der gemeinsamen Streitmacht. *Schoental, K.*, Der Neger-Einfluss auf die Parteien der USA. — 1965: 4. *Zoll, W.*, Der Niedergang der Vereinten Nationen. Kirjoittaja tarkastelee YK:n »umpikujaa». 1965: 5. *Abshagen, K. H.*, Zwanzig Jahre deutsch-britische Beziehungen. Artikkelissa tarkastellaan Saksan ja Englannin välisiä suhteita toisen maailmansodan jälkeen. *Borch, H. von*, Great society — Johnsons Program für Amerika. *Mayer-Landrut, A.*, Sowjetische Politik seit Chruschtschows Sturz. Artikkelissa on maininta mm. Suomen ja Neuvostoliiton välisistä suhteista. *Imhoff, C. von*, Aufmarsch im östlichen Mittelmeer. Kirjoittaja tarkastelee itäisen Välimeren tilannetta kansainvälisen politiikan kannalta. *Hillekamps, C. H.*, Wahlen zu beiden Seiten der Anden. Keväällä Chilessä ja Argentiinassa pidetyt vaalit ovat kirjoittajan mielenkiinnon kohteina.

Foreign Affairs. Vol. 43: 3 (April 1965). *Carver, G. A., Jr.*, The real revolution in South Viet Nam. Kirjoittaja tarkastelee uuden johtajapolven nousua valtaan Etelä-Vietnamissa. *Erler, F.*, The Alliance and the future of Germany. *Azikiwe, N.*, Essentials of Nigerian survival. *Ryan, C.*, The French-Canadian dilemma. *Huizinga, J. H.*, Which way Europe? Kirjoittaja tarkastelee Länsi-Euroopan tulevaisuutta erityisesti de Gaullen pyrkimysten valossa. *Pélissier, R.*, Spain's discreet decolonization. *Mohammad Abdullah*, Kashmir, India and Pakistan.

International Affairs. Vol. 41: 2 (April 1965). *Strauss, F. J.*, An alliance of continents. Länsi-Saksan entinen puolustusministeri tarkastelee Euroopan sotilaallisia ongelmia. *Clemens, W. C., Jr.*, The Sino-Soviet dispute: dogma and dialectics on disarmament. Kirjoittaja analysoi Neuvostoliiton ja Kiinan aseidenriisuntaan nähden omaksumia toisistaan poikkeavia asenteita. *Woodruff, D.*, The second Vatican Council: at the third session. Artikkelissa tarkastellaan katolisen kirkon kannanmäärittelyjä eräisiin aikamme suuriin poliittisiin ja sosiaalisiin ongelmiin, kuten ydinasesotaan ja väestökysymykseen nähden. *Hayter, T.*, French aid to Africa — its scope and achievements. Artikkelissa asetetaan Ranskan kehitysapupolitiikka maan entisen siirtomaapolitiikan luomaa taustaa vasten. *Furtado, C.*, Political obstacles to economic growth in Brazil. Kirjoittaja (presidentti Goulartin aikainen suunnitteluministeri) toteaa, että vanha maanomistajaluokka pitää yhä edelleenkin tehokkaasti valtaa hallussaan Brasiliassa. *Warner, G.*, Escalation in Vietnam: the precedents of 1954. Kirjoittaja vertailee Vietnamin nykyistä tilannetta Indokiinan sodassa keväällä 1954 vallinneeseen tilanteeseen.

International Organization. Vol. 19: 1 (Winter 1965). *Holcombe, A. N.*, Edwin Ginn's vision of world peace. *Louis, W. R.*, African origins of the mandates idea. Kirjoittaja selostaa Kansainliiton mandaattien syntyä Afrikassa. *Manno, S. C.*, Problems and trends in composition of nonplenary UN organs. Artikkelissa tarkastellaan muutamien esimerkkien valossa niitä periaatteita ja suosituksia, joita on noudatettu valittaessa jäseniä sellaisiin YK:n elimiin, joissa kaikki jäsenvaltiot eivät ole edustettuina. *Lindberg, L. N.*, Decision making and integration in European Community. Kirjoittaja tarkastelee Länsi-Euroopan yhteistyön luonnetta ja merkitystä. Lisäksi numero sisältää tavanomaisen katsauksen YK:n ja sen alajärjestöjen toimintaan.

International Review of Administrative Sciences. Vol. 30: 3. *Hosch, L. E.*, The public administration division of UN: a brief history. *Rodriguez Arias, J. C.*, Una administración »eficiente y suficiente». Kirjoittaja tarkastelee kysymystä miltä osin ja millä tavoin Etelä-Amerikan valtioiden hallintokoneistoja olisi uudistettava. *Langord, G.*, Le nouveau statut des fonctionnaires en Espagne. Kirjoittaja selostaa Espanjan hallinto-reformiin liittyvien, vuoden alusta voimaan astuneiden, virkamiehiä koskevien lakien

moderneja periaatteita. *Englebert, E. A.*, Major issues in professional training for public administration. *Hentgen, E. F.*, La formation des cadres administratifs des pays voie de développement: programmes et manière d'enseigner. Kirjoittaja, joka toimii YK:n asian-tuntijana, esittää näkemyksiään kehitysmaiden virkamieskunnan koulutuksesta. *Dror, Y.*, Administrative agencies and courts: some patterns of interorganizational relations. Kirjoittaja tarkastelee hallintoelinten ja hallinnollisten oikeusistuimien välisten suhteiden tutkimusta. *Szamel, L.*, Les tâches de la science administrative dans les pays socialistes. Käsittelee hallinto-opin asemaa sosialistisissa maissa. — Kaikkiin ranskan- ja espanjankielisiin artikkeleihin liittyy englanninkielinen yhteenvedo.

The Journal of Conflict Resolution. Vol. 9: 1 (March 1965). *Kautsky, J. H.*, Myth, selffulfilling prophecy, and symbolic reassurance in the East-West conflict. Kirjoittaja soveltaa artikkelissaan Sorelin, Mertonin ja Edelmanin luomia käsitteitä idän ja lännen väliseen kiistaan. *Wedge, B. & Muromcew, C.*, Soviet-American relations: a multiple symmetry model. *Fink, C. F.*, More calculations about deterrence. Kirjoittaja arvioi B. Russetin tutkimusmenetelmää, jota selostettiin lehden kesäkuun numerossa v. 1963. — Tästä numerosta alkaen on lehdessä erityinen »Gaming section», jossa selostetaan metodeja ja seurataan tuloksia, joita on saatu kokeellisten pelitilanteiden avulla synnytettyjä konflikteja tutkittaessa. Tämänkertaiset kolme artikkelia ovat: *Gallo, P. S., Jr. & McClintock, G. G.*, Cooperative and competitive behavior in mixed-motive games. *Kelley, H. H.*, Experimental studies of threats in interpersonal negotiations. *Shure, G. H. et al.*, The effectiveness of pacifist strategies in bargaining games.

Journal of International Affairs. Vol. 19: 1. Numerossa tarkastellaan arabimaailmaa ja sen yhteisenä otsikkona on: »The Arab World: paths of modernization». Artikkeleista mainittakoon: *Issawi, C.*, Social structure and ideology in Iraq, Lebanon, Syria and the U.A.R. *Torrey, G. H. & Devlin, J. F.*, Arab socialism. *Lenczowski, G.*, The objects and methods of Nasserism. *Longrigg, S. H.*, The economics and politics of oil in the Middle East.

Journal of Peace Research. 1965: 1. *Cooper, P.*, The development of the concept of war. Artikkelissa selostetaan eräitä psykologisia tutkimuksia, joissa on pyritty selvittämään erilaisissa kulttuuriympäristöissä kasvaneiden lasten ja nuorten käsitystä sodasta. *Singer, J. D. & Hinomoto, H.*, Inspecting for weapons production: a modest computer simulation. Kirjoittajat esittelevät laittoman aseiden tuotannon paljastamista koskevan kokeen (oletettu tilanne, jossa on voimassa aseiden tuotannon kieltävä kansainvälinen sopimus). *Östgaard, E.*, Factors influencing the flow of news. *Galtung, J. & Holmboe Ruge, M.*, The structure of foreign news. The presentation of the Congo, Cuba and Cyprus crises in four Norwegian newspapers. Kirjoittajat esittävät tapahtumien »uutisarvoa» koskevan yleisen teorian ja testaavat sitä empiirisen aineiston avulla.

The Journal of Politics. Vol. 27: 1 (February 1965). *Zariski, R.*, Intra-party conflict in a dominant party: the experience of Italian Christian Democracy. *Plischke, E.*, Integrating Berlin and the Federal Republic of Germany. Kirjoittaja tarkastelee kysymystä missä määrin Länsi-Berliini jo on institutionaalisesti integroitunut Länsi-Saksan hallintoon. *Stern, R. W.*, The Sino-Indian border controversy and the Communist Party of India. *Turner, F. C.*, The implications of demographic change for nationalism and internationalism. Kirjoittaja tarkastelee väestön kasvun vaikutusta kansallisten yhteisöjen muodostumiseen. *Hanrieder, W. F.*, Actor objectives and international systems. *Ulmer, S. S.*, Toward a theory of sub-group formation in the United States Supreme Court. Kirjoittaja esittää ensin USA:n korkeimmassa oikeudessa tapahtuvaa ryhmien muodostumista

koskevan teorian ja tarkastelee sitten sen paikkansapitävyyttä korkeimmassa oikeudessa vv. 1946—61 suoritettujen äänestysten tulosten valossa. *Tucker, W. R.*, Fascism and individualism: the political thought of Pierre Drieu la Rochelle.

Osteuropa. 1965: 3. *Mehnert, K.*, Peking und Moskau — minus Chruschtschow. Kirjoittaja tarkastelee kysymystä oliko Kiinan ja Neuvostoliiton suhteiden kiristymisellä osuutta Hruštševin syrjäyttämiseen. *Meisner, B.*, Chruschtschowismus ohne Chruschtschow. Die Gründe für den Sturz Chruschtschows. *Glaubit, J.*, Japanisch-sowjetische Beziehungen in den letzten zehn Jahren. — 1965: 4. *Meisner, B.*, Chruschtschowismus ohne Chruschtschow. Das Aktionsprogram der Nachfolger Chruschtschows.

Parliamentary Affairs. Vol. 18: 2 (Spring 1965). *Bromhead, P.*, The British constitution. Tavanomainen vuosikatsaus. *James, R. R.*, Churchill as parliamentarian. *Needler, M.*, Cabinet responsibility in a presidential system: the case of Peru. *Yardley, D. C. M.*, The work and status of the parliamentary agent. Artikkelissa selostetaan näiden toimihenkilöiden työskentelyä Englannin parlamentissa. *Jones, G. W.*, The Prime Minister's power. Kirjoittaja on sitä mieltä, että Englannin pääministerin valta-asemaa on usein liiaksi korostettu. *Shaw, M.*, The abnormal election. 1. Aloittaa USA:n presidentinvaaleja v. 1964 käsittelevän artikkelisarjan. *Forrester, D. B.*, Parliamentary privilege — an Indian constitutional crisis. Artikkelissa selostetaan tapausta, jossa intialaisen kansanedustajan koskemattomuutta oli loukattu. *Ghosh, S. C.*, Pressure and privilege: the Manchester Chamber of Commerce and the Indian problem, 1930—1934.

The Political Quarterly. Vol. 36: 2 (April-June 1965). *Rose, S.*, Labour's Pax Britannica. Kirjoittaja tarkastelee labour-puolueen ennen syksyn 1964 vaaleja esittämää ulkopoliittista ohjelmaa ja vertaa sitä labour-hallituksen tähänastiseen ulkopoliittikaan. *Hindell, K.*, Civil rights breaks the cloture barrier. Selostus Yhdysvaltain 2.7.1964 voimaan astuneen kansalaisoikeuslain kongressikäsittelevän vaiheista. *Brand, J. A.*, Ministry control and local autonomy in education. Käsittelee Englannin opetusministeriön paikallisiin viranomaisiin nähden harjoittamaa valvontaa. *Lord Windlesham*, The communication of conservative policy 1963—64. Artikkelissa tarkastellaan Englannin konservatiivien propagandatoimintaa ennen syksyn 1964 vaalitaistelun alkamista. *Bean, R.*, Militancy, policy formation and membership opposition in the Electrical Trades Union, 1945—61.

Political Science Quarterly. Vol. 80: 1 (March 1965). *Clubb, O. E.*, Sino-American relations and the future of Formosa. *Nyomarkay, J. L.*, Factionalism in the National Socialist German Workers' Party, 1925—26: the myth and reality of the »Northern faction». Kirjoittaja tulee siihen tulokseen, ettei G. Strasserin »pohjoinen ryhmä» koskaan muodostanut todellista vaaraa Hitlerin johtajanasemalle. *Van Riper, P. P. & Unwalla, D. B.*, Voting patterns among high-ranking military officers. Artikkelissa tarkastellaan USA:ssa kootun aineiston valossa pitääkö paikkansa hypoteesi, että 2. maailmansodan jälkeen sotilashenkilöt ovat tulleet yhä aktiivisemmiksi »poliittisissa» kysymyksissä. *King, J. B.*, Constitutionalism and the judiciary in France. Kirjoittaja pyrkii vastaamaan kysymykseen onko Ranskan oikeuslaitoksella vaikutusta maan valtiosäännön henkeen ja olemukseen. *Kohl, W. L.*, Nuclear sharing in NATO and the multilateral force.

Political Studies. Vol. 13: 1 (February 1965). *D'Entrèves, A. P.*, Obeying whom. Kirjoittaja tarkastelee valtion käsitteen asemaa nykyisessä poliittisessä teoriassa. *Maud, J.*, Government in theory and practice. Käytännön politiikan ja politiikan tutkimuksen

välisen suhteen pohdiskelua. *Nettl, J. P.*, Consensus or elite domination: the case of business. *Barker, A.*, »The most important and venerable function»: a study of Commons supply procedure. Historiallinen katsaus.

Politische Studien. H. 160 (März/April 1965). *Gottberg, E. von*, Der Islam und der Kommunismus. *Possony, T.*, Ein Lösungsversuch für die NATO. Kirjoittaja tekee ehdotuksen NATO:n vastaiskuvalmiuden parantamiseksi. *Bartsch, G.*, Das Dilemma der revolutionären Situation: zu einer aktuellen Diskussion in den kommunistischen Parteien. *Schlott, G.*, Das Commonwealth — Realität oder Mythos?

Politische Vierteljahresschrift. 1956: 1. *Jouvenel, B. de*, Politische Wissenschaft und Vorausdenken. Artikkelissa, joka alkuperäisenä on julkaistu Res publican numerossa 1965: 1, kirjoittaja tarkastelee politologin mahdollisuuksia ennustaa tulevaa kehitystä. *Kirchheimer, O.*, Der Wandel des westeuropäischen Parteiensystems. *Meyn, H.*, Die Deutsche Partei. Ursachen des Scheiterns einer national-konservativen Rechtspartei in Nachkriegsdeutschland.

Public Administration. Vol. 43. Spring 1965. *Robertson, J. F.*, The Royal Commission on State Services in New Zealand and the State Services Act 1962. *Sweetman, L. T.*, Prefects and planning: France's new regionalism. Kirjoittaja selostaa Ranskassa viime aikoina käytyä paikallishallinnon ongelmia koskevaa keskustelua. *Stacey, F.*, The machinery for complaints in the national health service. Artikkelissa tarkastellaan Englannissa julkaistuja, valitusmenettelyä hallinnon alalla koskevia selvityksiä. *Dodd, C. H.*, Administrative reform in Turkey. Artikkelissa selostetaan Turkissa v. 1962 asetetun, valtionhallintoa tutkineen komitean hiljattain valmistunutta mietintöä ja sen taustaa.

Public Administration Review. Vol. 25: 1 (March 1965). *Waldo, D.*, The Administrative State revisited. Kirjoittaja tarkastelee v. 1948 julkaisemansa teoksen The Administrative State syntyvaiheita ja sisältöä. *Simon, H. A.*, Administrative decision making. Artikkelissa selostetaan hallinnon tutkimuksen kehitystä viimeisten 25 vuoden aikana. *Storing, H. J.*, Leonard D. White and the study of public administration. Kirjoittaja analysoi Whiten esittämiä teorioita. *Caldwell, L. K.*, Public administration and the universities: a half-century of development. Kirjoittaja tarkastelee hallinnon tutkimuksen kehitystä Yhdysvaltain yliopistoissa. *Riggs, F. W.*, Relearning an old lesson: the political context of development administration. Kirjoittajan mielestä ovat USA:n teknillisen avun perustana olevat premissit ja oletukset virheellisiä.

The Public Opinion Quarterly. Vol. 29: 1 (Spring 1965). *Carlsson, G.*, Time and continuity in mass attitude change: the case of voting. Kirjoittaja tarkastelee Ruotsin, Norjan, Englannin ja Yhdysvaltain vaalituloksia vv. 1920—1962 ja analysoi poliittisen mielipiteen muuttumiseen vaikuttavia tekijöitä. *Sellers, C.*, The equilibrium cycle in two-party politics. Kirjoittaja seuraa Yhdysvaltain presidentin- ja kongressivaaleja aina v:sta 1789 lähtien ja pyrkii vastaamaan kysymykseen ovatko puolueiden voimasuhteissa tapahtuneet muutokset sattumanvaraisia vai onko niissä havaittavissa säännönmukaisuuksia. *Glaser, W. A.*, Television and voting turnout. Artikkelissa tarkastellaan television vaikutusta vaalien tuloksiin.

Res publica. 1965: 1. *Jouvenel, B. de*, Science politique et tâches de prévision. Sama artikkeli kuin Politische Vierteljahresschriftin numerossa 1965:1. *Hanson, A. H.*,

La décentralisation. IPSA:n 6. maailmankongressissa 1964 esitetty raportti, jossa tarkastellaan desentralisaation eri muotoja. *Bruyneel, A.*, Aspects nouveaux de l'examen des budgets par les chambres legislatives. Artikkelissa tarkastellaan Belgiassa viime vuosina toimeenpantuja budjetin käsittelyä parlamentissa koskeneita uudistuksia. *Dehousse, J.-M. & Destree, U.*, Vision nouvelle du phénomène fédéral. Kirjoittajat tarkastelevat H. Brugmansin ja P. Duclosin teosta »Le fédéralisme contemporain».

The Review of Politics. Vol. 27: 1 (January 1965). *Riemer, N.*, Kennedy's grand democratic design. Kirjoittaja tarkastelee Kennedyn poliittista filosofiaa. *Dooley, D. J.*, Quebec and the future of Canada. Käsittelee Kanadan ranskankielisen väestön asemaa ja suhdetta englanninkieliseen enemmistöön. *Khouri, F. J.*, The Jordan River controversy. Kirjoittaja analysoi tekijöitä ja tapahtumia, jotka ovat vaikuttaneet Jordanin vettä koskevan kiistan syntyyn. *Quade, Q. L.*, The Truman administration and the separation of powers: the case of the Marshall plan. Artikkelissa tarkastellaan niitä toimenpiteitä, joihin Trumanin hallitus ryhtyi varmistaakseen kongressin tuen Marshallin suunnitelmalle 1947—48. *Merritt, R. L.*, Woodrow Wilson and the «great and solemn referendum», 1920. Käsittelee USA:ssa 1920 suoritettua kansanäänestystä, joka koski maan liittymistä Kansainliittoon. *Conway, J. S.*, The silence of Pope Pius XII. Kirjoittaja tarkastelee paavi Pius XII:n suhtautumista natsien sodan aikana toimeenpanemiin juutalaisvainoihin. — **Vol. 27: 2 (April 1965).** *Hardin, C. M.*, Issues in legislative reapportionment. Artikkeliksi käsittelee USA:ssa osavaltioiden lainsäädäntöelimiä uudistamisesta käytyä keskustelua. *Chroust, A.-H.*, The ideal polity of the early Stoics: Zeno's Republic. *Love, W. D.*, Edmund Burke's idea of the body corporate: a study in imagery. *Vardys, V. S.*, Germany's postwar socialism: nationalism and Kurt Schumacher (1945—52). Kirjoittaja osoittaa miten SPD jo Schumacherin aikana ratkaisevasti luopui marxismista.

Revue française de science politique. Vol. 15:1 (Février 1965). Lehti jatkaa edelleen Ranskan valtiotieteellisen yhdistyksen (l'Association française de science politique) 15—16. 11. 1963 järjestämän pyöreän pöydän konferenssin esitelmien ja alustuksien julkaisemista. Sarjan otsikkona on »Catégories dirigeantes ou classe dirigeante?». *Aron, R.*, Catégories dirigeantes ou classe dirigeante? *Plamenatz, J.*, La classe dirigeante. *Hassner, P.*, A la recherche de la classe dirigeante: le débat dans l'histoire des doctrines. Lisäksi numerossa jatkuu artikkelisarja »Les forces politiques en France». — **Vol. 15: 2 Avril 1965).** *Dreyfus, F.-G.*, Un groupe de pression en action: les syndicats universitaires devant le projet Billères de réforme de l'enseignement (1955—1959). Esimerkki painostusryhmän toiminnasta. *Sidjanski, D.*, Décisions closes et décisions ouvertes. Päätöksentekoprosessin tarkastelua.

Statsvetenskaplig tidskrift. 1965: 1. *Ruin, O.*, Mellan statskunskap och historia. Reflexioner kring en avhandling om Sverige och Finland 1937—1940. Kirjoittaja tarkastelee Krister Wahlbäckin väitöskirjaa »Finlandsfrågan i svensk politik 1937—1940». *Wahlbäck, K.*, Ett genmäle. Liittyy edelliseen. *Ruin, O.*, Replik på ett genmäle. Vastaus edelliseen. *Simm, U.*, Om kommunala nämnders status. Kirjoittaja selostaa Ruotsissa keväällä 1964 suoritettujen kunnallisia lautakuntia ja luottamusmiehiä koskevan tutkimuksen tuloksia.

The Western Political Quarterly. Vol. 18: 1 (March 1965). *Vines, K. N.*, Southern state supreme courts and race relations. Artikkelissa tarkastellaan USA:n etelävaltioiden tuomioistuimien rotukysymyksissä tekemiä ratkaisuja. *Simmons, R. H.*, American state executive systems: an heuristic model. *Williamson, R. C.*, Toward a theory of political violence: the case of rural Colombia. Kirjoittaja tarkastelee Kolumbiassa v:sta 1948 lähtien

käytyä sisällissotaa, joka on jo vaatinut n. 200 000:n ihmisen hengen. *Ries, J. C.*, NATO reorganization: a critique and analysis. *Fleming, D. F.*, What is our role in East Asia? USA:n Koreassa ja Vietnamissa harjoittaman politiikan arvostelua. *Steck, H. J.*, The re-emergence of ideological politics in Great Britain: the Campaign for Nuclear Disarmament. Kirjoittaja tarkastelee CND:n syntyvaiheita ja sen kasvamista joukko- liikkeeksi. *Gehlen, M. P.*, The politics of Soviet foreign trade. *Smith, T. A.*, Algeria and the French modérés: the politics of immoderation? *Rourke, F. E.*, Urbanism and the national party organizations. Tekijän mukaan ei urbanisoituminen ole USA:ssa vaikuttanut mullistavasti maan poliittiseen elämään. *Huckshorn, R. J.*, Decision-making stimuli in the state legislative process. Kirjoittaja on pyrkinyt selvittämään, minkä tekijöiden USA:n osavaltioiden lainsäädäntöelimen jäsenet itse katsovat vaikuttavan kannanottoihinsa (haastatteleamalla Idahon lainsäädäntöelimen jäseniä).

World Politics. Vol. 17: 2 (January 1965). *Almond, G. A.*, A developmental approach to political systems. Kirjoittaja pyrkii määrittelemään mitä poliittinen kehitys olemukseltaan on ja analysoimaan siihen vaikuttavia variaabeleita. *Ashford, D. E.*, Neo-Destour leadership and the »confiscated revolution». Kirjoittaja tarkastelee niitä sisä- poliittisia kriisejä, joita Tunisia on joutunut kokemaan. — **Vol. 17: 3. (April 1965).** *Buehrig, E. H.*, The institutional pattern of authority. Historiallinen ja vertaileva katsaus. *Huntington, S. P.*, Political development and political decay. Kirjoittaja analysoi poliittisen kehityksen käsitettä ja esittää runsaasti esimerkkejä erilaisista kehitysilmiöistä. *Johnson, L. L.*, U.S. business interests in Cuba and the rise of Castro.

Uusi kansainvälisen politiikan aikakauslehti

COOPERATION AND CONFLICT

Nordic Studies in International Politics

Vuodesta 1965 lähtien alkaa ilmestyä yhteisjulkaisuna kaikissa pohjoismaissa uusi englanninkielinen kansainvälistä politiikkaa käsittelevä aikakauslehti, jonka tarkoituksena on esitellä ensi sijassa eri maiden tieteenharjoittajille ulkopoliittikkaa koskevaa pohjoismaista tutkimusta ja keskustelua. Julkaisu kiinnostanee myös Pohjolassa kaikkia niitä, joiden harrastuksen kohteena kyseinen aihealue ja sen seuraaminen ovat.

Sisällön painopiste on lähinnä artikkeleissa, jotka koskettelevat tilannetta pohjoismaissa, mutta aikakauslehti julkaisee myös laaja-alaisempia tutkimuksia. Arvostelujen ohella esitellään myös orientoivia katsauksia Pohjolan kansainvälistä politiikkaa käsittelevään kirjallisuuteen ja tutkimustoimintaan.

Cooperation and Conflict pyrkii heijastamaan niin monipuolisesti kuin suinkin alan erilaisia tutkimussuuntauksia, sekä eri aihealoja — ulkopoliittikan nykyyhistoriaa, turvallisuuspolitiikan kysymyksiä, kansainvälisiä järjestöjä jne. — että niitä menetelmiä, joilla näitä ongelmia tarkastellaan.

Aikakauslehti on syntynyt Pohjolan kansainvälisen politiikan yhteistyökomitean aloitteesta. Suomesta kuuluvat toimituskuntaan professori Jan-Magnus J a n s s o n ja valtiotieteen tohtori Risto H y v ä r i n e n. Toimittajana on dosentti Krister W a h l b ä c k Tukholmasta, ja toimitukselle tarkoitettu aineisto voidaan lähettää osoitteella: Cooperation and Conflict, Box 23015, Stockholm 23.

Cooperation and Conflict aikakauslehteä, joka ilmestyy kaksi kertaa vuodessa, julkaisee Scandinavian University Books. Julkaisun voi tilata jokaisesta maamme postitoimipaikasta maksamalla tilaushinnan 18 markkaa postisiirtotilille 55 160 ja merkitsemällä osoitteeksi: University Book Center, Johanneshov, Sverige.

VALTIOTIETEELLINEN YHDISTYS ry — STATSVETENSKAPLIGA FÖRENINGEN rf

KERTOMUS TOIMINTAVUODELTA 1964—65

Johtokunta

Vuosikokouksessa 6. 4. 1964 valittiin yhdistyksen puheenjohtajaksi professori Jaakko Nousiainen, varapuheenjohtajaksi dosentti K. Killinen sekä johtokunnan muiksi jäseniksi professorit Jan-Magnus Jansson, Lolo Krusius-Ahrenberg, Sven Lindman ja Tuttu Tarkiainen, apulaisprofessori Göran v. Bonsdorff, dosentit Pertti Pesonen ja Onni Rantala ja valtiotieteen tohtorit Risto Hyvärinen sekä Jaakko Ilvessalo ja lakitieteen lisen-
siaatti Kauko Sipponen.

Muut toimihenkilöt

Yhdistyksen sihteerin ja varojen hoitajan tehtäviä on hoitanut valtiotieteen maisteri Mauri K. Elovainio.

Yhdistyksen julkaisusarjan »Politiikan tutkimuksia» toimittajana on ollut dosentti Pertti Pesonen.

Yhdistyksen tilien tarkastajina ovat toimineet varatuomari Erkki Ketola ja kauppatieteen lisensiaatti Ingvar S. Melin sekä heidän varamiehinään valtiotieteen lisensiaatti Paavo Hoikka ja valtiotieteen tohtori Martti Noponen.

Jäsenistö

Yhdistyksen jäsenmäärä oli huhtikuun 6 päivänä 1964 yhteensä 430 varsinaista jäsentä. Toimintavuoden aikana on yhdistykseen liittynyt 17 uutta jäsentä. Kuolemantapauksen tai muun syyn johdosta on eronnut 8 jäsentä, joten yhdistyksen varsinaisten jäsenten määrä on tällä hetkellä 439. Lisäksi yhdistyksellä on neljä ulkomaista kirjeenvaihtajajäsentä. Yhdistyksen jäsenmaksu oli toimintavuonna edelleen 10 markkaa, johon sisältyi yhdistyksen aikakauskirjan POLITIIKAN tilausmaksu vuodelta 1964.

Johtokunnan kokoukset

Yhdistyksen johtokunta on kokoontunut toimintavuoden aikana yhteensä seitsemän kertaa. Johtokunnan apuna on toiminut lisäksi työvaliokunta jäseninään yhdistyksen puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, POLITIIKAN päätoimittaja, »Politiikan tutkimuksia» -sarjan toimittaja sekä yhdistyksen

sihteeri. Johtokunnan käsittelemistä tärkeimmistä asioista mainittakoon yhteis pohjoismaisen valtio-opillisen vuosikirjasuunnitelman toteuttaminen, vieraskielisen julkaisusarjan jatkaminen sekä »Politiikan tutkimuksia» sarjaan liittyvät kysymykset.

Yhdistyksen kokoukset

Toimintavuoden aikana on pidetty yhteensä seitsemän kokousta:

11. 5. 1964 pidetyssä kokouksessa esitelmöi professori Sven Lindman aiheesta »Drag ur regeringsformens förhistoria».

13. 10. 1964 pidetyssä kokouksessa esitelmöi dosentti Pertti Pesonen aiheesta »Vaikuttajayksilöt poliittisessa kommunikaatiossa».

9. 11. 1964 pidetyssä kokouksessa esitelmöi valtiotieteen tohtori Risto Hyvärinen aiheesta »Puolueettomat valtiot ja aseistuksen rajoittaminen».

8. 12. 1964 pidetyssä kokouksessa esitelmöi valtiotieteen lisensiaatti Ilkka Heiskanen aiheesta »Sosiaalitieteellinen tieto ja sen soveltaminen: politiikan tutkijan perspektiivi».

8. 2. 1965 pidetyssä kokouksessa esitelmöi valtiotieteen lisensiaatti Paavo Hoikka aiheesta »Kuntien kulttuurityö ja kehittämistendenssit vuoden 1964 ideakilpailun valossa».

16. 3. 1965 pidetyssä kokouksessa esitelmöi laisäädäntöneuvos Kai Korke aiheesta »Vaalilainsäädännön uudistaminen».

13. 4. 1965 pidetyssä vuosikokouksessa esitelmöi valtiotieteen tohtori Olavi Borg aiheesta »Puolue-elämässä vallitseva tilanne ja tulevaisuuden kehitysnäkymät».

Yhdistyksen kaikki kokoukset on pidetty Tieteellisten Seurain talossa Helsingissä.

Yhdistyksen talous

Yhdistyksen laaja julkaisu-toiminta aiheuttaa edelleen suurimman menon yhdistyksen talouteen. Kohonneiden painatuskustannusten vuoksi nousi pelkästään POLITIIKAN osuus yhdistyksen budjetissa toimintavuonna yli 12.500 markkaan. Yhdistyksen johtokunta on kiitollisena todennut Valtion yhteiskuntatieteellisen toimikunnan sekä Opetusministeriön myönteisen suhtautumisen yhdistyksen julkaisu-toimintaan.

Julkaisu-toiminta

Yhdistyksen aikakauskirja POLITIIKKA ilmestyi toimintavuoden aikana neljänä niteenä painoksen ollessa kahden ensimmäisen niteen kohdalla

800 kpl ja kahden viimeisen 700 kpl. POLITIIKAN päätoimittajana on ollut dosentti Onni Rantala ja toimitussihteerinä maisteri Paavo Keisalo. Aikakauskirjan ulkomaisen kirjallisuuden arvosteluosastosta on huolehtinut maisteri Jukka Huopaniemi. Aikakauslehtikatsauksen toimittajina ovat olleet maisterit Rauno Lehtinen ja Pentti Pärssinen.

Yhdistyksen sarjassa »Politiikan tutkimuksia» on ilmestynyt numerolla neljä Vilho Tervasmäen tutkimus »Eduskuntaryhmät ja maanpuolustus valtiopäivillä 1917—1939», numerolla kuusi Martti Noposen tutkimus »Kansanedustajien sosiaalinen tausta» ja numerolla seitsemän Olavi Borgin teos »Suomen puolueet ja puolueohjelmat 1880—1964». Sarjaan on lisäksi hyväksytty Onni Rantalan tutkimus »Suomen poliittiset alueet» I osa. Yhdistyksen englanninkielisessä sarjassa ilmestynyttä toista teosta »Finnish Foreign Policy» on myyty toimintavuoden aikana noin 150 kappaletta.

Toimintavuoden aikana on perustettu pohjoismaisten valtiotieteellisten yhdistysten yhteinen valtio-opillinen vuosikirja »Scandinavian Political Studies», jonka päätoimittajaksi on valittu dosentti Pertti Pesonen ja toimitussihteeriksi maisteri Jukka Huopaniemi. Ensimmäisen vuosikirjan on tarkoitus ilmestyä maaliskuussa 1966. Yhdistyksen edustajana vuosikirjan toimitusneuvostossa on professori Jaakko Nousiainen ja hänen varamiehenään professori Tuttu Tarkiainen.

Jäsenyys muissa järjestöissä

Yhdistys on toimintavuoden aikana kuulunut jäsenjärjestönä kansainväliseen politiikan tutkijoiden järjestöön, International Political Science Association'iin eli IPSAan sekä Suomen YK-liittoon.

Yhdistyksen edustajina IPSAn kuudennessa maailmankongressissa Genève'ssä 21. 9.—25. 9. 1964 olivat professorit Erik Allardt, Jan-Magnus Jansson, Jaakko Nousiainen ja apulaisprofessori Göran v. Bonsdorff sekä dosentti Pertti Pesonen. Professori Allardt ja apulaisprofessori v. Bonsdorff sekä dosentti Pesonen toimivat kongressissa käsiteltyjen eri aihepiirien alustajina.

Helsingissä huhtikuun 13 päivänä 1965

Jaakko Nousiainen
Puheenjohtaja

Mauri K. Elovainio
Sihteerin ja varojen hoitaja

Valtiotieteellinen Yhdistys r.y:n johtokunta toimintavuodeksi 1965—66.

Vuosikokouksessa 13. 4. 1965 sai yhdistyksen johtokunta seuraavan kokoonpanon: Puheenjohtaja professori Jaakko Nousiainen, varapuheenjohtaja dosentti K. Killinen sekä johtokunnan jäsenet professorit Jan-Magnus Jansson, Lolo Krusius-Ahrenberg ja Tuttu Tarkainen, apulaisprofessori Göran v. Bonsdorff, dosentit Olavi Borg, Pertti Pesonen ja Onni Rantala sekä valtiotieteen tohtorit Risto Hyvärinen ja Martti Noponen ja valtiotieteen maisteri Mauri K. Elovainio.

Kokouksessaan 13. 4. 1965 valitsi johtokunta yhdistyksen uudeksi sihteeriksi ja varojen hoitajaksi maisteri Tuomo Martikaisen.

TILAUSHINNAT

Kotimaassa ja pohjoismaissa 10 mk vuosikerta; muualla ulkomailla 12 mk vuosikerta. Opiskelijoille 50 % alennus.

Irtonumero 2.50 mk.

ILMOITUSHINNAT

Koko sivu 300 mk; ½ sivu 200 mk; ¼ sivu 150 mk.